

29. ROČNÍK
29. ZÁŘÍ 2023

3

2023

AD

NOTAM

Č A S O P I S Č E S K É H O N O T Á Ř S T V Í

Z OBSAHU:

Články

Jaroslav Svejkský, Vít Lederer: K významu a neměnnosti statutu svěrenského fondu

Diskuse

Ondřej Horák: Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové

Rozhovor

JUDr. Martin Foukal – čestný prezident NK ČR

Aktuálně

Mistrovství světa notářů ve fotbale 2023

Ze zahraničí

Generální shromáždění CNUE

Mezinárodní škola notářství v Římě

CO MÁ SPOLEČNÉHO NOTÁŘ A POJIŠŤOVNA?

Lidé si na nás často vzpomenou
tehdy, když už je pozdě.

Pro život, jaký je

ČLÁNKY

- Jaroslav Svejkovský, Vít Lederer: K významu a neměnnosti statutu svěřenského fondu 3
- Kristián Fischer: Vydržení neoprávněným dědicem a jiné případy vydržení v kontextu dědického práva (též s ohledem na žalobu dle § 189 odst. 2 ZŘS) 8

DISKUSE

- Ondřej Horák: Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové 18
- Kamil Hradský: Právo na vypořádání mezi dědici 24

Z HISTORIE

- Lenka Holíková: Historie přechodu dluhů zůstavitele na dědice – 3. část 34

JUDIKATURA

- Odpovědnost za dluhy 44

STOJÍ ZA POZORNOST

51

ROZHOVOR

- Rozhovor s JUDr. Martinem Foukalem 52

AKTUÁLNĚ

- Odhalení pamětní desky profesora Václava Hory 58
- Mistrovství světa notářů ve fotbale 2023 59

ZE ZAHRANIČÍ

- EU v kostce 61
- Generální shromáždění CNUe 62
- Mezinárodní škola notářství v Římě 63

ZPRÁVY Z NK ČR

- Zahájení a ukončení činnosti notářů 64
- Konkurzy na obsazení uvolněných notářských úřadů 65

STŘÍPKY Z HISTORIE

- Stanislav Balík: Střípky z historie 72 71

FEJETON

- Filip Plašil: Notář v restauraci zdravé výživy 72

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

chtělo by se mi začít slovy: Co nás v další sezoně čeká? Před pár dny jsem slyšela vyjádření jednoho z našich sportovců, olympionika, který na otázku, jaký je jeho program, odpověděl, že má volno po ukončení sezony jen v měsíci dubnu. Pak zahajuje přípravu, následuje letní soustředění, pak podzimní soustředění, po kterém má být ideálně forma závodníka vystupňovaná na absolvování řady zimních závodů, šampionátů, jež trvají až do března. Zamyslela jsem se nad postavením notáře, který je vlastně taky takovým závodníkem. Notář závodí s časem a termíny, lhůtami pro přípravu, střídají se mu v nekonečné řadě krátkodobé a dlouhodobé úkoly, a tento závod po dobu jeho praxe nikdy neskončí. Ačkoli si během roku notář „naordinuje“ pár dní volna či delší dovolenou, sezonu neukončí, sezona stále běží. Veřejnost očekává, že notář bude vždy ve výborné formě, vždy plný sil a perfektně připravený. Stejně jako závodník na vrcholové úrovni, který musí podávat bezvadné výkony, už dávno netrénuje sám, protože bez realizačního týmu by nemohl dosahovat výborných výsledků, tak notář si vybírá svůj realizační tým, bez kterého by nemohl svou činnost řádně vykonávat a dosahovat výborných výsledků. Určuje si velikost svého týmu, jeho složení, dbá na jeho erudici a bezchybné fungování. Jak plyne čas, je třeba realizační tým doplnit, rozšířit či naopak snížit počet osob v jeho řadách, vždy s ohledem na aktuální potřeby. V tomto sezona rovněž nikdy nekončí. Dobrý realizační tým je zárukou výborného výkonu. Jsem ráda za to, že se notáři zajímají o školení svých pracovníků, tedy osob ve svém realizačním týmu, že mají chuť předávat nabyté zkušenosti a právní názory mladší generaci a že je v našich řadách stále dost kolegů, kteří jsou ochotni se věnovat vzdělávání našich pracovníků, ať už koncipientů nebo notářských tajemnic, a to formou přednášek na regionální úrovni či celostátní úrovni.

Vrátím se tedy ke své otázce: Co nás v další sezoně čeká? Vlastně to, co nás čeká stále: velké množství práce a s tím spojená snaha nás, notářů a našich kvalitních pracovníků (realizačních týmů) o vždy výbornou formu a špičkové výsledky. Doufejme, že nám v tom jak jednotlivé regionální komory, tak Notářská komora České republiky budou podporou a dobrými servisními techniky.

Přeji všem hezké dny a hodně sil.

JUDr. Ing. Vanda Pirková,
členka prezidia NK ČR, předsedkyně Komise vzdělávání NK ČR, notárka se sídlem v Praze

AD NOTAM

ČASOPIS ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ

Vydává: Notářská komora ČR se sídlem Apolinářská 12, 120 00 Praha 2, tel. 224 921 126, 224 921 258, tel./fax 224 919 192, 224 919 266, e-mail:

prispevky.adnotam@nkcr.cz, reklamace.adnotam@nkcr.cz, www.nkcr.cz, ISSN 1211-0558, MK ČR E 7049. Zástupce vedoucího redaktora: Mgr. David Kittel.

Adresa redakce: Apolinářská 12, 120 00 Praha 2. Výroba a grafická úprava: IMPAX, spol. s r. o. Redakční rada: JUDr. et PhDr. Stanislav Balík,

Ph.D., JUDr. Kateřina Brejlová, prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., JUDr. Roman Fiala, Ing. Mgr. Lenka Holíková, Mgr. Luboš Holík, JUDr. et Ing. Ondřej Klička,

JUDr. Martina Kasíková, Mgr. Šimon Klein, prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D., Mgr. Erik Mrzena, JUDr. Filip Plašil, JUDr. Karel Wawerka.

Cena časopisu: 480 Kč včetně DPH za ročník (cena jednoho čísla je 120 Kč vč. DPH), předplatné možno objednat na predplatne.adnotam@nkcr.cz. Tisk: Impax, spol. s r. o.

Vyhlášení výsledků autorské soutěže pro notářské kandidáty a notářské koncipienty

REDAKČNÍ RADA ČASOPISU AD NOTAM SE NA SVÉM SRPNOVÉM ZASEDÁNÍ ZABÝVALA VYHODNOCENÍM VÝSLEDKŮ AUTORSKÉ SOUTĚŽE PRO NOTÁŘSKÉ KANDIDÁTY A NOTÁŘSKÉ KONCIPIENTY, KTERÁ BYLA VYHLÁŠENA V ČÍSLE 4/2022 NAŠEHO ČASOPISU.

V kategorii odborný článek nebo esej na téma: Role notáře v 21. století se na prvním místě shodně umístily dvě autorky, a to JUDr. Kateřina Protivová, LL.M., notářská koncipientka u notářky v Plzni JUDr. Miroslavy Protivové, a Mgr. Milena Hönig Řepíková, notářská kandidátka u notáře v Praze Mgr. Petra Oulíka. V kategorii odborný článek nebo esej na téma: Problémy dědického práva a jejich řešení se ve lhůtě do 30. 6. 2023 nepřihlásil žádný autor.

Redakční rada dospěla k závěru, že každá z obou autorek za sdílené první místo obdrží polovinu vypsané odměny, tedy každá z nich částku 5 000 Kč.

Program pro notářskou kancelář?

MÁME NA TO SYSTÉM

www.notarskyinformacniystem.cz

PRO PRACOVNÍKY > ÚSPORA ČASU

Propojení s Czech POINT • Zadáte číslo OP nebo RČ, údaje klienta se načtou automaticky • Automatické vyhledání a načtení dědiců z EO • **Propojení s Veřejným rejstříkem** • Zadáte část názvu společnosti, další údaje se načtou automaticky • **Propojení s ČÚZK** • Automatické načtení Sbírký listin • Automatické lustrace nemovitostí • Vygenerování textového popisu nemovitostí • **Tisk ověřovacích štítků a jejich vyúčtování**

... a mnoho dalších způsobů, jak si zjednodušit práci, předvedeme přímo u vás v kanceláři
INFO@STARFISH.CZ | +420 777 647 357

PRO NOTÁŘE > VYŠŠÍ PRÁVNÍ JISTOTA A KLID

U každého klienta kontrola právní způsobilosti podle EO • Kontrola řady dalších údajů: odcizení OP, osoba bez trvalého bydliště, upozornění na datovou schránku a další • Kontroly i v případě běžného ověřování • Automatické generování faktur i upomínek • Zabezpečení dat na úrovni bankovních aplikací

starfish
technologies

K významu a neměnnosti statutu svěřenského fondu

JUDr. Jaroslav Svejkovský, JUDr. Vít Lederer, Ph.D.

ÚVOD

Složitost otázek, o kterých se mluví v souvislosti se změnou statutu svěřenského fondu, odráží zprvu jistou bezradnost, pokud jde o určení místa svěřenského fondu v českém soukromém právu, porozumění ideové koncepci, kterou český zákonodárce pro svěřenský fond zvolil, a vymezení vztahu svěřenského fondu k dalším soukromoprávním institutům. Při hledání odpovědí na jakékoli otázky související s mírou dispozitivnosti právní úpravy, která je principiálně zamýšlena jako úprava kogentního charakteru,¹ je proto nejdříve nutné **identifikovat pojmové znaky a konstitutivní předpoklady svěřenského fondu**, které vystihují jeho unikátnost a které musí v každé situaci zůstat jeho základním interpretačním východiskem.

I. POJMOVÁ A IDEOVÁ VÝCHODISKA SVĚŘENSKÉHO FONDU

Ojedinelá koncepce odděleného a nezávislého vlastnictví činí ze svěřenského fondu **originální právní institut s vlastními principy fungování**, který se z pohledu soukromého práva jako koherentního celku chová poněkud nestandardně. Již ze systematického zařazení svěřenského fondu v občanském zákoníku do oblasti úpravy absolutních majetkových práv – a nikoli do oblasti práva osob – je patrné, že zákonodárce svěřenský fond po vzoru quebecké předlohy **nekoncipoval jako právnickou osobu**. K tomuto závěru nás přivádí i mnoho dalších důvodů, mj. skutečnost, že svěřenský fond nemá organizační strukturu, která je jedním z pojmových znaků právnické osoby (srov. § 20 odst. 1 ObčZ).² Lze si mj. také povšimnout, že text zákona nehovo-

¹ Viz ust. § 978 ObčZ.

ří o „zakládání“ svěřenského fondu, ale o jeho „vytvoření“ (srov. § 1448 odst. 1 ObčZ).

Na svěřenský fond **nelze pohlížet ani jako na kvazi právnickou osobu a dovozovat z toho analogickou aplikaci ustanovení týkajících se osob, zejména nadačního a korporativního práva**. Skutečnost, že pro účely některých veřejnoprávních (typicky daňových) předpisů se finguje, že svěřenský fond je právnickou osobou, je důkazem, že reálně tomu tak není. Uvedená fikce se nadto může uplatnit právě a jen ve veřejném právu, ne v právu soukromém.³ Právnická osoba se sice pojmově také spojuje s určitou množinou jmění, jejíž význam přesahuje momentální stav majetku tvořícího obsah této množiny, a dluhů, které s tímto majetkem korespondují. V případě svěřenského fondu však tato abstraktně pojatá množina jmění není ekonomickým obrazem osoby v právu – jeho **existence není předurčena existencí právní osobnosti**.⁴

Majetek ve svěřenském fondu není vlastnictvím osoby – neidentifikuje se osobou jako vlastníkem, ale je „**přivlastněn**“ účelu. Je nezávislý na osobě v tom smyslu, že účel, pro který byl majetek vyčleněn, je nadřazen, resp. musí zůstat odolný, vůči jakékoli subjektivní vůli, která by se ho po vzniku svěřenského fondu pokoušela změnit nebo která by se snažila zmařit jeho dosažení. Občanský zákoník potvrzuje, že majetek ve svěřenském fondu není (od jeho vzniku a dále po celou dobu jeho trvání) vlastnictvím zakladatele, vlastnictvím správce ani vlastnictvím obmyšleného (§ 1448 odst. 3 ObčZ). Žádnému z nich tedy nepatří (srov. § 1011 ObčZ). Není předmětem subjektivních práv, která jsou tradičně chápána jako výraz volní moci subjektu práva, nýbrž tzv. práv bezsubjektových.

Vznik odděleného a nezávislého vlastnictví především znamená, že zakladatel jako dosavadní vlastník pozbývá vládu nad věcmi vyčleněnými z jeho vlastnictví, popř. i následně nabytými do majetku svěřenského fondu. Není tedy možné, aby ten, kdo určitý majetek nemá – neovládá, takovou vládu dále vykonával, pokud mu to zákon neumožňuje. Z hledis-

ka platného vytvoření svěřenského fondu je **zcela zásadní, aby zakladatel projevil vůli nebýt již nadále jeho vlastníkem a nechovat se jako vlastník**, tj. aby dal beze všech pochybností najevo úmysl zřeknout se vlastnické moci nad vyčleněným majetkem, zejména možnosti jakkoli o něm, byť třeba za součinnosti svěřenského správce a/nebo obmyšleného, rozhodovat. **Restriktivní postoj zákonodávce k rozšiřování sféry vlivu zakladatele a obmyšleného nad rámec právní úpravy je mj. dobře patrný z § 1454 ObčZ**, jenž kogentně určuje podmínky, za kterých může být zakladatel/obmyšlený současně svěřenským správcem. Požadavek na přítomnost nestranného správce má být pojistkou zmírňující nebezpečí vzniku střetu zájmů, a tedy určitou minimální zárukou objektivního výkonu správy.⁵ Ačkoli nelze zabránit tomu, že zakladatel, popř. obmyšlený jmenuje takového správce, který se bude při rozhodování přizpůsobovat jeho zájmům a potřebám, je zjevné, že **zákon nepodporuje vytváření svěřenských fondů „na oko“**, aniž by bylo docíleno skutečného oddělení majetkových sfér zakladatele, resp. obmyšleného.

Úloha zakladatele se nevyčerpává zřízením svěřenského fondu a vydáním statutu. Po vzniku fondu se však jeho ústředním aktérem stává svěřenský správce. Na majetek ve svěřenském fondu ve skutečnosti **nelze pohlížet jako na majetek bez pána**. Má svůj subjekt, který je nositelem zvláštních

pravomocí vykonávat vlastním jménem vlastnická práva k tomuto majetku. Ani svěřenský správce ovšem není vlastníkem a k věci ve svěřenském fondu mu nesvědčí žádné subjektivní věcné právo. Vlastnická práva totiž svěřenský správce nevykonává pro sebe ani v zastoupení jiné osoby, ale vykonává je jako práva „bezsubjektová“ na účet svěřenského fondu. Nicméně, vzhledem k tomu, že se vznikem svěřenského fondu se spojují nové věcněprávní následky, je svěřenský fond upraven jako **zvláštní institut věcných práv**.

Ze systematického zařazení svěřenského fondu v občanském zákoníku dále vyplývá, že svěřenský fond **není ani závazkovým právním vztahem**. Právní spojitosti, které existují mezi subjekty zúčastněnými na svěřenském fondu, nevyvěrají ze zákonitostí závazkového práva, ale pramení z jejich výstřední role zakladatele, svěřenského správce a obmyšleného. Proto na ně nelze automaticky aplikovat principy a pravidla, jimiž se řídí závazky, včetně hlavní zásady smluvní volnosti ospravedlňující změnu nebo zrušení závazku dohodou stran. **Svěřenský fond není obligací, kterou by bylo možné modifikovat nebo odstranit konsenzem jejích subjektů**. Je-li konstitutivním právním jednáním smlouva uzavřená mezi zakladatelem a svěřenským správcem, je zkonsumována vytvořením svěřenského fondu, tj. vznikem odděleného a nezávislého vlastnictví jako zvláštního věcněprávního uspořádání, které působí jak proti všem třetím osobám, tak i vůči obmyšlenému a zakladateli.

JUDr. Jaroslav Svejkovský

■ autor je advokát

JUDr. Vít Lederer, Ph.D.

■ právník a vysokoškolský pedagog na právnické fakultě UK, Katedře občanského práva

2 Blíže k důvodům, proč svěřenský fond není právnickou osobou, viz Lederer, V. Nezávislé vlastnictví jako zvláštní paradigma v quebeckém a českém právu. *Bulletin advokacie*, 2022, č. 12, s. 30 a násl. Viz dále Svejkovský, J., Marek, R. a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář. § 1400–1474*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 417, 423; Svejkovský, J., Kovář, I. a kol. *Svěřenské fondy: Příležitosti a rizika*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 38.

3 Viz § 1 odst. 1 ObčZ.

4 Blíže k tzv. moderní teorii jmění viz Lederer, V. *Fiducie a svěřenský fond*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 25 a násl.

5 Viz oficiální komentář k čl. 1275 CcQ, který byl předlohou pro § 1454 ObčZ. QUÉBEC (PROVINCE). MINISTÈRE DE LA JUSTICE. *Code civil du Québec, Commentaires du ministre de la justice et Loi sur l'application de la réforme du Code civil du Québec (extraits)*. Montréal, Québec: Les Publications DACFO inc., 1993, s. 423.

Přijme-li určitá osoba pověření ke správě majetku ve svěřenském fondu, projevuje tím souhlas s výkonem funkce svěřenského správce podřízené pouze podmínkám nastaveným zakladatelem ve statutu svěřenského fondu a dále pravidlům, která stanoví zákon. Smlouvou o vytvoření svěřenského fondu **se nezřizuje závazek, jehož obsahem by byla povinnost správce jednat podle pokynů zakladatele či obmyšleného**, nebo dokonce povinnost vydat některému z nich věc ze správy kdykoli na jejich požádání. Ani obmyšlený se nemůže vměšovat správci do výkonu správy nebo měnit její podmínky. Obmyšlenému náleží pouze právo na to, aby správce svěřený majetek spravoval v souladu se svými povinnostmi a za podmínek stanovených statutem z něho obmyšlenému poskytl plnění.

II. NEMĚNNOST STATUTU JAKO ZÁKLADNÍ PRINCIP FUNGOVÁNÍ SVĚŘENSKÉHO FONDU

Jedním z principů svěřenského fondu je neměnnost statutu, resp. možnost provedení změny jen tak, jak umožňuje zákon. Za trvání svěřenského fondu se mohou vyskytnout různé okolnosti, na které zakladatel ve statutu nepamatoval a které znemožňují či podstatně znesnadňují dosažení jeho původního úmyslu. Pro tyto případy zákon nabízí řešení spočívající ve vnějším zásahu soudu, který je povolán k tomu, aby rozhodl o úpravě statutu, případně aby svěřenský fond zrušil. Ukazuje se, jak **důležité je mít ve statutu dobře a jasně vyjádřený účel svěřenského fondu**, neboť ten je klíčem pro správné posouzení potřeby změny statutu a pro její ospravedlnění. Sama změna se ovšem nemůže stát účelem. Pravidla fungování svěřenského fondu by měla být určena stabilně, ale současně tak, že svěřenskému správci umožní se kdykoli pružně přizpůsobit novým skutečnostem. Není neběžnou praxí, že statut přiznává právo změnit podmínky správy zakladateli nebo dalším osobám. Takovýto vnitřní modifikační mechanismus však není slučitelný se svéráznou a jedinečnou koncepcí nezávislého vlastnictví, na níž je právní úprava svěřenského fondu postavena.

Jestliže věcná práva sledují typicky statické uspořádání poměrů, mělo by i vytvoření svěřenského fondu v konkrétním případě odrážet záměr vlastníka realizovat **plán ochrany majetku, který je stabilní a odolný vůči změnám**. Dobře připravený, propracovaný a srozumitelný statut je tím, bez čeho se žádný svěřenský fond neobejde, pokud má být majetek ve svěřenském fondu účinně chráněn, ale zároveň nemá být zakonzervován a z ekonomického hlediska zcela paralyzován. Jelikož se od zřízení svěřenského fondu očekává, že vlastnická práva k vyčleněnému majetku nebudou suspendována, musí být jejich výkon předem a trvale zorganizován. Smyslem vydání statutu je tedy nastavit **nezbytné regulační schéma pro nakládání s majetkem**, jehož další osud bude usměrňovat objektivní kritérium právem dovoleného účelu, nikoli klasické rozhodování subjektu jako výraz jeho volní moci.

Statut není jen souborem pravidel správy a podmínek výkonu působnosti svěřenského správce. Je především **ex-**

pozicí vůle zakladatele a její projekcí na dobu po vzniku svěřenského fondu. Čím přesněji a sofistikovaněji se zakladateli podaří svou počáteční vůli do statutu vtělit, tím více se zakladatel může spolehnout, že se jeho pozdější vůle v budoucnu prosadí tak, jak by ji uplatňoval, kdyby žádný majetek ze svého vlastnictví nikdy nevyčlenil a byl stále jeho neomezeným pánem. Podřízení majetku režimu ve svěřenském fondu doprovází přirozená **tendence eliminovat riziko, že se svěřenský fond stane rigidním uspořádáním**, které se bude těžko přizpůsobovat novým vnějším okolnostem a momentálním preferencím dřívějšího vlastníka. Flexibilita svěřenského fondu ovšem nemá spočívat v tom, že režim jeho správy může být podle uvážení zakladatele, svěřenského správce nebo jiných osob průběžně upravován. Její dosažení je věcí promyšleného a kvalitně sepsaného statutu.

Občanský zákoník upravuje pouze minimální povinné obsahové náležitosti statutu svěřenského fondu,⁶ což dává zakladateli široký prostor, aby dle své fantazie a představitosti načrtl scénář naplňování účelu vyčleněného majetku. Co se týče vyjádření vize, jakým postupem dojde k použití, zhodnocení a rozdělení majetku ve svěřenském fondu, není zakladatel v zásadě nijak limitován. **Meze autonomie vůle zakladatele** jsou primárně vytyčeny úlohou, kterou mu zákonodárce ve vztahu ke svěřenskému fondu přiznal. Přitom právě na počátku, v době zřízení svěřenského fondu, kdy je nepostradatelný, má zakladatel **neopakovatelnou příležitost projevit svou vlastnickou svobodu**.

Nicméně po vzniku nezávislého a odděleného vlastnictví **se pozice zakladatele značně zeslabuje** a omezuje se na vykonávání práv, která zakladateli poskytuje zákon k udržení alespoň částečné míry kontroly nad uskutečňováním jím sledovaného záměru nebo která si zakladatel vyhradil tam, kde mu takovou výhradu zákon výjimečně dovoluje učinit. Další rozšiřování práv zakladatele mimo zákonem ohraničený rámec je v rozporu s duchem institutu svěřenského fondu, jemuž je imanentní myšlenka, že jakmile je svěřenský fond vytvořen, **zakladatel se přestává identifikovat vyčleněným majetkem**, a tudíž k němu pozbývá přístup. Idea odosobnění majetku ve svěřenském fondu je tím, čím se tento institut profiluje, a právě k tomuto následku musí směřovat vyčleňovací záměr zakladatele. Statut nemá být nástrojem legitimujícím zakladatele k pozdější tvorbě vůle a jejímu nezávislému uplatňování na existující svěřenský fond; **funkcí statutu je již vytvořenou autonomní vůli zakladatele zachytit a uchovat pro následující použití**.

Proto, pokud jde o statut, není přípustné vkládání **doložek vyhrazujících zakladateli**, popř. někomu jinému, právo ingerovat svěřenskému správci do správy nebo libovolně modifikovat její podmínky. Z občanského zákoníku jasně plyne, že **správa majetku ve svěřenském fondu je**

⁶ Viz § 1452 odst. 2 ObčZ.

⁷ K tomu srov. § 1448 odst. 3 ObčZ.

ve výlučné působnosti svěřenského správce⁷ a že jedinou cestou, jak změnit statut, je modifikace provedená soudem. Na druhé straně absence výslovného zákonného zákazu určit ve statutu jeho modifikační mechanismus bohužel svádí k dojmu, že právní úprava je otevřená a nebrání ve všech případech provádění změn svěřenského fondu bez soudní intervence. Tento dojem však vyvrací aplikace všeobecných ustanovení části třetí občanského zákoníku, zejm. § 978 ObčZ, resp. s tím spojená neaplikace § 1 odst. 2 věty před středníkem. Jakákoli změna týkající se svěřenského fondu jednak působí *erga omnes* (svěřenský fond nemá strany, není závazkem), jednak její provedení není a nemůže být v dispozici subjektů zúčastněných na svěřenském fondu.

Přesto někteří autoři **mylně hodnotí českou úpravu jako velmi liberální** a dovozují, že statut lze změnit také jiným způsobem než prostřednictvím soudního rozhodnutí.⁸ Dle jejich názoru mohou být podmínky fungování svěřenského fondu dodatečně měněny projevem vůle zakladatele, svěřenského správce či jiné osoby za předpokladu, že statut s takovým postupem pro realizaci změny počítá. Uvedení autoři zastávají přesvědčení, že svěřenský fond je z důvodu shodných konstrukčních a funkčních znaků namísto vykládat ve vzájemné souvislosti s fundacemi.⁹ Východisko, že jde o příbuzné právní instrumenty, je ovšem nelogické a nesprávné, neboť nemá oporu v zákoně. Nesprávná je tudíž i argumentační báze jejich příspěvku, který je v podstatě jen sondou do českého a zahraničního fundačního práva.

S poukazem na statut svěřenského fondu, v němž vidí diferencující aspekt, který odklání českou úpravu od původního quebeckého modelu, vytěšňují tito autoři význam závěrů quebecké doktríny a hlavní pozornost upínají ke zkušenostem z okolních „srovnatelných“ jurisdikcí. Paradoxně se tak inspirojí řešeními flexibility fundačních a trustových struktur ve vybraných evropských právních rádech, s nimiž náš svěřenský fond nemá z koncepčního, historického ani právně-dogmatického hlediska nic společného. Snaží-li se tlumočit poznatky quebecké právní nauky, jsou jimi předložené informace zavádějící a co do šíře spektra postojů quebeckých autorů nejsou vůbec vypovídající.

8 Pihera, V., Ronovská, K. Fundační principy a hranice jejich flexibility. K otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěřenských fondů a fundací. *Právník*, 2018, č. 9, s. 715–716.

9 Tamtéž, s. 706.

10 Tamtéž, s. 715.

11 Viz *Poirier c. De Coste*, 1997 CanLII 9314 (QC CS).

12 Brierley, J. E. C. The New Quebec Law of Trusts: The Adaptation of Common Law Thought to Civil Law Concepts. In *Droit québécois et droit français: communauté, autonomie, concordance. Sous la direction de de H. Patrick Glenn*. Les Éditions Yvon Blais Inc., Cowansville (Quebec), Canada 1993, s. 384, pozn. 6.

13 Pihera, V., Ronovská, K., op. cit. sub 8, s. 715.

14 Viz § 1452 odst. 1 ObčZ.

Při zprostředkování závěrů quebecké právní teorie je nedůsledné se opírat výhradně o názory jediného autora. Nelze přijmout tvrzení, že quebecké právo uznává možnost změny podmínek tamní fiducie i bez rozhodnutí soudu, a není pravda, že quebecké právo „tuto otázku řeší primárně jako otázku změny smlouvy o fiducii/trustu“.¹⁰ Ani souhlas všech osob participujících na fiducii se změnou jejích podmínek nedokázal např. přesvědčit soud, aby vyhověl návrhu na úpravu názvu fiducie, který zahrnoval jméno jen jednoho beneficianta.¹¹ Důkladným a komplexním zkoumáním dojdeme ke zjištění, že mnoho odborníků věnujících se v Quebecu trustovému právu **nesdílí názor, že fiducii lze změnit konsenzem dotčených stran**. Hodí se upozornit, že ani quebecký trust/quebecká fiducie není smlouvou, resp. závazkem, a právně-technicky se odchyluje od *trustu* common law i od smluvního konceptu francouzské fiducie.¹² Hlubší analýza ukazuje, že fiducie ve smyslu čl. 1260 a násl. CcQ se také – materiálně vzato – řídí „statutem“ neboli zakladatelem daným a fiduciárním správcem přijatým souborem podmínek, na jejichž změnu není pohlíženo jako na změnu obsahu smlouvy, třebaže jsou tyto podmínky zaznamenány přímo ve smlouvě, kterou byla fiducie zřízena.

Považujeme za **neuvážené odpoutávat českou koncepci svěřenského fondu od její quebecké předlohy** pouze na základě toho, že quebecká úprava nepožaduje, aby zakladatel fiducie sepsal statut,¹³ tj. formalizoval všechny esenciální náležitosti potřebné pro její existenci a správu ve zvláště vydaném organizačním dokumentu. Takový argument je velmi zjednodušený, není-li doplněn důkladným rozbořením obsahu (ve zdejších podmínkách dříve neznámého) konceptu odděleného a nezávislého vlastnictví, jeho ideového pozadí a vypořádáním se s důsledky jeho integrace do platného soukromého práva. Občanský zákoník stanoví, že zakladatel vydává statut,¹⁴ což ale ještě samo o sobě neimplikuje, že ho také mění, resp. že si může vyhradit či jinému udělit právo ho měnit.

Stejnou logikou – že statut je jednostranným právním jednáním – bychom jinak museli dojít k závěru, že zakladatel si může vyhradit i právo statut odvolat, resp. zrušit a vydat úplně nový. To by však představovalo rekonstituování, tj. zrušení starého svěřenského fondu a jeho nahrazení nově vytvořeným svěřenským fondem. Takový postup zákon evidentně **nepřipouští**, jak vyplývá jednak z taxativního zákonného výčtu důvodů zániku správy svěřenského fondu v § 1471 ObčZ, jednak z § 1468 ObčZ týkajícího se případu zvýšení majetku svěřenského fondu. Jestliže ani tomu (byť by šlo o zakladatele), kdo přispěje určitým majetkem do svěřenského fondu – čímž třeba i zachrání jeho další existenci, resp. svěřenský fond fakticky obnoví –, neplyne ze zákona právo přeformulovat podmínky správy nebo si nárokovat určitý podíl na jejím výkonu, potom je zřejmé, že u zákonodárce převážil zájem na udržení stability pravidel svěřenského fondu a na jejich neměnnosti.

Argument, že jednostranně vydávaný statut svěřenského fondu je prostředek, který zakladatele legitimuje k tomu,

aby si podržel v podstatě vlastnickou moc zasahovat *ex post* do podmínek správy, a měnit dokonce i účel svěřenského fondu, je nepřesvědčivý a ve světle povahy svěřenského fondu neobhajitelný. Nemůže zpochybnit fakt, že zavedením koncepce nezávislého vlastnictví chtěl zákonodárce především **svěřenský fond důsledně odlišit od jakéhokoli jiného právního institutu, tedy i od fundací, a vyzdvihnout jeho výjimečnost z hlediska cílů**, kterých lze pomocí tohoto právního nástroje dosáhnout. Svěřenský fond je univerzálním právním instrumentem, jehož používání se zdaleka neomezuje na filantropické či jiné altruistické aktivity zakladatele. Zřízením svěřenského fondu bude zakladatel mnohem častěji sledovat svůj osobní zájem, resp. zájem obmyšleného, na zajištění skutečně efektivní ochrany vyčleněného majetku, tj. jeho nedotknutelnosti ze strany třetích osob, při současném zachování možnosti vytěžít pro sebe (obmyšleného) maximum z jeho hodnotového potenciálu.

ZÁVĚR

Abnormální právní následky spojené se vznikem svěřenského fondu nasvědčují tomu, že do českého soukromého práva byl zaveden **nestandardní prvek**, jehož svérázná povaha by měla být jednoznačně vyvážena výhodami, které může ve srovnání s jinými instituty nabídnout. Kromě toho, jelikož svěřenský fond nemá právní osobnost, není právnickou osobou a majetek ve svěřenském fondu není vlastnictvím osoby, nýbrž představuje autonomní, účelu přivlastněný majetek, je zapotřebí, abychom ke svěřenskému fondu **při výkladu zaujali velmi obezřetný postoj**. Exkluzivnost a někdy i diskutabilnost cílů, kterých je možné skrze koncepci odděleného a nezávislého vlastnictví dosáhnout, vyžaduje, aby se svěřenským fondem bylo osobitým a uváženým způsobem zacházeno. Při správné interpretaci, která předpokládá striktní zohlednění místa svěřenského fondu v systematice právní úpravy, se však ukazuje, že jeho povaha není komplikovaná a je zbytečné se k jeho používání stavět s obavou a nedůvěrou.

Svěřenský fond je mimořádným úkazem v právu a pouze jeho nezastupitelný funkční potenciál může odůvodnit, proč ho zákon toleruje jako výjimku z obecného subjektivistického paradigmatu. Avšak právě proto, že svěřenský fond je dosti závažnou právní anomálií, která relativizuje obvyklé chápání fundamentálních soukromoprávních pojmů, nemělo by se jeho používání odklánět od **pevně vymezeného zákonného rámce**, který byl zákonodárce ochoten ještě připustit, aby nedocházelo k přílišnému zpochybňování principů, na kterých je naše soukromé právo založeno. Tomu odpovídá velmi správné systémové začlenění svěřenského fondu do úpravy absolutních majetkových práv ve třetí části občanského zákoníku, která se charakteristicky vyznačuje tím, že je **úpravou kogentní a uzavřenou**. Jestliže podle § 976 ObčZ působí absolutní majetková práva (mezi něž patří i majetková práva ve svěřenském fondu) vůči každému a jestliže podle § 978 ObčZ **se lze od ustanovení třetí části odchýlit ujednáním s účinky vůči třetím osobám, jen pokud to zákon**

připouští, je nutné učinit závěr, že statut se jinak než způsobem upraveným v občanském zákoníku platně měnit nemůže.

Je nutné zdůraznit, že **je to právě unikátnost (a svým způsobem i výhoda) svěřenského fondu, že pravidla určená zakladatelem při vyčlenění majetku jsou, až na možné intervence soudu, neměnná a všichni je musí respektovat**. Smyslem těchto pravidel je předurčit výkon vlastnických práv k majetku, která od vzniku svěřenského fondu působí vůči každému, tedy nejen vůči každé osobě stojící mimo svěřenský fond, ale také vůči osobám, které jsou na svěřenském fondu či na majetku ve svěřenském fondu jakkoli zúčastněny, resp. zainteresovány. Musí se jimi tedy řídit i obmyšlený, který teprve až po naplnění podmínek pro vznik práva na příslušné plnění ze svěřenského fondu může uplatnit vůči svěřenskému správci jemu vzniklý nárok. Jsou však závazná i pro svěřenského správce, který vykonává vlastnická práva podle pravidel určených ve statutu svěřenského fondu (a v mezích zákona), a nepochybně pro samotného zakladatele, jehož úloha nespočívá v kontinuální tvorbě vůle uplatňované na správu svěřenského fondu (ledaže mu to výjimečně dovoluje zákon) a na podmínky jejího vykonávání. Neměnnost statutu svěřenského fondu má význam z hlediska **zachování právní jistoty všech osob a orgánů**, které se s úpravou podmínek nakládání s majetkem ve svěřenském fondu v právním styku setkají.

Názory některých autorů, podle kterých je možné měnit podmínky fungování svěřenského fondu dodatečně projevem vůle zakladatele, svěřenského správce či jiné osoby, byť za předpokladu, že statut s takovým postupem pro realizaci změny počítá, nejsou správné. Nemají oporu v zákoně a zkreslují představu o tom, jak má být tento věcněprávní institut používán. Je důležité mít na paměti, že vytvoření svěřenského fondu s sebou nese **v majetkové sféře zakladatele závažné právní následky, které lze později jen obtížně, popř. je vůbec nelze zvrátit**. I proto je pro statut zákonem předepsána forma veřejné listiny. Tento požadavek by měl být zárukou toho, že statut bude sepsán dostatečně určitě, zejména pokud jde o vyjádření účelu svěřenského fondu odpovídajícího skutečnému původnímu úmyslu zakladatele. Jedině tak bude zabezpečeno, že statut v souladu s ústřední myšlenkou svěřenského fondu pokryje všechny představitelné (v okamžiku jeho vydání) situace a že se nezměnná vůle zakladatele plně uplatní i v době, kdy zakladatel už nebude vlastníkem a nad vyčleněným majetkem již nebude mít žádnou vládu. ■

Vydržení neoprávněným dědicem a jiné případy vydržení v kontextu dědického práva (též s ohledem na žalobu dle § 189 odst. 2 ZŘS)

Kristián Fischer

„Začíná být aktuální se s těmito problémy vypořádat, abychom se po nějaké době nepohybovali do značné míry mezi nevlastníky.“¹

Vlastnické právo² jakožto „věcné právo základní (mateřské) povahy“³ nezůstává stranou pozornosti ani v rámci notářské činnosti – počínaje řízením o pozůstalosti (kde je pro zjištění rozsahu pozůstalosti relevantní vlastnické právo zůstavitele ke dni jeho smrti) a konče sepisováním notářského zápisu o rozhodnutí orgánu obchodní korporace (kde je zase relevantní vlastnictví přítomných společníků k jejich podílům). Otázky nabývání vlastnického práva jsou v mnoha případech přímo *condiciones sine qua non*. Vzhledem k pestré realitě společenských vztahů se notář v rámci své činnosti může setkat i s tím, že určitá osoba (ať již zůstavitel, příp. třeba domnělý vlastník věci, který ji chce zcizit) své domnělé vlastnictví opírá o rozhodnutí o dě-

Kristián Fischer

- student Právnické fakulty UK
- pomocná vědecká síla katedry občanského práva PF UK

dictví, které ale ve skutečnosti potvrzovalo nabytí dědictví chybně. Stejně tak se může vyskytnout i (domnělý) odkazovník, jenž pro změnu nenabyl vlastnictví k předmětu odkazu. V takovém případě nastává čas uvažovat o splnění podmínek tradičního soukromoprávního institutu vydržení, jež je předmětem i tohoto příspěvku.

Konkrétně se v tomto příspěvku zabírám právě tím, za jakých podmínek může vlastnické právo (příp. jiné majetkové právo) vydržet ten, jemuž bylo rozhodnutím o dědictví chybně potvrzeno nabytí dědictví, jakož i odkazovník. Značnou pozornost přitom věnuji náležitostem mimořádného vydržení, poněvadž ty zatím nebyly v literatuře podrobeny komplexní analýze. V příspěvku dále nabízím svůj pohled na spornou otázku promlčení žaloby oprávněného dědice a demonstruji se-
pětí této žaloby s vydržením.

Těmito tématy se zabývám, poněvadž odborná literatura a judikatura se jim věnují spíše okrajově (a někdy navíc dochází k chybným závěrům), a nadto

dosud nebyly náležitě korigovány závěry, které se tohoto tématu týkají a které byly vysloveny za účinnosti OZ 1964.

1. VADY ROZHODNUTÍ O DĚDICTVÍ VEDOUcí K PŘECHODU DRŽBY, NIKOLI VLASTNICTVÍ

Přes veškerou snahu soudního komisaře i účastníků řízení o pozůstalosti⁴ nelze vyloučit, že v rámci meritorního rozhodnutí o dědictví bude:

- a) potvrzeno nabytí pozůstalostního majetku někomu, kdo jej neměl nabýt vůbec, příp. jej měl nabýt v menším rozsahu. Za této situace budeme hovořit o neoprávněném (nepravém)⁵ dědici;⁶
- b) určité osobě potvrzeno nabytí vlastnického práva k věcem, které zůstavitel ke dni své smrti nevlastnil (a které tudíž vůbec nenáležely do pozůstalostního majetku), ačkoli se v řízení operovalo s opačným závěrem. Tuto osobu ve vztahu k příslušným věcem nelze označit za neoprávněného dědice, jak plyne z judikatury Nejvyššího soudu.^{7,8}

1 Tento příspěvek vznikl v rámci plnění projektu Specifického vysokoškolského výzkumu (SVV) Univerzity Karlovy č. 260 622

„Technologický pokrok a společenské proměny jako výzvy pro zkoumání základních otázek práva“.

Bican, J. Recenze a anotace: Švestka, J., Češka, Z., Chyský, J. Promlčení a prekluze v čs. právním řádu. Praha: Orbis, 1967.

Právník, 1968, č. 5, s. 471–472. Citovaný článek se rovněž dotýká mj. problematiky žaloby oprávněného dědice.

2 V tomto příspěvku používám pojmy vlastnické právo a vlastnictví *promiscue*, obdobně jako např. Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 27; nebo čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

3 Dvořák, J. a kol., op. cit. sub 2, s. 19.

4 Je pochopitelně rovněž možné, že k situaci popsané pod písm. a) nebo b) dojde kvůli nepoctivému jednání některého z účastníků řízení. Taková nepoctivost pak bude mít vliv na jeho možnost vydržet, jak blíže popisují v podkapitole 4.1.

5 OZ 1964 v § 486 hovořil o nepravém dědici, zatímco § 1109 písm. d) OZ používá spojení neoprávněný dědic, které má nicméně totožný význam. V zájmu koheze se současnou úpravou hovořím v tomto příspěvku toliko o neoprávněném dědici.

6 Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98.

Nyní popsané situace mají společného jmenovatele, že rozhodnutí o dědictví bude sice stále spojeno s presumpcí správnosti, leč nedojde k přechodu vlastnictví, ale jen (ne-vlastnické) držby.⁹ Držbu by takto mohl nabyt i stát, bylo-li by mu chybně potvrzeno nabytí dědictví jako odúmrti. V dalších pasážích (kromě kapitoly zasvěcené odkazovníkovi) pak vycházím z předpokladu, že nastala právě některá z těchto situací.

2. EXKURZ DO VYDRŽENÍ NA ZÁKLADĚ ROZHODNUTÍ O DĚDICTVÍ ZA ÚČINNOSTI OZ 1964

Ačkoli tomu bude zanedlouho 10 let, co OZ 1964 přestal být účinný, nelze úpravu v něm obsaženou opomíjet. Prvním důvodem je komparace s OZ a druhým důvodem je skutečnost, že notáři stále (nejen v rámci pozůstalostního řízení) mají nebo budou mít čest s těmi, kdo vlastnické právo mohli nabyt vydržením, které se řídilo ještě OZ 1964. Tak tomu bude tehdy, uběhla-li celá vydržecí doba nejpozději 31. 12. 2013.¹⁰

Stěžejními podmínkami vydržení věci byly dle OZ 1964 uplynutí vydržecí doby v délce 3 let u věcí movitých a 10 let u věcí nemovitých, spolu s tím, že držbu bylo lze po celou vydržecí dobu označit adjektivem *oprávněná*. O oprávněnou držbu šlo dle § 130 odst. 1 věty první OZ 1964 tehdy, byl-li držitel „se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří“. Pod souslovím všechny okolnosti náležel i právní titul, který měl vést k nabytí onoho práva, a k oprávněné držbě proto bylo třeba, aby byl držitel dobrověrný ve vztahu k tomu, že takový právní důvod existuje. Dobrá víra se přitom posuzovala objektivně a zakládala ji omluvitelný, zásadně skutkový omyl.¹¹

Nejvyšší soud v jednom ze svých relativně nedávných usnesení¹² posuzoval spor, v němž šlo o to, že jedné z pozůstalých bylo rozhodnutím o dědictví z roku 1982 (opatřeným doložkou právní moci) potvrzeno nabytí zůstavitelčiny nemovité věci. Tato pozůstalá se následně chovala jako vlastnice nemovitosti a v roce 1995 ohledně ní uzavřela darovací smlouvu se svým synem. Druhá pozůstalá však v tomtéž roce podala proti původnímu rozhodnutí o dědictví odvolání argumentujíc, že jí nebylo doručeno, a v následném řízení o dědictví bylo o právním nástupnictví zůstavitelky rozhodnuto jinak než v řízení původním. Nejvyšší soud ve svých právních závěrech zopakoval již dříve vyslovený názor, že pro vydržení podle OZ 1964 byl dostačující neexistující (tedy putativní) právní titul, jestliže byl vydržitel v dobré víře, že takovýto titul existuje (a byl-li mimo to obecně důvodně přesvědčen, že mu vlastnické právo náleží). „Také jestliže k ukončení dědického řízení nedošlo jen pro vadné doručení (či nedoručení) rozhodnutí, vyslovujícího vlastnické právo držitele, a na tomto rozhodnutí je vyznačena jeho právní moc, nelze oprávněnou držbu, opírající se o toto rozhodnutí, vyloučit.“¹³

Obecně tedy bylo lze vydržet věc i v případě nabytí držby na základě vadou zatíženého rozhodnutí o dědictví, jednal-li nepravý dědic v omluvitelném omylu. O takovýto

omluvitelný omyl šlo dle judikatury rovněž, pokud se dědic chopil držby pozemku, o kterém se z přesvědčivých důvodů domníval, že mu jeho nabytí bylo potvrzeno rozhodnutím o dědictví, ač šlo o pozemek sousední.¹⁴ Dle vrcholného orgánu soudní soustavy zkrátka „*titulem (byť i putativním), o který se opírá oprávněná držba, může být i rozhodnutí o vyřazení dědictví, a to i v případě, že zůstavitel ve skutečnosti nebyl vlastníkem věci*“.¹⁵

Dobrá víra nicméně podle dalšího rozhodnutí Nejvyššího soudu¹⁶ nebyla dána tehdy, byla-li určitá nemovitost v rozhodnutí o dědictví zahrnuta do pozůstalostního majetku toliko na základě prohlášení dědiců, které však nebylo podloženo žádnými důkazními prostředky, ba naopak zůstavitel nebyl jako vlastník nemovitosti ani zapsán v evidenci nemovitostí. „*Všichni účastníci dědického řízení museli [...] vědět, že rozhodnutí státního notářství je v tomto ohledu postaveno pouze na jejich nepodloženém tvrzení – přihlášení pozemku do dědictví. Toto rozhodnutí tudíž nemohlo být pro takového účastníka dědického řízení, který se stal dědicem předmětného pozemku, titulem oprávněné držby.*“¹⁷

3. (NE)MOŽNOST ŘÁDNÉHO VYDRŽENÍ

OZ na rozdíl od OZ 1964 diferencuje vydržení řádné a mimořádné, pro něž postuluje odlišné předpoklady. V kontextu

7 Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2264/2009: „[...] nepravým dědicem je osoba, která podle rozhodnutí soudu o dědictví nabyla majetek zůstavitele, ačkoli jej neměla nabyt buď vůbec, nebo ne v takovém rozsahu, v jakém jej nabyla. Z uvedeného vyplývá, že se jedná o věci, které zůstavitel ke dni úmrtí vlastnil; nikoli o věci, které v jeho vlastnictví nebyly. Jinak by nešlo o nabytí věcí zůstavitele, které byly po jeho úmrtí soudem přičteny neoprávněnému dědici, ale jednalo by se o věci osoby třetí.“

8 Ve vztahu k věcem, jež zůstavitel vlastnil, ale může jít klidně o oprávněného dědice.

9 Teoreticky nelze vyloučit, že by u neoprávněného dědice (eventuálně u toho, jemuž bylo rozhodnutím o dědictví potvrzeno nabytí vlastnictví k věci zůstavitelem nevlastněné) nebyl dán *corpus* či *animus*, a že by tedy nedošlo ani k přechodu držby. Tyto situace však budou spíše okrajové, a poněvadž s nimi nemůže být spojeno vydržení, dále se jimi nebudu zabývat, a naopak budu vycházet z předpokladu, že k přechodu držby došlo.

10 Srov. závěry rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2021, sp. zn. 27 Co 131/2021: „Neuplynula-li do 31. 12. 2013 celá vydržecí doba, řídí se podmínky vydržení právní úpravou účinnou od 1. 1. 2014.“ Soud se přitom opíral o § 3028 odst. 2 OZ.

11 Z bohaté judikatury srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 22 Cdo 428/2007; z literatury srov. např. Spáčil, J. § 130. In: Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 738–740.

12 Jedná se o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. 22 Cdo 181/2016.

13 Tamtéž.

14 Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2264/2009.

15 Tamtéž.

16 Jedná se o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3368/2007.

17 Tamtéž.

rozhodnutí o dědictví je signifikantní zejména ta odlišnost, že toto rozhodnutí nemůže vést k řádnému vydržení vlastnického práva, nýbrž jen k vydržení mimořádnému. Hamuláková a Petrov Křiváčková¹⁸ sice při úvahách o vydržení neoprávněným dědicem bez bližšího odůvodnění odkazují na § 1091 OZ (jenž upravuje řádné vydržení), ale podle mě je tento (byť nejspíše intuitivní) závěr mylný, jak se pokusím vysvětlit v následujících pasážích.

3.1. ROZHODNUTÍ O DĚDICTVÍ JAKO TITUL VYDRŽENÍ

K tomu, aby mohlo nastat řádné vydržení podle OZ, je dle § 1090 odst. 1 OZ třeba mj. řádné držby v užším smyslu,¹⁹ tedy existence právního důvodu (titulu), „který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou“. Kamenem úrazu podle mého mínění každopádně je, že rozhodnutí o dědictví takovýmto titulem být nemůže (což má právě za následek, že v situacích uvedených v kapitole 1 nemůže vůbec nastat řádné vydržení).

18 Srov. Hamuláková, K., Petrov Křiváčková, J. § 189. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015 [in právní informační systém Aspi] [online] [cit. 30. 7. 2023].

19 Doktrína rozlišuje řádnou držbu v širším smyslu upravenou v § 991 OZ a řádnou držbu v užším smyslu upravenou pod rubrikou řádné vydržení v § 1090 odst. 1 OZ. Srov. Petrov, J. § 991. In: Petrov, J. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2. [in právní informační systém Beck] [online] [cit. 30. 7. 2023].

20 Poslední větu tohoto souvětí „nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou“ interpretuje literatura tak, že se týká zřízení jiného majetkového práva než vlastnického (třeba práva stavby). Srov. Petrov, J. § 1090. In: Petrov, J. a kol., op. cit. sub 19, marg. č. 3.

21 Randa, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: knihkupectví Fr. Řivnáče, 1900, s. 103.

22 Sedláček, J. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 368.

23 Tamtéž, s. 372.

24 Srov. Meissel, F. S. § 1461. In: Koziol, H. a kol. *Kurzkomentar zum ABGB*. Vídeň: Springer, 2005, s. 1607, marg. č. 1.

25 Spáčil, J. § 991. In: Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 95, marg. č. 12; doplnění textu v závorce KF.

26 Bělovský, P. § 1090. In: Spáčil, J. a kol., op. cit. sub 25, s. 371, marg. č. 7.

27 Thöndel, A. § 1090. In: Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek III (§ 976-1474)*. 2. vydání. Praha: 2021, Wolters Kluwer [in právní informační systém Aspi] [online] [cit. 30. 7. 2023].

28 Tamtéž.

29 Tamtéž.

30 Parafrazuji Hanákův aforismus „Mezi zbohatlíkem a bohatým je rozdíl jako mezi vodou a vodkou.“ Ondušová-Wünschová, J., Sládková, E. *S moudrými o úspěchu*. Brno: MC, 1998, s. 28.

31 Srov. Zuklínová, M. § 545. In: Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.)*. Komentář. Svazek I (obecná část). 2. vydání. Praha: 2020, Wolters Kluwer, s. 1231.

K tomuto závěru mě vede několik úvah, přičemž první je spojená s dikcí předmětného ustanovení, jež dopadá jen na právní jednání směřující k převodu vlastnického práva (event. ke zřízení jiného než vlastnického práva).²⁰ Jazykový výklad tudíž vede k závěru, že se musí jednat o smlouvu.

Dále je třeba zmínit, že § 1090 odst. 1 OZ je formulován takřka shodně s § 1461 větou první OZO (ABGB) postulující: „Každé držení jest pořádné a k vydržení postačující, zakládá-li se na takovém právním důvodu, který by postačil k převzetí vlastnictví, kdyby bylo náleželo převodci.“ Randa toto ustanovení interpretoval tak, že je možné „toliko odvozené spůsoby (sic) nabývací za tituly vydržení považovati, nikoli i původní“.²¹ Obdobně k problému přistupoval Sedláček, dle něhož „musíme požadovati vždy t. zv. derivativní tituly, neboť vydržením se nahrazuje jen nedostatek vlastnictví auktorova“²² a jenž též výslovně zastával názor, že „dědická sukcese není titulem pro řádné vydržení“.²³ I v soudobé komentářové literatuře k ABGB pak nalezneme závěr, že je nutný odvozený titul.²⁴

Co se týče recentní tuzemské komentářové literatury, ta jednoznačnou odpověď ohledně rozhodnutí o dědictví jako vydržecího titulu nedává; snad jen Spáčil, jenž jasně a stručně uvádí, že „řádne vydržet lze jen věc nabytou převodem, jiné způsoby nabytí řádné držby [largo sensu] k vydržení nevedou“.²⁵ Bělovský²⁶ jako tituly ve smyslu § 1090 odst. 1 OZ příkladmo uvádí směnu či darování, ale k rozhodnutí o dědictví mlčí. Podle Thöndela²⁷ titulem vydržení (v duchu výše popsaných závěrů vyslovených za účinnosti OZO) není konstitutivní soudní rozhodnutí o vlastnickém právu. Dále ale Thöndel zmiňuje, že „v případě rozhodnutí pozůstalostního soudu se jedná o výrok deklaratorní“²⁸ čímž se možná snaží říci, že takovéto deklaratorní rozhodnutí podle něj má být titulem vydržení. V Thöndelově výkladu nalezneme rovněž větu: „Nabytí vlastnictví tzv. neoprávněným dědicem je však specificky upraveno v § 1109 písm. d)“²⁹ avšak tento závěr je chybný, neboť § 1109 písm. d) OZ upravuje nabytí vlastnictví k věci nezapsané ve veřejném seznamu dobrověrnou třetí osobou, jež ji získala od neoprávněného dědice; a nikoli nabytí dědictví neoprávněným dědicem. Mezi těmito dvěma nabytími je „rozdíl jako mezi vodou a vodkou“³⁰ mj. proto, že v případě neoprávněného dědice lze uvažovat pouze právě o vydržení. Tato doktrinální nepřesnost (spolu s jinými výše popsanými nejasnostmi) podle mě ukazuje, že konsekvence situací uvedených v kapitole 1 stojí spíše na okraji zájmu civilistů, ač se v běžném životě nejedná jen o zcela výjimečné případy.

Rozhodnutí o dědictví nemůže být titulem pro řádné vydržení nejen z důvodu, že nemá derivativní charakter, nýbrž i proto, že současně vlastně ani není právní skutečností vedoucí k přechodu vlastnického práva ze zůstavitele na dědice. Přechod se totiž děje v důsledku komplexní právní skutečnosti, jíž je právní událost v podobě smrti zůstavitele, ve spojení s dědickým titulem.³¹ Tato složená právní skutečnost je nicméně rovněž originární (i tehdy, bude-li dědickým titulem dědická smlouva, nepůjde o derivativní skutečnost, protože dědická smlouva nevyústí v převod, ale v přechod vlastnictví), a proto se by výsledek nezměnil, ani

kdybychom uvažovali nad tím, zda titulem pro vydržení nemůže být právě výše popsaná komplexní právní skutečnost.

Závěru o tom, že rozhodnutí o dědictví může být titulem řádného vydržení, tudíž odporuje jak doslovné znění § 1090 odst. 1 OZ, tak interpretace obdobně formulované normy OZO ze strany předních civilistů minulých století i ze strany současné rakouské doktríny. Pro úplnost dodávám, že rozhodnutí o dědictví (přesněji řečeno smrt zůstavitele spojená s dědickou smlouvou, závětí nebo zákonem) by představovalo vydržecí titul jen tehdy, jestliže by se § 1090 odst. 1 OZ aplikoval analogicky (v duchu § 10 odst. 1 OZ), tedy došlo-li by k dotváření práva *praeter verba legis*.³² Krucialní podmínkou analogie legis (i iuris) je, že navzdory teleologickému pozadí právního řádu určitou skutkovou podstatu nelze subsumovat pod žádné zákonné ustanovení, ani vyloží-li se tato ustanovení co nejextenzivněji, přičemž nejde o zákonodárcem anticipovanou mezeru v zákoně (příp. o takovouto mezeru jde, avšak došlo ke změně společenských podmínek, jež nemohl historický zákonodárcé předvídat).³³ Situace popsané v kapitole 1 však lze podřadit pod § 1095 OZ, jenž upravuje mimořádné vydržení, a není tedy naplněna podmínka mezery v zákoně.

Nemožnost použití analogie umocňuje i vůle historického zákonodárcé zachycená v důvodové zprávě k OZ, v níž se uvádí: „Z formulace „aby se držba zakládala na právním důvodu, který by stačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou, je dostatečně zřejmé, že nejde o řádnou držbu ve smyslu § 991, nýbrž že se má na mysli jiný případ.“³⁴ Zákonodárcé tedy jinými slovy akcentuje, že § 991 věta druhá OZ, jež umožňuje bezprostřední (originární) nabytí držby, se pro účely řádného vydržení nepoužije. Právě spojení „(jasného) znění zákona se zřetelně prokazatelným úmyslem historického zákonodárcé“³⁵ o němž lze hovořit i v tomto případě, představuje dle rakouského civilisty Bydliňského³⁶ dělicí linii mezi přípustností a nepřípustností analogie. Rozšíření působnosti § 1090 odst. 1 OZ tedy není namístě.

Poněvadž tedy rozhodnutí o dědictví nemůže být titulem řádného vydržení, nemá cenu se zabývat držbou poctivou a pravou, která je pro řádné vydržení dále vyžadována.

Na podporu výše uvedených tvrzení nemohu opomenout, že i rakouská judikatura³⁷ a doktrína³⁸ dospívají k jednoznačnému závěru, že neoprávněný dědic může nabýt vlastnictví k jednotlivým věcem tvořícím pozůstalost jen v důsledku mimořádného vydržení (pro které je v Rakousku předepsána 30letá vydržecí doba).

3.2. PRAKTICKÉ DOPADY

Aby tento text nepůsobil jen jako faustovská šedá teorie,³⁹ uvedu příklad, který se v praxi vyskytuje nikoli neobvykle.⁴⁰ Po právní moci rozhodnutí o dědictví, kterým bylo potvrzeno nabytí dědictví zákonným dědicům zůstavitele, který dle původně zjištěných informací zemřel bez zanechání poručení pro případ smrti, bude objevena závěť, v níž zůstavitel

rozhodl o rozdělení pozůstalosti jinak, než plyne ze zákona. Dědici, kteří jsou vzhledem k nalezené závěti dědici neoprávněnými, budou vcelku legitimně tvrdit, že jednali důvěřující v rozhodnutí o dědictví, resp. v to, že nastala smrt zůstavitele a že jim svědčí dědický titul – zákon. Tato jejich důvěra však nemůže vést k řádnému vydržení, neb zde jednoduše chybí jakýkoli převodní (odvozený) titul.

Pokud tedy zůstavitel daruje v předvečer své smrti potomkovi cenný obraz, o němž má mylně za to, že mu patří, stane se potomek držitelem v důsledku darovací smlouvy⁴¹ zásadně ještě tentýž den a po uplynutí 3 let bude moci vlastnictví k obrazu řádně vydržet. Pakliže by ale zůstavitel tento obraz zůstavil potomkovi v závěti, a ten by tak získal držbu až v důsledku právního nástupnictví, mohl by vlastnictví k obrazu vydržet až po 6 letech. Rozdíl jednoho dne v nabytí držby⁴² tedy v konečném důsledku znamená takto odlišné postavení držitelů. Tento výsledek se nám může jevit na první pohled jako poněkud nespravedlivý a jistě by bylo lze uvažovat *de lege ferenda* o tom, zda úzké pojetí titulu řádného vydržení odpovídá potřebám současného právního styku. Je ale záhodno si uvědomit, že mimořádnému vydržení je sice inherentní dvojnásobně dlouhá vydržecí doba, ale současně i značně liberálnější další podmínky než u vydržení řádného.

32 Ohledně analogie již bylo publikováno nepřehledné množství názorů, které výstižně shrnuje a svými poznatky doplňuje Krzyžanková, K. K dotváření práva cestou analogie aneb jak zvýšit legitimitu a prosystémovost analogické argumentace v právu. *AUC Iuridica*, 2021, č. 1, s. 37–56. Protože ústředním tématem tohoto příspěvku není analogie, uvádím ohledně ní dále ty závěry, na nichž se shoduje převážná část teorie.

33 Srov. např. Lavický, P. § 10. In: Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 68, marg. č. 9.; či Melzer, F. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 240–241.

34 Eliáš, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 469.

35 Bydliński, F. *Základy právní metodologie*. Vídeň: Wirtschaftsuniversität Wien, 2003, s. 72. [online]. [cit. 30. 7. 2023]. Dostupné z: <https://epub.wu.ac.at/3324/1/ap095a.pdf>.

36 Srov. bližze tamtéž, s tím, že Bydliński tento názor zastává s výhradou pozdější podstatné změny okolností. K takovéto změně okolností však od přijetí OZ nedošlo.

37 Srov. rozhodnutí OGH ze dne 20. 11. 2012, sp. zn. 5 Ob 116/12p (jakož i odkazy v něm uvedené).

38 Srov. Werkusch-Christ, C. § 533. In: Kletečka, A., Schauer, M. (eds.) *ABGB-ON. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. Vídeň: Manz, 2017 [in právní informační systém Rdb.at] [online] [cit. 30. 7. 2023].

39 „Šedá, můj příteli, je všechna teorie, a žití zlatý strom se zelená.“ Goethe, J. W. *Faust*. Praha: Borový, 1928, s. 107. Teorie je podle mého názoru (nejen v rámci absolutních majetkových práv) potřeba, jen by neměla být zcela odtržena od praxe, ale mělo by ideálně jít o dvě spojené nádoby, o což usiluji i v tomto textu.

40 Jak dokládají mj. rozhodnutí Nejvyššího soudu demonstrativně vypočtená v kapitole 2.

41 Nedostatek vlastnictví zůstavitele nepovede v duchu § 1760 OZ k neplatnosti této smlouvy.

42 Vycházím z toho, že počátek vydržecí doby je v případě, kdy je rozhodnutím o dědictví mylně potvrzeno nabytí vlastnictví (ale ve skutečnosti dojde jen k přechodu držby), spojen zpětně s okamžikem smrti zůstavitele, jak bližše vysvětluji v podkapitole 4.3.

3.3. VLIV NEPRÁVÉ DRŽBY ZŮSTAVITELE NA DĚDICE

Pod rubrikou řádné vydržení skýtá OZ též § 1090 odst. 2 OZ, podle něhož dědic zůstavitele, jenž nabytí nepravou držbu, nemůže vydržet, třebaže by byl poctivým držitelem (příčemž obdobné platí pro všeobecného právního nástupce právnické osoby). Toto ustanovení je podle mě ve vztahu k dědicům nepoužitelné a nadbytečné. Dědic totiž nemůže být (z titulu univerzální sukcese) řádným vydržitelem a pro mimořádné vydržení se toto ustanovení nepoužije, což plyne jednak ze systematiky OZ a jednak z faktu, že pravá držba není podmínkou mimořádného vydržení.

4. MIMOŘÁDNÉ VYDRŽENÍ

Mám tedy za to, že v situacích popsaných v kapitole 1 může dojít pouze k mimořádnému vydržení, u něhož není zapotřebí *titulus* ve smyslu § 1090 odst. 1 OZ (jak plyne přímo z § 1095 OZ).

4.1. ABSENCE NEPOCTIVÉHO ÚMYSLU

Ve věci kvality držby vedoucí k mimořádnému vydržení se co do základu kloním k přístupu, který zaujal Nejvyšší soud ve svém nedávném rozhodnutí⁴³ a který zastává i značná část teorie,⁴⁴ konkrétně že není zapotřebí poctivé držby jako u vydržení řádného, ale že se vyžaduje odlišný znak, a to absence tzv. nepoctivého úmyslu. V duchu závěrů Nejvyššího soudu je absence nepoctivého úmyslu dána tehdy, jestliže je držitel důvodně⁴⁵ přesvědčen, že svou držbou nepůsobí jinému bezpráví (tedy nikoli nutně pozitivně přesvědčen, že mu držené právo náleží). „Lze tedy uzavřít, že podmínkou mimořádného vydržení [...] není poctivá držba [...], ale nedostatek nepoctivého úmyslu držitele; ten drží věc v přesvědčení, že jeho držba nepůsobí nikomu újmu.“⁴⁶

Příkladem situace vedoucí k mimořádnému vydržení, kterou uvádí Bělovský a která patrně nebude vzbuzovat žádné

43 Jedná se o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3387/2021.

44 Srov. např. Bělovský, P. § 1095. In: Spáčil, J. a kol., op. cit. sub 25, s. 377, marg. č. 9. Opačně např. Dvořák, J. a kol., op. cit. sub 2, s. 62, neuvádějící však žádné bližší zdůvodnění.

45 Pojímáno prizmatem § 4 odst. 1 OZ, resp. v případě podnikatelů a jiných profesionálů § 5 odst. 1 OZ.

46 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3387/2021.

47 Bělovský, P. § 1095. In: Spáčil, J. a kol., op. cit. sub 25, s. 377, marg. č. 11.

48 Tamtéž.

49 Eliáš, K., op. cit. sub 34, s. 470.

50 Bělovský, P. § 1095. In: Spáčil, J. a kol., op. cit. sub 25, s. 377, marg. č. 9.

51 Spáčil, J. Poctivá držba v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, č. 2 [in právní informační systém Beck] [online] [cit. 30. 7. 2023].

52 Fiala, J., Hurdík, J. K principům občanského práva. *Právník*, 1990, č. 7, s. 630.

53 Srov. § 2 odst. 1 OZ.

pochybnosti, je „koupě pozemku, jenž bude kupujícím zaplacen, ale převod vlastnického práva nebude následně vložen do katastru nemovitostí“⁴⁷. Kupující totiž „nebude držet pozemek s nepoctivým úmyslem, jež bychom chápali tak, že tím jinou osobu poškozujeme, jelikož prodávající byl srozuměn s tím, že na kupujícího vlastnické právo převede“⁴⁸. Podstatou tohoto případu je, že skutečný vlastník přímo aprobejuje vydržiteli držbu. Podle mého mínění však není mimořádné vydržení omezeno jen na tento a obdobné případy. Ani podmínkou pro řádné vydržení ostatně není vědomost vlastníka o tom, že proti němu dochází k vydržení, a není podle mě namístě mimořádné vydržení, které má být liberálnější než vydržení řádné, spojovat s nutností vědomosti a souhlasu skutečného vlastníka s držbou (k čemuž ale výše uvedený Bělovského příklad směřuje).

Podle důvodové zprávy k OZ „ani institut mimořádného vydržení nemůže dát průchod ochraně zjevně lsti a podvodu“⁴⁹. Doktrína tento názor rozvíjí tak, že spojení nepoctivý úmysl „má pokrývat pouze případy jednoznačné zjištěnosti a krajní nepoctivosti při nabývání majetku“⁵⁰ a že je spjato s dobrou vírou v „nejméně přísném pojetí“⁵¹.

Poněvadž je tedy dle literatury mimořádné vydržení vyloučeno v případech nejkřiklavější nepoctivosti, myslím si, že je naopak povšechně přípustné za současného splnění těchto podmínek:

1. Skutečný vlastník nemusel vědět o tom, že vlastnické právo k jeho věci drží někdo jiný, a nemusel s držbou proto (ať výslovně, či konkludentně) projevit souhlas.
2. Pokud naopak vlastník věci o nevládnické držbě věděl a nesoúhlasil s ní, pak je k mimořádnému vydržení třeba, aby k ochraně svého vlastnictví nevyužil žádných právních prostředků ochrany (těmi jsou reivindikační žaloba, v případě oprávněného dědice pak žaloba dle § 189 odst. 2 ZŘS a dále případně žaloba na uchování držby nebo návrh na vydání předběžného opatření), ač mu v tom nebránila žádná překážka přičitatelná držiteli. Takovouto překážkou by bylo třeba vyhrožování či uvedení v omyl ze strany držitele.
3. Držitel nenabyl držbu krajně nepoctivým způsobem, který není možné v právním státě aprobebovat. Tímto mám na mysli kupř. ublížení na zdraví vlastníkoví s úmyslem zmocnit se jeho věci. Naopak si myslím, že pokud si vypůjčitel nenásilně ponechá vypůjčenou věc a začne se k ní chovat jako k vlastní, o krajně nepoctivé jednání nepůjde (ačkoli se bude jednat o nepravou držbu).

Jak již bylo řečeno, dle doktríny a judikatury musí být držitel legitimně přesvědčen, že nepůsobí bezpráví. Podle mého soudu může zkrátka držitel takovéto přesvědčení nabýt ze skutečnosti, že držbu nenabyl krajně nepoctivým způsobem a že vlastník se o své vlastnické právo nijak nehlásil.

„Vždy je v občanskoprávních vztazích nutno respektovat tradiční *maximu, vigilantibus iura scripta sunt*“⁵², prizmatem, které je dlužno interpretovat a aplikovat i mimořádné vydržení.⁵³

Podle mě je třeba vycházet z premisy, že nevyužívá-li vlastník prostředků k ochraně svého vlastnictví, není namístě jej jako latentního stále chránit. Příhodně dle mého mínění působí závěry Fialy s Hurdíkem, že „vysoká míra demokratičnosti občanského práva předpokládá vysokou míru vyspělosti jeho subjektů při ochraně svých zájmů: schopnost analyzovat své potřeby a zájmy a volit vhodné cesty k jejich dosažení, znalost práva, odhodlání a důslednost v jeho uplatňování aj.“⁵⁴

Vždy bude nicméně záviset na okolnostech konkrétního případu a jsem si vědom faktu, že judikatura a doktrína mohou mé úvahy zcela vyloučit. Ustanovení § 1095 OZ každopádně není formulováno příliš vhodně, poněvadž spojení *nepoctivý úmysl* je nejasné a zcela logicky vyvolává úvahy o míře sepectí s (ne)poctivou držbou. Knapp s Gerlochem uvádějí, že k tomu, aby zákonná ustanovení nevyvolávala pochybnosti o své působnosti, musí zákonodárce „mít jasnou představu o tom, jak bude právní norma interpretována“.⁵⁵ Zákonodárce sice důvodovou zprávou dal najevo, že nepoctivý úmysl má zahrnovat zřetelně méně případů než nepoctivá držba, avšak konkrétní představu o tom, kudy bude vést hranice mezi poctivým a nepoctivým úmyslem, patrně neměl.

4.2. PRAKTICKÉ DOPADY

Po teoretickém výkladu opět nastává čas na praktické příklady. Nepoctivý úmysl by byl (v duchu výše nastíněné koncepce) dán u neoprávněného dědice, který dosáhl vydání rozhodnutí o dědictví ve svůj prospěch zatajením či podvrhnutím zůstavitelovy poslední vůle (což by však stejně vedlo k dědické nezpůsobilosti) nebo korupcí vůči soudnímu komisaři. V tomto případě totiž bude muset být dědici průměrného rozumu známo, že vlastnictví drží na úkor oprávněného dědice, který byl fakticky uveden v omyl.

Nepoctivý úmysl bude naopak chybět, jestliže účastníkovi dědického řízení bude nebo bude muset být známo, že zůstavitel byl jen držitelem určité věci, bude-li tento účastník důvodně přesvědčen, že zůstavitel svou držbou nepůsobil nikomu újmu. Vezměme si případ zůstavitele, který si rok před svou smrtí vypůjčí knihu z knihovny a následně ji nevrátí, a naopak se začne chovat jako její vlastník (bude ji dále půjčovat, výslovně ji zmíní v závěti atd.).⁵⁶ Jestliže knihovna své vlastnictví nebude nijak uplatňovat (příp. třeba jen jedinou automatizovanou výzvou k vrácení), pak dědicové budou moci vlastnictví ke knize mimořádně vydržet, ačkoli si budou vědomi okolností jejího nabytí. Zůstavitel sice ke knize nabytí nepravou držbu (*precario*), ale knihovna následně nepostupovala v duchu již zmíněné zásady *vigilantibus iura scripta sunt*. Dědici si tudíž z jednání knihovny budou moci oprávněně myslet, že se již smířila s tím, že jí kniha nenáleží, že ji v podstatě opomenutím chránit své vlastnictví opustila.

Rozhodně však nechci říci, že by dědici mohli vydržet vlastnictví k jakékoli věci, kterou zůstavitel odcizil,⁵⁷ ale pokud se vlastník věci o své vlastnictví nebude nijak či jen minimálně zasazovat, ač mu v tom držitel nebránil, pak podle mého názoru je mimořádné vydržení možné. Samotný Eliáš koneckonců k osudu odcizených věcí říká, že dědic „se případně

ujímá společně s hodnotami z pozůstalosti i toho, co zůstavitel odcizil a držel, aniž se stal vlastníkem. Ve vztahu k tomu se vlastníkem nestane ani dědic. Absentuje-li u něho nepoctivý úmysl, může vlastnické právo nabytí cestou mimořádného vydržení.“⁵⁸

4.3. POČÁTEK VYDRŽECÍ DOBY

Aby však vůbec mohlo k mimořádnému vydržení dojít, musí ještě uplynout vydržecí doba. Na mysli mi nicméně vyvstává otázka, k jakému okamžiku datovat počátek jejího běhu. Ztotožňuji se s postojem Nejvyššího soudu, „že okamžikem úmrtí držitele vstupuje do držby společenství dědiců (pokud se držby nechopí někdo jiný); jestliže je věc, která [je] předmětem držby, později přikázána jednomu z těchto dědiců, pak vzhledem k tomu, že byl držitelem již od úmrtí zůstavitele, byl i spolu s dalšími dědici, lze jej pro účely vydržení vlastnického práva k věci považovat za držitele již od úmrtí zůstavitele“.⁵⁹ Budou-li tedy splněny i ostatní předpoklady mimořádného vydržení, stane se neoprávněný dědic, resp. ten, jemuž bylo potvrzeno nabytí zůstavitelem nevlastněné věci, vlastníkem movité věci 6 let a nemovité věci 20 let po smrti zůstavitele.

I tato konkluze má nicméně své výjimky: jestliže by totiž z nejrůznějších důvodů nebyl splněn výše popsany předpoklad, že v držbu vstoupilo ke dni smrti zůstavitele společenství dědiců, pak by vydržecí doba počala běžet až od okamžiku, kdy by neoprávněný dědic, příp. ten, komu bylo potvrzeno nabytí zůstavitelem nevlastněné věci, nabytí držbu (tj. byl by u něj splněn *corpus i animus*).⁶⁰ Pro zjednodušení každopádně dále v tomto příspěvku operuji s tím, že počátek vydržecí doby je totožný se smrtí zůstavitele.

54 Fiala, J., Hurdík, J., op. cit. sub 52, s. 630.

55 Knapp, V., Gerloch, A. *Logika v právním myšlení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 209.

56 Vycházím z Eliášova humorného postřehu, že v dětství nabytí (z pohledu OZ) nepravou držbou vydání „nejznámější Solženicynovy povídky, které [...] zachránil před normalizačními čistkami závadové literatury ve veřejných knihovnách“ a že tuto knihu získají jeho dědicové. Srov. Eliáš, K. Zlodějův dědic a osud kradené věci. K jednomu aspektu mimořádného vydržení. In: Dobrovolná, E. a kol. *Pocta Jiřímu Spáčilovi*. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 121.

57 Následuje Eliášem vnímané odcizení jako protiprávní (nikoli nutně trestněprávně relevantní) zmocnění se cizí věci. Srov. Eliáš, K. in Dobrovolná, E. a kol., op. cit. sub 56, s. 113.

58 Tamtéž, s. 120. Doplnuji však, že v citovaném článku nepřistupuje Eliáš k vymezení nepoctivého úmyslu natolik liberálně jako např. tento příspěvek. Eliáš si naopak dovede představit výklad nepoctivého úmyslu shodně jako nepoctivé držby dle § 992 OZ.

59 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1577/2018. Citovaný právní závěr se sice vztahuje k OZ 1964, ale je plně použitelný i za účinnosti OZ, protože se společenstvím dědiců a deklaratorním charakterem rozhodnutí o dědictví operuje i v OZ.

60 Vycházím z toho, že „ústavněprávně konformní interpretací zákonných podmínek vydržení je nutno dospět k závěru, že vydržecí doba začíná běžet až okamžikem, kdy se vydržitel ujme oprávněné držby, tj. začne v dobré víře s věcí nakládat jako s vlastní“ (náleží Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 875/14). Citovaný právní závěr se sice vztahuje k OZ 1964, ale je plně použitelný i za účinnosti OZ.

4.4. VĚCI, K NIMŽ (NE)LZE VLASTNICTVÍ VYDRŽET

Rozhodnutí o dědictví může chybně deklarovat nejen přechod hmotných movitých a nemovitých věcí, nýbrž i spoluvlastnického podílu k hmotné věci či podílu v obchodní korporaci, u nichž patrně nebude vzbuzovat pochybnosti, že vlastnictví k nim může neoprávněný dědic (nebo ten, komu bylo potvrzeno nabytí zůstavitelem nevlastněné věci) vydržet.⁶¹ Stejně tak toto rozhodnutí může potvrdit nabytí práva stavby,⁶² jež také může být předmětem vydržení.⁶³

Situace s vydržením je však přeci jen ještě o něco komplikovanější. Jak známo, pozůstalost tvoří i relativní majetková práva (pohledávky), která se smrtí zůstavitele nezánikla.⁶⁴ Je vcelku logickou úvahou, zda lze taková práva vydržet, obzvláště s přihlédnutím k § 979 OZ. Kloním se k názoru, který mj. vyslovil Nejvyšší soud v předloňském rozsudku,⁶⁵ a to že pohledávky nejsou předmětem vydržení.

Některé pohledávky nelze vydržet již jen z toho důvodu, že nemohou být vůbec předmětem držby. Jedná se o ty pohledávky, jež jsou saturovány jedním výkonem,⁶⁶ jako je pohledávka vůči bance z titulu smlouvy o účtu, pohledávka na vrácení předmětu zápůjčky atp. Pro takovéto závazky jsou obdobně použitelné závěry, které Nejvyšší soud vyslovil ve vztahu k právu ke vkladu na vkladní knížce: „Nelze mít pochybnosti o tom, že vyplacením (části) vkladu dochází k (částičnému) zániku dané obligace. Již z toho důvodu je třeba uzavřít, že právo ke vkladu na vkladní knížce nepřipouští trvalý či opakovaný výkon, neboť jediným výkonem dochází k jeho zániku. Na tomto závěru nic ne-

mění skutečnost, že závazky ze smlouvy o vkladu mají zpravidla dlouhodobější charakter. Bez ohledu na to, jak dlouho daná obligace existuje, stále zaniká jejím jediným výkonem. Není přitom rozhodné, zda dojde pouze k zániku částečnému (tj. k částečné výplatě vkladu), jelikož stále jde o jednotný dluh.“⁶⁷ Důsledkem je, že ten, komu bylo rozhodnutím o dědictví chybně potvrzeno nabytí hotovosti uložené v zůstavitelově domě, bude moci vlastnictví k ní vydržet. Pokud by ale tentýž peněžní obnos byl uložen na bankovním účtu, k vydržení by dojít nemohlo, ani kdyby neoprávněný dědic peníze z účtu vybral.

Držet je naopak možné kupř. právo na nájem hrobového místa či pohledávky z titulu smlouvy o důchodu.⁶⁸ Tato relativní práva však nebude možné vydržet, neboť „nelze předpokládat, že zákonodárce chtěl převrátit naruby staletou zásadu, mající kořeny v římském právu, že pohledávky (obligace) předmětem vydržení nejsou“.⁶⁹

Kromě pohledávek bude specifická situace ještě u obchodního závodu nebo jiné věci hromadné, které nebude možné vydržet jako celek, ale předmětem vydržení budou jednotlivé věci.⁷⁰

Po zůstavitelově smrti tedy může nastat jakýsi duální vlastnický režim: vlastnictví k části věcí neoprávněný dědic po 6 či 20 letech vydrží, zatímco k pohledávkám nikoli, třebaže se bude chovat jako věřitel a žít představou, že věřitelem je. V případě pohledávek jednoduše patrně nemůže nastat splynutí faktického a právního stavu cestou vydržení.

S cílem vyloučit jakékoli pochybnosti ještě doplním, že neoprávněný dědic nemůže pochopitelně vydržet dědické právo. Jestliže by tedy třeba při dodatečném projednání pozůstalosti neoprávněný dědic tvrdil, že již vydržel dědické právo po zůstaviteli, poněvadž přes 20 let žije představou, že je jeho dědicem, bude tato jeho představa zcela chybná. Již Randa⁷¹ psával, že dědické právo nemůže být – kvůli nemožnosti trvalého či opakovaného výkonu – předmětem držby (*nota bene* vydržení), a tento závěr nevzbuzuje vášně ani dnes.⁷²

4.5. ZÁKAZ VYDRŽENÍ MEZI URČITÝMI OSOBAMI

Některé osoby (manželé, osoby žijící ve společné domácnosti nebo zákonný zástupce a zastoupený) proti sobě nemohou vydržet.⁷³ Použití tohoto pravidla ve vztahu k neoprávněnému dědici se mi nicméně zdá značně problematické. Co kdyby bylo nabytí dědictví ponejprv chybně potvrzeno určitému neoprávněnému dědici a až po uplynutí 6leté, resp. 20leté, vydržecí doby by bylo rozhodnuto, že jediným oprávněným dědicem je zákonný zástupce onoho neoprávněného dědice? Mohl by pak zákonný zástupce po právu namítat, že neoprávněný dědic v důsledku zákazu vydržení vůbec vydržet nemohl? Nebo co kdyby naopak bylo zákonnému zástupci potvrzeno nabytí dvoutřetinového podílu na pozůstalostním majetku? Mohl by v takovém případě neoprávněný dědic vydržet jen zbývající podíl o velikosti jedné třetiny na pozůstalosti?

V zájmu právní jistoty jsem zastáncem postoje, že zákaz vydržení se ve výše uvedených situacích (a jim podobných)

61 V případě spoluvlastnického podílu a podílu v obchodní korporaci eventualitu vydržení potvrzuje ustálená rozhodovací praxe soudů. – srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1513/2012; či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 346/2006.

62 Srov. § 1253 OZ.

63 Srov. § 1243 odst. 1 OZ.

64 Srov. § 1475 odst. 2 OZ.

65 Jedná se o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 22 Cdo 2957/2020.

66 Srov. § 988 OZ.

67 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 22 Cdo 2957/2020.

68 Srov. tamtéž. Právo na nájem bytu není předmětné v souvislosti s rozhodnutím o dědictví řešit, poněvadž nepodléhá obecnému právnímu nástupnictví (§ 2279 a násl. OZ).

69 Spáčil, J. § 979. In: Spáčil, J. a kol., op. cit. sub 25, s. 8, marg. č. 4.

70 Srov. Petrov, J. § 1089. In: Petrov, J. a kol., op. cit. sub 19, marg. č. 7.

71 Randa, A., Šikl, H. (ed.) *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Nakl. J. Otta, 1890, s. 98–99.

72 Tento závěr jednoznačně potvrzuje např. Zvára, M. § 988. In: Švestka, J. a kol., op. cit. sub 27.

73 Dokud trvá takovýto vztah, vydržecí doba mezi danými osobami dle § 1098 OZ nepočne běžet ani neběží. U některých z těchto osob § 1097 OZ výslovně (leč nadbytečně) stanovuje zákaz vydržení. Vzhledem k systematickému zařazení by tato ustanovení měla dopadat i na mimořádné vydržení.

neuplatní. Oprávněný dědic sice bude dědicem s účinky *ex tunc*, ale tato skutečnost se stane jistou, až jakmile druhý rozhodnutí o dědictví nabude právní moci. To, že se nebude aplikovat zákaz vydržení, podle mého mínění není ani v rozporu s jeho účelem, kterým je ochrana osob, jež vůči sobě budou kvůli niterným vztahům obtížněji uplatňovat majetková práva.⁷⁴ Takovýto vztah totiž ve výše nastíněných případech nebude před uplynutím vydržecí doby dán najisto, a zvláštní ochranu proto nebude třeba poskytovat.

5. VYDRŽENÍ ODKAZOVNÍKEM

V následujících řádcích se zaměřím na další osobu, kterou nelze v řízení o pozůstalosti opomíjet, a to na odkazovníka. Rovněž odkazovník může k odkázané věci nabyt jen držbu, a nikoli vlastnické právo (ať již proto, že se bude v pozůstalostním řízení chyběně pracovat s pořízením pro případ smrti, v němž zůstavitel odkazovníkovi odkázal určitou věc, ale později toto právní jednání v plném rozsahu odvolal, či proto, že zůstavitel odkazovníkovi odkázal věc, kterou ve skutečnosti nevlastnil, nebo z jiných nejrůznějších důvodů). V takovém případě bude každopádně i odkazovník, resp. přesněji řečeno domnělý nebo neoprávněný odkazovník, moci vlastnické právo vydržet. Je však otázkou, zda přichází v úvahu i vydržení řádné, či opět toliko vydržení mimořádné.

Ustanovení § 1461 OZO (jež bylo, jak jsem již zmínil, obdobné § 1090 odst. 1 OZ) výslovně zmiňovalo odkaz jako právní důvod pro řádné vydržení, což Rouček a Sedláček blíže vysvětlovali tak, že „odkazovník opírá své držení o smlouvu o převod vlastnictví učiněnou s dědicem“.⁷⁵ Pokud bychom akceptovali, že i podle současné úpravy je právním důvodem nabytí odkázané věci smlouva mezi dědicem a odkazovníkem (tedy derivativní titul),⁷⁶ pak by i v recentních podmínkách mohl domnělý odkazovník vlastnictví vydržet řádně.⁷⁷

Pro řádné vydržení by smlouva mezi odkazovníkem a dědicem musela být platná a účinná a domnělý odkazovník by musel být poctivým držitelem, tedy by musel být důvodně (pozitivně) přesvědčen, že mu vlastnictví k odkázané věci náleží. Nadto by domnělý odkazovník nesměl nabyt držbu žádným ze způsobů zakládajících nepravou držbu, což si lze představit tak, že by zejména nesměl dědice úmyslně uvést v omyl ohledně odkazu (kdy tato lest by ale patrně vedla i k nepoctivé držbě).^{78, 79} Odkazovník by samozřejmě mohl vlastnictví vydržet rovněž mimořádně.

V literatuře nicméně nepanuje jednota ohledně způsobu nabytí odkázané věci.⁸⁰ Kdyby odkazovník nabýval vlastnictví v důsledku smrti zůstavitele ve spojení s pořízením pro případ smrti, jak říká např. důvodová zpráva k OZ,⁸¹ pak by řádné vydržení nebylo na pořadu dne. Tehdy by (obdobně jako u neoprávněného dědice) chyběl titul pro řádné vydržení, a odkazovník by vlastnictví mohl vydržet výlučně mimořádně.

Horák s Černochem nabízejí řešení, že by pořízení pro případ smrti mělo „charakter oferty, ale k akceptaci by docházelo až výslovným nebo konkludentním projevem vůle odkazovníka o přijetí odkazu“.⁸² Myslím si nicméně, že ani v takovém

případě by nebylo možné dovodit existenci derivativního titulu, který je pro řádné vydržení nezbytný. K nabytí vlastnictví odkazovníkem by totiž vedla komplexní právní skutečnost, konkrétně smrt zůstavitele, ve spojení s pořízením pro případ smrti a projevem vůle o přijetí odkazu, a situace by byla obdobná jako u dědické smlouvy.⁸³

Dlužno ještě doplnit, že ať již však zaujmeme ke způsobu nabytí odkázané věci jakýkoli názor, vydržení nebude ani zde možné v případě, bude-li předmětem odkazu pohledávka.

6. ŽALOBA OPRÁVNĚNÉHO DĚDICE

Ten, komu bylo chybně potvrzeno nabytí věci zůstavitelem nevlastněné, vlastnictví nevydrží, podá-li skutečný vlastník věci včas nepromlčitelnou reivindikační žalobu. Neoprávněný dědic zase vlastnické právo nevydrží, podá-li oprávněný dědic na svou obranu včas žalobu upravenou v § 189 odst. 2 ZŘS, již se nyní budu věnovat.

6.1. CHARAKTER ŽALOBY

Plašil a kol.⁸⁴ v jednom z nejnovějších pojednání ohledně této žaloby uvádějí, že by se oprávněný dědic měl žalobou domáhat určení, že je dědicem (event. určení povinnosti vydat pozůstalost nebo podíl na ní) „a teprve k tomuto základ-

74 Srov. výklad k § 646 OZ, který obsahuje obdobnou úpravu ve vztahu k běhu promlčecí lhůty. Brim, L. § 646. In: Lavický, P. a kol., op. cit. sub 33, s. 2124, marg. č. 2.

75 Rouček, F., Sedláček, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: V. Linhart, 1937. sv. 6, s. 262.

76 V nedávno vyšlých textech tento názor zastává např. Bílek, P. § 1621. In: Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 291, marg. č. 9.

77 Odkaz jako náležitý titul pro řádné vydržení ostatně explicitně uvádí Bělovský, P. § 1090. In: Spáčil, J. a kol., op. cit. sub 25, s. 371, marg. č. 7; či Thöndel, A. § 1090. In: Švestka, J. a kol., op. cit. sub 27.

78 V souladu s § 1089 a násl. OZ.

79 § 1090 odst. 2 OZ postulující, že dědic zůstavitele, který nabyt nepravou držbu, nemůže vydržet, ani kdyby byl poctivým držitelem, se nepoužije, poněvadž odkazovník není dědicem.

80 Přehledné shrnutí publikovaných názorů a rozdílů mezi nimi přináší Horák, O., Černoch, R. K problematice nabytí odkazu (s důrazem na odkaz jednotlivé věci nezapsané ve veřejném seznamu). *Ad Notam*, 2020, č. 3, s. 4.

81 Srov. pasáž, kterou (alespoň zčásti) citují snad veškeré recentní texty věnované nabytí odkazu: „V této souvislosti je důležitá skutečnost, že vlastnickým titulem pro odkazovníka je pořízení pro případ smrti, že tedy není požadováno, aby dědic vytvářel odkazovníku nějaký další právní důvod pro nabytí jeho vlastnického práva. Dědic má pouze povinnost odkazovníku vydat, na co mu již vlastnické právo vzniklo a vydání odkazu dědicem nepředstavuje víc než splnění toho, nač odkazovník své subjektivní právo již nabyt.“ Eliáš, K., op. cit. sub 34, s. 661.

82 Horák, O., Černoch, R., op. cit. sub 80, s. 6.

83 Osobně každopádně spíše proponuji koncepci, že nabytí odkázané věci se děje v důsledku smlouvy, kterážto koncepce tedy vede k možnosti odkazovníka vydržet vlastnictví dříve než koncepce ostatní.

84 Srov. Plašil, F., Talandová, I., Talanda, A. Žaloba oprávněného dědice. *Bulletin advokacie*, 2020, č. 1–2, s. 33.

nímu žalobnímu návrhu by mohl přistoupit petit kumulativní, znějící na vydání konkrétních věcí či určení vlastnického práva a vyklizení věcí⁸⁵. S tímto názorem souhlasím, jen k němu ještě doplním několikero dalších variant, jak by mohl vypadat onen kumulativní petit.

V případě pohledávek, jež budou též častokrát tvořit dědictví nesprávně přiřknuté neoprávněnému dědici, by se oprávněný dědic měl – za předpokladu, že příslušná pohledávka nebyla dosud uspokojena nebo z jiného důvodu nezanikla – v kumulativním petitu domáhat určení, že mu tato pohledávka náleží. Specifická situace nastane, kdyby byl dlužník v dobré víře, že předmětný závazek (alespoň zčásti) zanikl (např. proto, že by neoprávněnému dědici jako domnělému věřiteli splnil peněžitý dluh). V takovém případě je dle mého názoru třeba chránit dobrou víru dlužníka a dospět k závěru, že příslušný závazek (byť parciálně) zanikl.⁸⁶ Tehdy by kumulativní petit musel znít na vydání bezdůvodného obohacení, které neoprávněný dědic získal v souvislosti s touto pohledávkou, příp. na náhradu škody odpovídající pohledávce, jestliže by neoprávněný dědic žádné plnění neobdržel (kupř. z důvodu, že by předmětný závazek zanikl započtením).

Kumulativní petit směřující k vydání věci nebude přípustný rovněž, nebude-li možné věc vrátit, ať již proto, že ji neoprávněný dědic zcizil,⁸⁷ zničil, spotřeboval atd. Tehdy „v úvahu přichází uplatnění jiných nároků (např. na zaplacení určité peněžité částky z titulu náhrady škody nebo BO)”⁸⁸

85 Plašil, F., Talandová, I., Talanda, A., op. cit. sub 84.

86 Srov. přiměřeně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003, sp. zn. 32 Odo 293/2002.

87 Dobrověrný nabyvatel by k věci mohl nabýt vlastnictví v důsledku § 1109 písm. d) OZ.

88 Dobrovolná, E. § 1040. In: Petrov, J. a kol., op. cit. sub 19, marg. č. 3.

89 Srov. např. Bodečková, J. § 614. In: Petrov, J. a kol., op. cit. sub 19, marg. č. 4.

90 Turek, J. Právní ochrana oprávněného dědice podle občanského zákoníku. *Právník*, 1974, č. 10, s. 984. Turkův příspěvek byl reakcí mj. na Mikeš, J. Ochrana oprávněného dědice *Socialistická zákonnost*, 1970, č. 6, s. 341, který naopak podporoval eventualitu promlčení žaloby.

91 Srov. Plašil, F., Talandová, I., Talanda, A., op. cit. sub 84, s. 35–36.

92 Tamtéž, s. 36, odkazy uvedené tamtéž v pozn. pod čarou č. 71.

93 Turek pro popis tohoto stavu uvádí Ehrenzweigova slova, že pokud „držitel [neoprávněný dědic] po uplynutí promlčecí doby [dnešní terminologií lhůty] vlastnictví cizí věci [...] ještě nevydržel, je sice původní vlastník [oprávněný dědic] stále vlastníkem, ale ztratil vzhledem k promlčení vlastnickou žalobu. První tedy není vlastník, drží ale věc, vlastnictví druhého je, – v důsledku dobrodružství právního umění, nepochopitelného laickým rozumem – zbaveno právní ochrany a poníženo na ‚dominium sine re‘. Co si má nešťastný vlastník s tímto stínovým právem podít?” Ehrenzweig, A. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*. Vídeň, 1925, s. 288, cit. dle Turek, J., op. cit. sub 90, s. 972.

94 Je otázkou, zda by se i tehdy, kdyby v průběhu vydržecí doby podal oprávněný dědic již promlčenou žalobu, nezměnila držba neoprávněného dědice, jež by postrádala nepoctivý úmysl, na držbu s nepoctivým úmyslem, což by mělo za následek, že by neoprávněný dědic nakonec vlastnictví vůbec vydržet nemohl. Protože si však myslím, že se tato žaloba nepromlčuje, nebudu tento postřeh dále rozvíjet.

6.2. PROMLČITELNOST ŽALOBY

Značná část současných autorů vychází z nepromlčitelnosti této žaloby, s ohledem na nepromlčitelnost vlastnického práva.⁸⁹ Ze starší literatury jsou zase příhodná např. Turkova slova, že „není [...] možné, aby vlastník, který nabyt vlastnické právo děděním, byl co do způsobu a rozsahu ochrany diskriminován proti vlastníkům, kteří vlastnické právo nabyli z jiného právního důvodu”.⁹⁰ Část teorie se nicméně kloní k tomu, že tato žaloba promlčení podléhá: již zmínění Plašil a kol.⁹¹ uvádějí, že subjektivní promlčecí lhůta trvá 3 roky ode dne, kdy oprávněný dědic nabyt vědomosti o smrti zůstavitele a svém dědickém právu, a objektivní trvá 10 let ode dne potvrzení nabytí dědictví neoprávněnému dědici. Tito autoři se přitom přiklonili k názoru, že je třeba zabránit případu, kdy by již bylo promlčené právo neoprávněného dědice na vydání bezdůvodného obohacení z titulu dluhů, které plnil za oprávněného dědice, ale oprávněný dědic by mohl stále žalovat dědice neoprávněného skrze nepromlčitelnou žalobu.⁹² Mám však za to, že promlčení žaloby oprávněného dědice by vedlo ještě k absurdnějším a nespravedlivějším konsekvencím, které nyní uvedu.

Pro snazší porozumění opět zmíním modelovou situaci: zůstavitel zemřel 15. 6. 2014 a rozhodnutí o dědictví, které neoprávněnému dědici potvrdilo nabytí dědictví, nabylo právní moci 2. 1. 2015. Neoprávněný dědic by za takové konstelace mohl mimořádně vydržet movitostí 15. 6. 2020 a nemovitostí až 15. 6. 2034.

1. scénář: oprávněný dědic se o rozhodných skutečnostech vůbec nedozví, a jeho žaloba se tak promlčí 2. 1. 2025 (tj. necelých 5 let po vydržení movitostí, ale bezmála 10 let před vydržením nemovitostí). Oprávněný dědic tedy bude po dobu skoro jedné dekády stále vlastníkem nemovitostí, leč své ústavně zaručené vlastnické právo nebude moci účinně chránit a bude mu náležet jen holé vlastnictví. Neoprávněný dědic se zase po tutéž dobu ještě nebude moci stát vlastníkem, ačkoli bude moci věc užívat, požívat atd.⁹³

2. scénář: oprávněný dědic se dozvěděl o zůstavitelově smrti a svém dědickém právu již 3. 1. 2015, což má za následek promlčení žaloby k 3. 1. 2018 (tj. více než 2 roky před vydržením movitostí a více než 16 let před vydržením nemovitostí). Výše popsaný absurdní stav, kdy by oprávněný dědic ještě byl vlastníkem, ale nemohl by se účinně bránit, zatímco neoprávněný dědic by ještě vlastníkem být nemohl, by se tedy týkal věcí movitých i nemovitých.

Pakliže by neoprávněný dědic nemohl vlastnictví vůbec vydržet⁹⁴ (především kvůli nepoctivému úmyslu), pak by popsaný absurdní stav ohledně vlastnictví a jeho ochrany vlastně mohl trvat dlouhá desetiletí, *de facto* dokud by vlastnictví nenabyla třetí osoba – typicky dobrověrný nabyvatel ve smyslu § 1109 písm. d) OZ.

Výše popsané situace, k nimž by v praxi vedlo promlčení žaloby, působí značně absurdně a protismyslně. Rozumným a vyváženým řešením podle mě je, že se žaloba dle § 189

odst. 2 ZŘS nepromlčuje, ale ohledně její šance na úspěch platí následující teze:

1. Ohledně věcí, které mohou být předmětem vindikační žaloby, je úspěšnost žaloby limitována možným mimořádným vydržením ze strany neoprávněného dědice.
2. Ohledně relativních majetkových práv – pohledávek (např. těch příkladem uvedených v podkapitole 6.1), je úspěšnost žaloby limitována možným promlčením práva oprávněného dědice, poněvadž pohledávky se obecně promlčují.

Aktuální zákony upravující dědické právo, odlišně oproti OZ 1964,⁹⁵ navíc neobsahují výslovné ustanovení zakotvující promlčitelnost žaloby dle § 189 odst. 2 ZŘS (a s využitím argumentu *a silentio legis* tedy lze hovořit o tom, že se tato žaloba nepromlčuje), ba dokonce důvodová zpráva k OZ vnímá promlčitelnost této žaloby negativně.⁹⁶ Opět tedy patrně můžeme hovořit o jasném znění (resp. spíše mlčení) zákona spolu se zřejmými intencemi historického zákonodárce, jež představují překážku uplatnění obecné subjektivní a objektivní promlčecí lhůty ve vztahu k žalobě oprávněného dědice. Jinými slovy, jak uvádí Brim, „je namístě respektovat vůli zákonodárce a konstatovat, že není-li promlčení práva oprávněného dědice na vydání dědictví zvláště upraveno, musí se jeho promlčitelnost řešit podle obecných předpisů. Právo oprávněného dědice coby skutečného vlastníka věci, jež náleží k dědictví, na jejich vydání či vyklizení (§ 1040 a násl.) tak nebude podléhat promlčení.“⁹⁷

Na překážku tomuto závěru dle mého názoru není ani fakt, že v Německu,⁹⁸ Rakousku⁹⁹ a Švýcarsku,¹⁰⁰ tedy ve státech, s nimiž nás pojí podobné dědické právo a s nimiž nejednou komparujeme tuzemskou úpravu, se žaloba oprávněného dědice promlčuje. Promlčení se zde však děje na základě výslovného zákonného ustanovení, a nadto je častokrát spojeno s výrazně delšími promlčecími lhůtami (např. v Německu jde obecně o 30 let), které by i u nás předcházely absurdní nejednotě mezi vlastníkem (oprávněným dědicem) a držitelem vlastnického práva (neoprávněným dědicem).

ZÁVĚR

V tomto příspěvku jsem analyzoval problematiku vydržení v souvislosti s rozhodnutím o dědictví a dědickým právem jako takovým. Rozhodnutí o dědictví, které chybně potvrdilo nabytí dědictví neoprávněnému dědici či určité osobě mylně potvrdilo nabytí věci zůstavitelem nevlastněné, bylo dostatečným titulem pro vydržení za účinnosti OZ 1964. Současný OZ rozlišuje vydržení řádné a mimořádné, přičemž historická i současná tuzemská i rakouská doktrína potvrzují, že pro řádné vydržení je zapotřebí derivativního titulu, kterým ale rozhodnutí o dědictví není. Neoprávněný dědic, event. ten, jemuž soud potvrdil nabytí zůstavitelem nevlastněné věci, může proto k věcem, jež nabyl na základě vadného rozhodnutí o dědictví, vydržet vlastnické právo jen mimořádně (tedy v případě movitostí po 6leté držbě a v případě nemovitostí po 20leté držbě).

V tomto příspěvku jsem se hojně věnoval i klíčové podmínce mimořádného vydržení, a to držbě nikoli v nepoctivém úmyslu, a dospěl jsem k závěru, že pod nepoctivý úmysl spadá jen krajní nepoctivost. Vyložil jsem, že nad rámec absence nepoctivého úmyslu bude k mimořádnému vydržení třeba, aby oprávněný dědic/skutečný vlastník své právo během vydržecí doby neuplatnil. Nepoctivým úmyslem by v kontextu dědického práva bylo např. vyhrožování soudnímu komisaři ze strany neoprávněného dědice s cílem dosáhnout vydání určitého rozhodnutí o dědictví, ale tento úmysl by podle mého soudu naopak absentoval typicky tehdy, kdy by se dědic ujal držby vlastnictví k věci, kterou si zůstavitel za svého života vypůjčil, ale později se k ní začal chovat jako k vlastní, za předpokladu, že by skutečný vlastník věci své právo neuplatnil žalobou. Mimořádně vydržet každopádně nelze všechny věci z pozůstalosti – především pohledávky totiž obecně vydrženy být nemohou. Mé úvahy se týkaly rovněž dalších elementů řádného i mimořádného vydržení, jako zda je zakázáno vydržení mezi určitými osobami atp.

(Domněly) odkazovník může také vydržet vlastnictví k odkázané věci, jestliže jej z nejrůznějších příčin nenabyl. Relevantní pro vyhodnocení, zda odkazovník může být řádným, nebo též jen mimořádným vydržitelem, je způsob, jakým nabývá vlastnictví k odkázané věci. Nabýval-li by jej smlouvou s dědicem, mohl by vlastnictví vydržet řádně (v 3leté, resp. 10leté vydržecí době); stával-li by se však obecně vlastníkem již ke dni smrti zůstavitele v důsledku pořízení pro případ smrti, pak by mohl být – kvůli absenci odvozeného titulu – jen vydržitelem mimořádným.

V poslední kapitole jsem obrátil pozornost na téma žaloby oprávněného dědice. Sdílel jsem a blíže jsem rozvinul závěr recentní literatury o povaze této žaloby jakožto *hereditas petitio* a dále jsem vysvětlil, že aprobování promlčitelnosti této žaloby pokládám za disproporcionální a nerozumné. Promlčení by totiž namnoze vedlo k nesmyslnému věcně-právnímu režimu, který by mohl trvat dlouhá léta a který by spočíval v tom, že by se oprávněný dědic již nemohl účinně domáhat ochrany toho, co mu náleží, ale neoprávněný dědic by ještě nemohl nabýt vlastnictví vydržením a byl by stále jen v pozici držitele.

Věřím, že tento příspěvek přispěl k objasnění nabývání vlastnictví neoprávněným dědicem, odkazovníkem aj. a že přispěje k eliminaci doktrinálních nepřesností, které jsem v příspěvku vylíčil, jakož i k další diskusi. ■

95 Srov. § 101 ve spojení s § 105 OZ 1964.

96 Srov. Eliáš, K., op. cit. sub 34, s. 269.

97 Brim, L. § 614. In: Lavický, P. a kol., op. cit. sub 33, s. 1986, marg. č. 13.

98 Srov. § 197 odst. 1 bod 1 BGB.

99 Srov. např. rozhodnutí OGH ze dne 16. 11. 1999, sp. zn. 10 Ob 66/99z.

100 Srov. § 600 ZGB.

Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové (ke smyslu, původu a výkladu § 1643 OZ)

PŘÍSPĚVEK ŘEŠÍ PROBLEMATIKU REPREZENTACE V PRÁVU POVINNÉHO DÍLU SE ZVLÁŠTNÍM DŮRAZEM NA OTÁZKU, ZDA A PŘÍPADNĚ JAK SE LIŠÍ PRÁVNÍ POSTAVENÍ NEZLETILÝCH NEPOMINUTELNÝCH DĚDICŮ PODLE PŘÍBUZENSKÝCH STUPŇŮ, RESP. KOLIK ČINÍ POVINNÝ DÍL V PŘÍPADĚ DĚTÍ ZŮSTAVITELE A KOLIK U JEHO VZDÁLENĚJŠÍCH POTOMKŮ. AUTOR SE SNAŽÍ O NALEZENÍ KOMPROMISU NEJEN MEZI SOUČASNÝMI PŘÍSTUPY PREFERUJÍCÍMI POŘIZOVACÍ VOLNOST NEBO RODINNOU SOLIDARITU, ALE TAKÉ MEZI TRADIČNÍ TEORIÍ REPREZENTACE A SOUČASNOU ÚPRAVOU POVINNÉHO DÍLU, KTERÁ NAVAŽUJE NA MEZIVÁLEČNÉ OSNOVY I OBČANSKÝ ZÁKONÍK Z ROKU 1964.¹

doc. JUDr. Ondřej Horák, Ph.D.

I. ÚVOD

V tomto příspěvku se pokusím reagovat zejména na rozdílná řešení, která ke sledovanému tématu představili Adam Talanda a Ondřej Drachovský. Generačně jde o vrstevníky, patří k nejvíce publikujícím autorům v *Ad Notam* a pohybují se jak v akademické sféře (Olomouc, Praha), tak v praxi (soudnictví, notářství).

Zatímco A. Talanda ve své disertační práci (obhájené v roce 2019 a v upravené podobě publikované v roce 2021) důsledně navazuje na česko-rakouskou literaturu, která rozlišuje formální a materiální reprezentaci, O. Drachovský na to ve svém článku kriticky reaguje a přináší odlišný přístup akcentující zůstavitelovu pořizovací autonomii.² Zajímavé srovnání ještě podtrhuje skutečnost, že A. Talanda chtěl

původně svoji disertaci psát právě o pořizovací volnosti. Současně je nutné zdůraznit, že v domácí komentářové literatuře existují názory, které ještě více omezují ochranu nepominutelných dědiců, většinou však nejsou argumentačně zdůvodněné.³

- ¹ Příspěvek představuje dílčí výstup VGS PF UP v Olomouci *Majetková ochrana ženy po smrti manžela v proměnách dědického práva* řešeného v roce 2023.
- ² Srov. Talanda, A. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. Praha: C. H. Beck, 2021, zvl. s. 112–120; a Drachovský, O. Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem ve druhém a vyšším stupni? *Ad Notam*, 2021, č. 2, s. 7–12.
- ³ Zajímavou proměnou prošel výklad k § 1646 odst. 3 OZ v beckovské jednodílce. Původně šlo o první komentář (2017) přiznávající právo na povinný díl také potomkům vyděděného potomka, kteří přežili zůstavitele, přičemž autor argumentoval ústavně konformním výkladem, od 2. vydání (2019) však zastává opačný názor, který blíže vysvětlil v 1. aktualizaci (2022):

Na následujících stránkách je představen přístup postavený na hledisku „zvýhodnění“, což ve svém důsledku přináší „kompromis“ mezi řešeními výše uvedených autorů.⁴

II. ZÁSADA REPREZENTACE, DĚDICKÉ PRÁVO A POVINNÝ DÍL

Zásada reprezentace, podle níž je provázáno právní postavení potomků a předků, se promítá do celého dědického práva. Nejde pouze o pravidla nástupnictví potomků namísto nedědicích předků (reprezentační právo, reprezentace v užším smyslu), ale také o pravidla zohledňující příbuzenské vazby, resp. rodinné větve (projevy zásady reprezentace, reprezentace v širším smyslu). Většinou je nabytí určitého práva potomků závislé na jeho nezískání předky, v některých případech to však může být naopak (srov. § 1647 a 1665 OZ).

Reprezentační právo se uplatňuje jak v zákonné posloupnosti, kde je nejtýpější,⁵ tak v posloupnosti podle pořízení pro případ smrti⁶ a nástupnictví do práva povinného dílu, kterému se budu věnovat podrobněji.

Zásada reprezentace se však odráží v řadě dalších ustanovení dědického práva, např. v § 1503 (dědicové jako jedna osoba), § 1511 (zánik náhradnictví), § 1518 (zánik svěřenského nástupnictví), § 1618 (odkaz dětem a příbuzným), § 1645 (omezení povinného dílu), § 1647 (vydědění v dobrém úmyslu), § 1661 odst. 2 (započtení daru předkovi) či § 1665 (právo na nutnou výživu), kdy se potomek chápe jako představitel či část celé větve. V pozadí stojí propojení principů autonomie vůle i rodinné solidarity, resp. názor zákonodárce, jaká by mohla být vůle zůstavitele s ohledem na princip rodinné solidarity.

Platná úprava považuje dědické právo a právo na povinný díl sice za provázaná, přesto samostatná oprávnění, a zásadně rozlišuje mezi dědickou posloupností a povinným dílem (viz § 1484 odst. 1, § 1485 odst. 1 či § 1490 odst. 1 OZ). To umožňuje větší uplatnění autonomie vůle zůstavitele i nepominutelných dědiců, současně však přináší některé interpretační obtíže, zejména u postavení potomků nedědicích potomků v případě odmítnutí s výhradou povinného dílu (podle § 1485 odst. 1) a v případě vydědění (podle § 1646 odst. 3).

III. SMYSL, INSPIRAČNÍ ZDROJE, KOMPARECE

V § 1643 OZ se uvádí: (1) „Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.“ (2) „Je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu.“

Smyslem ustanovení je vymezení okruhu nepominutelných dědiců se zohledněním zásady reprezentace a dále různou mírou ochrany podle jejich ne/zletilosti.

Povinný díl sice není podmíněn potřebami oprávněných osob, v případě rozlišování zletilých a nezletilých potomků však vystupuje do popředí jeho zabezpečovací funkce. Dalším účelem však je také zvýhodnění nezletilých potomků před zletilými jako forma „kompenzace“ pozornosti a péče rodičů/předků, čímž se naplňuje jeho vyrovnávací funkce.

Současná úprava zakotvuje (obdobně jako OZ 1964) právo na povinný díl pouze pro potomky, přičemž výše jejich povinného dílu se různí podle toho, zda jsou ještě nezletilí nebo již dosáhli zletilosti. Toto dělení u nás bylo poprvé zakotveno v OZ 1950 pod zřejmým vlivem sovětského práva,⁷ ovšem došlo k tomu až v závěru rekodifikačních prací a konkrétní okolnosti této změny zatím nejsou blíže osvětleny.⁸

Uvedené rozlišování však má také zřetelný přirozenoprávní rozměr, přičemž bylo obsaženo již v Martinioho osnově

„Byl-li nepominutelný dědic vyděděn ze zákonných důvodů, právo na povinný díl nemá a nemají je ani jeho potomci, neboť tím nenastává případ, že by nepominutelný dědic nedědil ve smyslu § 1643 odst. 1 (srov. 1643 3), a jeho potomci se tedy do postavení nepominutelných dědiců nedostávají.“ Srov. Kittel, D. in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1593 (marg. č. 17); 2. vydání. 2. aktualizace, 2023 (marg. č. 17). Tento závěr se však zřejmě rozchází s jeho předchozím výkladem u § 1646 OZ, kde uvádí, že „vydědění ze zákonných důvodů vylučuje nepominutelného dědice jak z dědění podle zákonné dědické posloupnosti, tak z práva na povinný díl“ (marg. č. 3). Pokud vydědění ze zákonných důvodů vylučuje nepominutelného dědice z dědění podle zákonné dědické posloupnosti, pak nastává případ podle § 1643 odst. 1 OZ, kdy dítě zůstavitele nedědí a nepominutelnými dědici se stávají jeho potomci.

4 Myšlenka „zvýhodnění“ není nová, v současné české literatuře ji většina autorů uplatňuje při výkladu odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu (§ 1485 odst. 1 OZ). Srov. mj. Holíková, L. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, č. 2, s. 7–10; Plašil, F. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*, 2017, č. 3, s. 18–22; Talanda, A. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník*, 2019, č. 4, s. 406–428 (kde je rozbor starší literatury, včetně komentářů M. Šešiny, R. Fialy a K. Beerové, a D. Kittela).

5 Srov. Talanda, A., op. cit. sub 2, s. 45 a násl.

6 Horák, O. Reprezentace při dědění ze závěti? (Ke smyslu a výkladu § 1618 OZ). *Ad Notam*, 2019, č. 2, s. 21–22.

7 Srov. § 418, 420 a 422 OZ RSFSR z roku 1922, zvl. poznámku č. 2 k čl. 422 uzákoněnou nařízením z 28. 5. 1928, SU, č. 65, č. 468, která zaváděla dosud neexistující povinný díl pro nezletilé dědice, a to ve výši $\frac{3}{4}$ zákonného dědického podílu. Procházka, J. (ed.) *Občanský zákon Ruské sovětské federativní socialistické republiky*. Praha: Svoboda, 1946, s. 104–105 (ve znění do 1. 9. 1943); další změna nastala již zmiňovaným výnosem prezidia Nejvyššího sovětu SSSR ze dne 14. 3. 1945, kdy se zavedl povinný díl ve výši celého zákonného dědického podílu nejen pro nezletilé zákonné dědice, ale také pro práce neschopné zákonné dědice. Genkin, D. M. a kol. *Dějiny sovětského občanského práva 1917–1947*. Praha: Orbis, 1952, s. 451 a 459.

8 Bohužel výklad o dědickém právu v reprezentativní publikaci o právník dvoutletce patří k těm méně zdařilým. Srov. Jestříbková, P. Právní úprava dědického práva. In Bláhová, I., Blažek, L., Kuklík, J., Šouša, J. a kol. *Právník dvoutletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014, s. 89 a násl.

doc. JUDr. Ondřej Horák, Ph.D.

■ docent na katedře teorie práva a právních dějin Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

(1796),⁹ která byla přijata jako Haličský občanský zákoník (1797)¹⁰ a stala se východiskem závěrečné etapy česko-rakouské kodifikace občanského práva.¹¹ Při finalizaci ABGB však byly rozdílné výše povinných dílů sjednoceny podle povinného dílu nezletilých, resp. povinný díl zletilých byl zvýšen z ¼ na ½ jejich dědického podílu.¹²

Podle § 479 OZ 1964 náležel nezletilým potomkům celý dědický podíl ze zákona, zletilým původně ¾, po velké novele z roku 1991 ½ dědického podílu; podle současné úpravy se má nezletilým dostat ¾, zletilým ¼ zákonného dědického podílu (v původní osnově OZ z roku 2005 to byla u zletilých ½, v osnově OZ z roku 2007 pak ⅓ dědického podílu).

Po vzoru tradičních úprav (včetně meziválečných osnov) byl navrhován také povinný díl pro předky (dosud např. v Německu, Švýcarsku, Polsku či Maďarsku; do roku 2006 ve Francii, do roku 2016 v Rakousku), to se však nepodařilo prosadit (ještě podle § 551 OZ 1950 měli předci v nouzi nárok na ¾ zákonného podílu).

V OZ nebyl zakotven ani povinný díl manželů, což má v česko-rakouském prostoru dlouhou tradici. O této otázce se diskutovalo na počátku 19. století (při finalizaci ABGB), na počátku 20. století (při přípravě novel ABGB), ve 20. letech 20. století (v souvislosti s meziválečnou rekodifikací), přičemž vždy převládaly hlasy proti povinnému dílu. Povinný díl manžela neupravily ani občanské zákoníky socialis-

tické éry, posílení pozice manžela však bylo řešeno novou úpravou manželského majetkového práva. V současném OZ k tomu přistoupilo právo pozůstalého manžela na zaopatření (§ 1666 a 1667).¹³

Maďarské a polské právo přiznává právo na povinný díl (*kötelesrés, zachowek*) kromě potomků také manželovi a rodičům zůstavitele, přičemž jsou při určení jeho výše zohledňovány také sociální aspekty. Podle maďarského HCC 1959 (§ 661 a 665) náležela nepominutelným dědicům ½ zákonného podílu, podle HCC 2013 (§ 7:75 a 7:82) to je ⅓ zákonného podílu (povinný díl manžela však může být omezen). Podle polského KC 1964 (Art. 991) náleží nezletilým a těm, kteří jsou trvale neschopni pracovat, ⅔ dědického podílu, v ostatních případech ½ dědického podílu.

Jak je z uvedeného přehledu středoevropských úprav patrné, jsou komparativní přístupy v této otázce jen omezeně využitelné, protože různou výši povinného dílu pro zletilé a nezletilé dnes upravuje pouze polské právo. Tamější literatura sice pojem reprezentace až na výjimky neužívá,¹⁴ nepodařilo se však objevit práce, které by rozlišovaly výši povinného dílu podle toho, zda se jedná o nezletilé děti nebo o vzdálenější nezletilé potomky zůstavitele.¹⁵

U komparace je však důležité ještě jednou připomenout, že při finalizaci ABGB bylo upuštěno od rozlišování výše povinného dílu potomků podle jejich (ne)zletilosti a povinný díl zletilých se zvýšil na úroveň povinného dílu nezletilých, resp. se otázka výše povinného dílu potomků řešila přímo *ex lege* omezením pořizovací volnosti zůstavitele.

IV. NEPOMINUTELNÍ DĚDICOVÉ A PRÁVO REPREZENTACE

1. ZLETILÍ A NEZLETILÍ NEPOMINUTELNÍ DĚDICOVÉ

Zakotvená podoba rozdílné výše povinného dílu pro zletilé a nezletilé nepominutelné dědice je v literatuře kritizovaná, přičemž se výkladové problémy objevují zejména v případě nástupnictví nezletilých potomků do povinného dílu nedědicího potomka neboli u problematiky reprezentace v rámci povinného dílu.

Kritérium (ne)zletilosti je sice jednoduše aplikovatelné, ale přináší (neodůvodněnou) nerovnost mezi potomky, která je dnes ještě umocněna tím, že OZ důsledně rozlišuje mezi zletilostí a svéprávností (zletilost se nabývá pouze dovršením 18. roku, před dosažením tohoto věku se plně svéprávnost nabývá uzavřením manželství a nově také přiznáním svéprávnosti podle § 37, OZ 1964 však možnost emancipace neznal a uzavřením manželství se nabývala zletilost).

Podle M. Šešiny a K. Wawerky „povinný díl ve výši tří čtvrtin zákonného dědického podílu by měl být vztažen jen na nezletilého nepominutelného dědice, který nenabyl plně svéprávnosti“ a „plně svéprávný, byť ještě nezletilý, má stejné postavení jako zletilý dědic“.¹⁶ Podle našeho názoru (stejně Svoboda¹⁷) však není možné takovou teleologickou redukcí, která by sblížila

9 II. 17, § 5. Harras-Harrasowsky, Ph. von (ed.) *Der Codex Theresianus und seine Umarbeitungen*. Bd. V. Wien: C. Gerold's Sohn, 1886, s. 147 (dostupné z: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=cdu&datum=1886&page=706&size=45>).

10 II. § 566 (dostupné z: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=jgs&datum=1010&page=500&size=55>).

11 Blíže: Horák, O. K. A. Martini a první moderní úprava dědického práva. Ke 220. výročí (západ)haličského občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2017, č. 6, s. 8–11.

12 Povinný díl byl projednáván na 73. sezení dne 19. 11. 1804 za předsednictví místopředsedy komise M. W. Haana a za účasti dvorních radů J. Sonnenfelse, J. Schmidfelda, J. Aichena, R. Lyro a F. Zeillera. Srov. Ofner, J. (ed.) *Der Ur-Entwurf und die Berathungs-Protokolle des Oesterreichischen Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches*. Bd. I. Wien: A. Hölder, 1889, s. 1889, s. 463–470 (dostupné z: <https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN668385146?tidy=%7B%22pages%22%3A%5B627%5D%2C%22view%22%3A%22info%22%7D>).

Na aktuálnosti dodnes neztrácí některé Zeillerovy argumenty pro a zejména proti rozlišování zletilých a nezletilých nepominutelných dědiců (s. 468); za zmínku ještě stojí, že se také český apelační soud vyslovoval pro stejný povinný díl pro všechny děti (s. 467).

13 Blíže: Horák, O. Potomci, manžel a předci nepominutelnými dědici? K proměně povinného dílu od konce 18. století do současnosti. In Šínová, R. (ed.) *Pocta Milaně Hrušákové*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 123–136.

14 Srov. Talanda, A., op. cit. sub 2, s. 29–30.

15 Za pomoc s rešerší polské literatury děkuji W. Pęksovi.

16 Šešina, M., Wawerka, K. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 367.

17 Svoboda, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 376 (marg. č. 9).

současnou a minulou úpravu, dotvářet právo, protože kromě hmotného zabezpečení plní povinný díl také další funkce. Navíc by při takovém přístupu nebyla zohledněna situace potomků, kteří jsou již zletilí, ale ještě nejsou plně svéprávní, tedy kategorie osob, u které by dotváření práva bylo z hlediska zabezpečovací funkce lépe zdůvodnitelné a také více potřebné.

De lege ferenda se domnívám, že by větší povinný díl neměl být formálně vázán na věk, ale spíše na vyživovací povinnost rodičů/předků, resp. na schopnost se sám žít (k posouzení souběhu invalidního důchodu a výživného u dítěte s těžkým zdravotním postižením srov. náleze I. ÚS 2306/12),¹⁸ nebo alespoň na plnou svéprávnost, jak navrhuje I. Vankátová.¹⁹

2. POTOMCI DĚTÍ ZŮSTAVITELE

Ustanovení § 1643 odst. 1 OZ zakotvuje obecnou úpravu reprezentace v právu povinného dílu, resp. nástupnictví potomků nedědicího potomka do povinného dílu, zvláštní úprava je obsažena zejména v § 1484 OZ (zřeknutí se dědickeho práva) a § 1490 OZ (vzdání se dědictví).

Potomci dětí zůstavitele se stávají nepominutelnými dědici, pokud jejich předci „nedědí“. Obdobně jako v § 1635 odst. 2 OZ, který je obecnou úpravou reprezentačního práva, se nerozlišuje, z jakého důvodu nepominutelní dědicové nedědí:

- a) zemřeli před zůstavitelem nebo současně s ním (§ 1479 OZ), nebo
- b) stále žijí, ale nenabývají dědictví
- ba) ze zákona (jsou dědiccky nezpůsobilí podle § 1484 OZ, nebo jde o dědice, kteří neuplatnili dědicke právo podle § 1671 OZ);
- bb) na základě smlouvy (zřekli se dědickeho práva podle § 1481 OZ);
- bc) z vlastní vůle (odmítli podle § 1485 OZ);
- bd) z vůle zůstavitele (byli vyděděni podle § 1646 a násl. OZ).

Předně je důležité zdůraznit, že je v literatuře nesporné, že se osoby jedné větve vzájemně vylučují a že nemůže mít právo na povinný díl současně bližší i vzdálenější potomek. Protože nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl, zdálo by se být v § 1643 odst. 1 OZ místo „nedědí-li“ přiléhavější spojení „nemá právo na povinný díl“ nebo „nenabývá-li práva na povinný díl“, resp. výslovně upravit nástupnictví do povinného dílu (např. při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu podle § 1485 odst. 1 OZ dítě zůstavitele nedědí, ale jeho potomci se nestávají nepominutelnými dědici).²⁰ Ovšem ani v případě, kdy dítě nenabývá právo na povinný díl, nezískávají jeho potomci automaticky postavení nepominutelných dědiců (např. v případě zřeknutí se práva na povinný díl podle § 1484 odst. 1 OZ).

Pojmem „nedědí-li“ (i) je vyslovena zásada, kterou speciální úpravy modifikují (např. u zmiňovaného odmítnutí dědictví podle § 1485 odst. 1 OZ), (ii) je zdůrazněna provázanost s reprezentačním právem v zákonné dědicke posloupnosti (§ 1635 odst. 2 OZ), a (iii) je dáno lepší východisko pro řešení některých speciálních případů reprezentace (zvl. v případě dědice, který neuplatnil své právo podle § 1671).

3. PRÁVO REPREZENTACE A POVINNÝ DÍL

Problematika reprezentace neboli nástupnictví potomků na místo nedědicích předků se v případě práva povinného dílu vyznačuje některými specifiky. Česko-rakouská literatura (zvl. Tilsch, Rouček, Eccher, Kralík, Welsler, v naší současné literatuře Plašil, Svoboda či Talanda) tradičně rozlišuje formální a materiální reprezentaci, kdy u materiální reprezentace je právo potomků zcela odvozeno od práva předků (vlastní reprezentace), zatímco u formální reprezentace není odvozeno, resp. je odvozeno pouze částečně (potomek sice nastupuje na místo předka, ale na základě vlastního práva).²¹ Důsledně toto dělení uplatňuje A. Talanda, který všem nezletilým potomkům zásadně přiznává povinný díl ve výši 3/4 dědickeho podílu,²² kriticky se vůči tomu vymezuje a odlišný přístup (s akcentem na zůstavitelovu pořizovací autonomii) nověji přináší O. Drachovský, který naopak přiznává vzdálenějším nezletilým potomkům povinný díl ve výši 1/4 dědickeho podílu.²³

Pro potřeby rakouského či německého práva, která u potomků neupravují různé výše povinného dílu, je dělení na formální a materiální reprezentaci plně dostačující, v českém právu (povinného dílu), které přiznává nezletilým nepominutelným dědicům větší povinný díl, je však nutné vymezit **tři kategorie reprezentace** (1. odvozenou neboli materiální, 2. částečně odvozenou, a 3. neodvozenou), resp. v rámci formální reprezentace rozlišit nástupnictví (i) do podílu a (ii) vlastním právem:

1. materiální reprezentace („odvozená“) – potomci plně odvozují své právní postavení od předků, resp. jejich nabývání je zcela závislé na jednání předků (tak u zřeknutí se dědickeho práva a vzdání se dědictví);
2. formální reprezentace („částečně odvozená“ – **do podílu**) – potomek nastupuje na místo předka, ale jen do výše jeho dědickeho podílu i povinného dílu;
3. formální reprezentace („neodvozená“ – **vlastním právem**) – potomek nastupuje na místo předka z vlastního práva.

Důvodem tohoto rozlišení je zabránit „zvýhodnění potomků“, kdy by místo zletilého potomka nabýval povinný díl jeho nezletilý potomek, resp. kdy by nepominutelný dědic právním či faktickým jednáním (bez ohledu na vůli zůstavitele) mohl zvýšit podíl na pozůstalosti svým potomkům na úkor ostatních dědiců, což by bylo v rozporu se zásadou reprezentace, principem rodinné solidarity i pořizovací volnosti. Uvedené zvýhodnění přichází do úvahy u potomků

18 Blíže srov. Horák, O. Zamyšlení nad autonomií vůle a povinným dílem v novém občanském zákoníku. Všeherd on-line, publikováno 21. 2. 2017 (https://www.vseherd.cz/clanek/zamysleni-nad-autonomii-vule-a-povinnym-dilem-v-novem-obcanskem-zakoniku_1f1a58aa-bce6-411c-be83-b523ee45b8b1).

19 Srov. Talandová, I. Několik úvah nad nepominutelným dědicem. *Soukromé právo*, 2019, č. 11, zvl. s. 26.

20 K tomu podrobně: Talanda, A., op. cit. sub 2, s. 113–114.

21 Z klasické domácí literatury srov. Tilsch, E. *Dědicke právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy. Část 1*. Praha: Bursík & Kohout, 1905, s. 88 a násl., zvl. 96 a násl. Nověji zvl. Talanda, A., op. cit. sub 2, s. 19 a násl.

22 Srov. Talanda, A., op. cit. sub 2, s. 115 a násl.

23 Srov. Drachovský, O., op. cit. sub 2, s. 12 (závěrečná sumarizace).

- 24 „V této souvislosti se nabízí otázka velikosti povinného dílu nezletilého potomka, který nastoupil v důsledku reprezentačního práva na místo dědicky nezpůsobilého předka. Přestože dědické právo potomka zde vzniká originárně, tedy nezávisle na vzniku dědického práva nezpůsobilého předka, zastáváme názor, že povinný díl potomka nemůže být větší, než by byl povinný díl jeho zletilého předka, neboť na jeho místo nezletilý potomek nastoupil. Povinný díl by tedy podle nás měl být ve výši 1/4 dědického podílu i v případě, že potomek je (na rozdíl od svého předka) nezletilý.“ Fiala, R., Beerová, K. in Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 46 (marg. č. 3); 2. vyd., 2022, s. 38 (marg. č. 4). Obsahově zůstal v aktuálním vydání stejný výklad, došlo však k jeho osamostatnění pod vlastní marg. č. a jako autor je uveden jen R. Fiala. To, že se řeší situace, kdy dědicky nezpůsobilý potomek přežil zůstavitele, vyplývá z vyjádření, že „potomek je (na rozdíl od svého předka) nezletilý“.
- 25 „Jestliže zůstavitelův zletilý potomek (např. syn) zemřel před zůstavitelem, nebo současně s ním a (jen) z tohoto důvodu nedědí, jeho nezletilý potomek (např. vnuk) je zůstavitelovým nezletilým nepominutelným dědicem a musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Nedědí-li zůstavitelův potomek z jiného důvodu, např. že byl dědicky nezpůsobilý, nebo že dědictví odmítl, potomek tohoto potomka vstupuje právem reprezentace na místo potomka, který nedědí, a jeho dědické právo je stejné, jako u potomka, který nedědí. Nedědí-li tedy zletilý potomek, například zůstavitelova dcera, jež dědictví odmítla, potom i její potomek, například zůstavitelova vnučka, i když je sama nezletilá, má právo, aby obdržela alespoň jednu čtvrtinu svého zákonného dědického podílu, nikoli však tři čtvrtiny, neboť její právo se odvozuje od práva jejího zletilého předka.“ Svoboda, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 24, s. 405–406 (marg. č. 8).
- 26 „Zletilost nepominutelných dědiců, kteří nabyli dědický podíl po svém předkovi, jež dědictví odmítl, se však posuzuje podle věku tohoto dědictví odmítnutého předka.“ Kittel, D., op. cit. sub 3, s. 1589 (marg. č. 6); 2. vyd., 2019, s. 1688 (marg. č. 7).
- 27 „Rozhodující je také, které osoby patřily do okruhu osob první dědické třídy v okamžiku smrti zůstavitele. Pokud dítě zůstavitele přežilo a nedědí (viz výklad k odstavci 1 komentovaného ustanovení), jeho povinný díl náleží jeho potomkům, velikost jejich povinného dílu se odvíjí od velikosti povinného dílu jejich předka.“ Šešina, M., Wawerka, K., op. cit. sub 16, s. 367.
- 28 Kriticky k nim: Talanda, A., op. cit. sub 2, s. 115–116.
- 29 Jestliže zůstavitelův zletilý potomek (například syn) zemřel před zůstavitelem nebo současně s ním (tedy v době zůstavitelovy smrti již neměl právní osobnost) a (jen) z tohoto důvodu nedědí, jeho nezletilý potomek (například vnuk) je zůstavitelovým nezletilým nepominutelným dědicem a musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Nedědí-li zůstavitelův potomek, který se **dožil zůstavitelovy smrti**, z jiného důvodu, například že byl dědicky nezpůsobilý nebo že dědictví odmítl, popřípadě se k němu ve smyslu § 1671 odst. 1 při projednání pozůstalosti nepřihlíží, potomek tohoto potomka vstupuje právem reprezentace (k tomu srov. výklad k § 1635 až 1640, sub II, bod 2) na místo potomka, který nedědí, a jeho dědické právo je tudíž stejné jako u potomka, který nedědí. Nedědí-li tak ze zmíněných důvodů zletilý potomek, například zůstavitelova dcera, jež **dědictví odmítla**, potom i její potomek, například zůstavitelova vnučka, i když je sama nezletilá, má právo, aby obdržela **alespoň jednu čtvrtinu svého zákonného dědického podílu**, nikoli však tři čtvrtiny, neboť její právo se odvozuje od práva jejího zletilého předka, jež se **dožil zůstavitelovy smrti** a na jehož místo vnučka nastoupila (§ 1635 odst. 2). **Tento závěr považují za spravedlivý**, neboť by jinak reálně hrozilo (zcela) účelové odmítání dědictví ze strany zletilých potomků zůstavitele s vidinou toho, že jejich **nezletilým potomkům by se dostalo vyššího podílu**, než jaký by náležel jim samotným. **Zcela obdobně** to bude i tehdy, **nedožije-li se** vyděděný potomek smrti zůstavitele, zůstavitel potomky vyděděného potomka nevydělil a ti dědí na jeho místě. I v tomto případě se **velikost povinného dílu neřídí podle potomků**

nepominutelných dědiců (i) při **dědické nezpůsobilosti potomka, který přežil zůstavitele** (srov. § 1483 OZ), (ii) při **odmítnutí dědictví** (§ 1485 odst. 1 OZ) a (iii) při **vyděděni potomka, který přežil zůstavitele** (srov. § 1646 odst. 3).

V české komentářové literatuře (Fiala-Beerová,²⁴ Svoboda,²⁵ Kittel,²⁶ Šešina-Wawerka²⁷)²⁸ zřejmě převažuje rozlišování reprezentace **po zemřelých a po žijících** – pokud nepominutelní dědicové zemřeli, nastupují jejich potomci svým právem (tj. povinný díl nezletilých činí 3/4 zákonného dědického podílu), pokud však nepominutelní dědicové žijí, nastupují jejich potomci pouze do jejich podílu (tj. i nezletilý pouze do 1/4 zákonného dědického podílu). Takový přístup by sice korespondoval s genézí myšlenky reprezentace (podle původního znění ABGB žijící předci vylučovali potomky z dědického práva i z práva na povinný díl), ale již neodpovídá současné úpravě, která ve srovnání s ABGB více zohledňuje vůli zůstavitele (např. u zřeknutí se dědického práva podle § 1484 OZ, u vyděděni podle § 1646 odst. 3 OZ nebo u započtení na dědický podíl podle § 1663 OZ).

V aktualizovaném vydání komentáře prosazuje Svoboda „reprezentaci do podílu“ i v případě, že se vyděděný potomek **nedožije** smrti zůstavitele.²⁹ Tento závěr však není zdůvodněný a rozchází se také s jeho předchozím výkladem k danému ustanovení. Ke stejnému závěru již dříve dospěl O. Drachovský, podle kterého se u nezletilého potomka „**předpokládá větší odkázanost na zůstavitele, neboť takoví potomci zpravidla nebyvají schopni se samostatně živit**“, přičemž uvádí, že „**vnouče již v takovém případě povětšinou bylo za ztrátu živitele kompenzováno, neboť mu již vzniklo právo přinejmenším na povinný díl po jeho rodiči**“.³⁰

Taková argumentace je však problematická hned z několika důvodů: (i) rozchází se jak s charakterem povinného dílu, protože ten není ve středoevropském právu vázán na finanční poměry či (ne)zapatřenost nepominutelného dědice, tak se zásadou formální reprezentace; (ii) příklad „kompenzace“ je příliš paušalizující – při předemřeni dítěte a nezletilém vnoučeti lze spíše předpokládat řadu závazků rodiny, zejména hypotéku; (iii) pomíjí, že se na povinný díl potomka započte i to, co od zůstavitele dostali jeho rodiče (§ 1661 odst. 2); (iv) nezohledňuje rozdíl mezi nezletilými a zletilými potomky předemřelého dítěte (vnoučaty), kterým by se od zůstavitele (prarodiče) dostal stejný povinný díl ve výši 1/4 jejich dědického podílu.

V obecné rovině je možné doplnit, že nepřipadná by byla také argumentace, která by byla opřena pouze o zůstavitelovu autonomii vůle, protože smyslem a účelem povinného dílu je omezení jeho volnosti (srov. § 1492 OZ), přičemž zákon přiznává nezletilému nepominutelnému dědici zvýšenou ochranu.

V návaznosti na výše představenou tripartici reprezentace se pokusím přiblížit postavení potomků nedědícího potomka při (i) odmítnutí dědictví, (ii) vyděděni a (iii) dědické nezpůsobilosti, které jsou v literatuře nejvíce rozebírány.

Pokud **dědictví odmítne** dítě **při dědění ze zákona** a následně jeho nezletilí potomci odmítnou dědictví s výhradou povinného dílu, měli by mít právo na povinný díl ve výši 3/4

zákonného dědického podílu, neboť stále získají méně, než by původně získalo dítě jako dědic (nevzniká tedy „zvýhodnění“ a není důvod, proč by povinný díl nezletilého nepominutelného dědice měl být nižší, než mu přiznává § 1643 odst. 2). Pokud by se však dědilo **podle pořízení pro případ smrti**, nebo podle pořízení pro případ smrti i podle zákonné posloupnosti s tím, že vůlí zůstavitele bylo omezení dítěte na povinný díl, pak se při odmítnutí dědictví uplatní **representace do podílu** a nezletilí potomci budou mít právo na povinný díl pouze ve výši ¼ dědického podílu, protože by naopak ke zvýhodnění jeho potomků došlo.³¹

Při **vydědění** je nutné (v návaznosti na § 1646 odst. 3 OZ) rozlišovat, zda vyděděný potomek (ne)přežil zůstavitele. Pokud zůstavitele přežil, uplatňuje se **representace do podílu** (nezletilí potomci vyděděného by měli právo pouze na ¼ dědického podílu),³² pokud zůstavitele nepřežil, uplatňuje se **representace vlastním právem** (nezletilí potomci vyděděného by měli právo na ¾ zákonného dědického podílu – opět nedochází k žádnému zvýhodnění, protože při zákonné posloupnosti mají právo na dědický podíl, srov. § 1635 odst. 2 OZ).

Specifický a interpretačně nejsložitější případ představuje právní postavení potomka **dědicky nezpůsobilého potomka**. Opět bychom měli respektovat výslovnou úpravu (§ 1483 v propojení s § 1635 odst. 2 OZ). Pokud dědicky nezpůsobilé dítě nepřežilo zůstavitele, nastupují potomci dítěte (tj. zejména vnuci zůstavitele) bez dalšího **vlastním právem**. Pokud však dědicky nezpůsobilé dítě zůstavitele přežilo, musíme rozlišovat, zda nezletilí potomci nastupují na místo vyloučeného předka **při zákonné dědické posloupnosti** (§ 1483), kdy by měli nastupovat také **vlastním právem** (a mají právo na povinný díl ve výši ¾ zákonného dědického podílu), nebo došlo k dědění podle pořízení pro případ smrti nebo alespoň k vydědění dědicky nezpůsobilého potomka (§ 1646 odst. 2 OZ), kdy by potomci vyloučeného předka měli nastupovat **do jeho podílu** (a mají právo na povinný díl ve výši ¼ zákonného dědického podílu). V tom můžeme spatřovat jeden z nových významů § 1646 odst. 2 zohledňující autonomii vůle zůstavitele, přičemž můžeme užít argument *a fortiori* (pokud se při vydědění má uplatnit nástupnictví do podílu, tím spíše by tomu mělo být u dědické nezpůsobilosti) nebo argument *ad absurdum* (spácháním činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost by dítě zlepšilo právní postavení svých potomků), jak uvádí Drachovský.³³

V. ZÁVĚR

1. Současná úprava ochrany nepominutelných dědiců navazuje jak na meziválečné osnovy, tak na novelizovaný OZ 1964, což je nutné při výkladu zohlednit. V rámci tradiční kategorie **formální representace** by se proto měly (pro potřeby povinného dílu) vymezit **dvě podskupiny**: **a)** representace „částečně odvozená“ (**do podílu**), kdy potomek nastupuje na místo předka, ale jen do výše jeho dědického podílu i povinného dílu; **b)** representace „neodvozená“ (**vlastním právem**), kdy potomek nastupuje na místo předka z vlastního práva.

2. Rozlišování zletilých a nezletilých nepominutelných dědiců navazuje nejen na vývojovou linku vedoucí k svět-

skému právu, jehož úprava však byla znatelně odlišná, ale má také zřetelný **přírozenoprávní rozměr**, přičemž úprava v Martiniho osnově (1796) je současnému právu svým charakterem i zněním nejbližší.

3. Z hlediska výkladu jazykového (jednoznačné znění § 1643), systematického (odlišné následky při předemření a přežití potomků podle § 1646 odst. 3, zohlednění situace potomků vstupujících na místo svého předka při započtení na povinný díl podle § 1661 odst. 2), historického (návaznost na předchozí úpravy, kdy tato otázka nebyla sporná) i teleologického (smysl povinného dílu a formální representace, odlišná ochrana nezletilých a zletilých vnuců) se domnívám, že a) v situaci, kdy zletilý potomek **nepřežije zůstavitele**, má být výše povinného dílu nezletilých potomků nedědicího potomka (zůstavitelových nezletilých vnoučat) **vždy ¾ zákonného dědického podílu**; b) pokud zletilý potomek **přežije zůstavitele a dědi se ze zákona**, má být **při dědické nezpůsobilosti a při odmítnutí dědictví** výše povinného dílu nezletilých potomků nedědicího potomka (zůstavitelových nezletilých vnoučat) **také ¾ zákonného dědického podílu**.

4. Odlišně by se však měly posuzovat situace, kdy zůstavitel projevil jinou vůli (tj. zejména při dědění **podle pořízení pro případ smrti**) a mohlo by dojít právním či faktickým jednáním nepominutelného dědice **ke zvýhodnění** jeho potomků na úkor ostatních dědiců, což by bylo v rozporu se zásadou representace, principem rodinné solidarity i pořizovací volnosti.

To přichází do úvahy: **a) při dědické nezpůsobilosti potomka, který přežil zůstavitele** (srov. § 1483 OZ), pokud došlo k dědění podle pořízení pro případ smrti nebo alespoň k vydědění dědicky nezpůsobilého potomka (§ 1646 odst. 2), **b) při odmítnutí dědictví potomkem**, pokud došlo k dědění podle pořízení pro případ smrti (§ 1485 odst. 1 OZ), nebo **c) při vydědění potomka, který přežil zůstavitele** (srov. § 1646 odst. 3 OZ). V těchto třech případech by se měla uplatnit formální representace **do podílu** a potomci nedědicího potomka (zůstavitelova nezletilá vnoučata) mají mít právo **na povinný díl pouze ve výši ¼ zákonného dědického podílu**. ■

vyděděného, nýbrž podle vyděděného potomka [vše zvýraznil OH].“ Svoboda, op. cit. sub 17, s. 377 (marg. č. 11). Zdůvodnění, že by se při odmítnutí dědictví ze strany zletilých potomků dostalo jejich nezletilým potomků „vyššího podílu, než jaký by náležel jim samotným“, je příliš paušalizující a neplatí v případě dědění podle zákonné dědické posloupnosti (viz dále).

30 Drachovský, O., op. cit. sub 2, s. 8.

31 Obdobně srov. tamtéž, s. 11–12.

32 V současné literatuře je stále sporné, zda potomci vyděděného potomka, který přežil zůstavitele, vůbec právo na povinný díl mají, což v posledních vydáních svých komentářů popírají Kittel, Svoboda či Šešina. K problematice blíže: Horák, O. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, č. 4, s. 5–8, kde autor po zevrubném rozboru dospěl k řešení, že potomci vyděděného potomka mají právo na povinný díl i v případě, že vyděděný potomek přežil zůstavitele, což konvenuje tradičním středoevropským úpravám. Ke stejnému řešení dospívají také Talanda (op. cit. sub 2, s. 103) a Drachovský (op. cit. sub 2, s. 11).

33 Srov. Drachovský, O., op. cit. sub 2, s. 10.

Právo na vypořádání mezi dědici

JUDr. Kamil Hradský, Ph.D., LL.M., MBA

ÚVOD

Patrně již každý z nás se při vedení pozůstalostního řízení setkal s názorem účastníka, že zvolený postup není správný a spravedlivý.¹ Reakce notáře či jeho zaměstnance na danou námitku musí být vždy stejná: bylo postupováno v souladu se zákonem, nebo bylo postupováno dle vůle zůstavitele a v souladu se zákonem. Počinání notáře je tak zaštitěno právním předpisem nebo vůlí zemřelé osoby a samotný notář nemá možnost, i kdyby sebevíce chtěl, vymezený prostor opustit.

Nastíněná situace demonstruje jev, totiž že právní normy a normy morální se zcela beze zbytku nepřekrývají, a to alespoň v očích některých účastníků soudního řízení. Mohou existovat normy, které jsou právní, ale zároveň nejsou bezesporu morální. Naopak můžeme nalézt normy morální, avšak nikoli právní. Nakonec, tzn. třetí kategorii, tvoří normy splňující souběžně kritéria pro zařazení mezi obecně uznávaná pravidla právní i morální. Za příklad posledně uvedených pravidel chování lze nepochybně uvést i právní institut vypořádání, jenž je předmětem předloženého článku a který může představovat vstřícný krok právě vůči těm účastníkům, kteří by vedení pozůstalostního řízení bez aplikace daného institutu vnímali jako nesprávné a nespravedlivé, protože alespoň v omezené míře umožní zohlednit v rámci pozůstalostního řízení princip zásluhovosti u zákonných dědiců.

CÍL ČLÁNKU

Předložený odborný článek si klade za cíl analyzovat vybrané sporné otázky spojené s právním institutem vypořádání a předložit možná řešení, jak zmíněné problémy elegantně vyřešit. Kromě obecných otázek spojených s institutem jako celkem bude pozornost věnována také vypořádání plnění spočívajícího v péči o zůstavitele. Z hlediska členění článku lze rozlišovat část hmotněprávní, která zaměřuje pozornost na vymezení základních předpokladů pro vznik nároku

1 Ve své podstatě se jedná o účastníkem vznesenou kritiku objektivního práva jako takového, které již na rozdíl od římského práva není všeobecně považováno za umění dobrého a spravedlivého (*ars boni et aequi*).

2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále „občanský zákoník“ či „o. z.“). Beck-online [online]. [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgez6obzfygmmjwhezs2ma>.

na vypořádání, a část procesněprávní, která se věnuje způsobu, jak se předmětný právní institut aplikuje, tedy jak se dědic domůže svého nároku na vypořádání. Zmíněné dvě části nejsou rozsahově rovnocenné.

PODMÍNKY UPLATNĚNÍ PŘÁVA NA VYPOŘÁDÁNÍ

Občanský zákoník zakládá ve svém § 1693 odst. 3 dědici právo na vypořádání za splnění tří níže uvedených podmínek:

- dědí se dle zákonné dědické posloupnosti,
- dědic se staral o zůstavitele delší dobu nebo přispěl značnou měrou k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku prací, peněžitou podporou nebo podobným způsobem,
- dědic za uvedené nebyl odměňován.

Dědic splňující výše uvedené předpoklady je oprávněn požadovat po ostatních dědících vypořádání, přičemž: „Vypořádání se poskytne ve výši přiměřené trvání a rozsahu toho, co plnil, a hodnotě pozůstalosti; o tuto výši se zvětší jeho dědický podíl.“²

PODMÍNKY PRVNÍ

První podmínka spočívající v dědění dle zákonné posloupnosti znamená, že dědická práva v předmětném pozůstalostním řízení vznikla na základě nejslabšího dědického titulu, tzn. zákona.

Bezprostředně se tak nabízí otázka, zda všechna dědická práva v daném pozůstalostním řízení musejí vzniknout výhradně na základě zákona, nebo je možné právo na vypořádání uplatnit i tam, kde se část dědických práv opírá o jiné dědické tituly (závěť či dědická smlouva).

Osobně mám za to, že správná je druhá z uvedených možností, tzn. že předmětný právní institut dopadá na situace, kdy zůstavitel alespoň o části svého majetku neučinil platné pořízení pro případ smrti, resp. tuto část svého majetku ponechal dědění dle intestátní dědické posloupnosti s vědomím veškerých právních následků, které jsou s děděním dle zákona spojeny. Pokud by zákonodárce chtěl právní institut vypořádání vázat pouze se situací, kdy celá pozůstalost přechází na dědice dle zákonné posloupnosti, pak by první podmínku formuloval stylem: „*dědí-li se výhradně či (výlučně) dle zákonné dědické posloupnosti...*“ Nic takového se však nestalo a z textu občanského zákoníku nelze nic podobného ani vzdáleně dovodit, a proto gramatický výklad subsumuje uplatnění institutu vypořádání i na pozůstalostní řízení, ve kterých dědická práva vznikají dle různých dědických titulů.

Dalším argumentem pak může být výklad systematický, kdy právo na vypořádání je umístěno v § 1693 o. z., přičemž

dané ustanovení se ve svých odstavcích jedna³ a dva dotýká jak problematiky dědění dle zákona, tak i na základě pořízení pro případ smrti. Jestliže by třetí odstavec zmíněného paragrafu měl platit jen pro výlučné dědění dle zákona, pak by tato skutečnost měla být v zákoně explicitně vyjádřena, aby došlo k jednoznačnému odlišení od odstavců předchozích.

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku může nasvědčovat závěru opačnému, když se v ní dočteme, že právo na vypořádání se navrhuje v souladu se švýcarskou a německou úpravou přiznat: „*Jen pro případ dědění ze zákona; pořídí-li zůstavitel pro případ své smrti, vychází se z toho, že při povolání dědiců vzal i tyto skutečnosti v úvahu*“.⁴

Nicméně naše současná právní úprava domněnku či fikci, že vůle zůstavitele projevená v pořízení pro případ smrti je správná a spravedlivá, na žádném místě neobsahuje. Navíc i neučinění pořízení pro případ smrti je projevem vůle zůstavitele, i když má podobu nekonání, kterým mohl zůstavitel reagovat na jednání svých dědiců. Proč tedy diskriminovat a upírat právo na vypořádání zákonnému dědici, který dědí při aplikaci více dědických titulů, oproti dědici z pozůstalostního řízení, kde se prosadí jen zákonná dědická posloupnost? Kloním se k závěru, že přednost před formálním posouzením, zda pořízení pro případ smrti existuje či nikoli, by měla být dána materiální stránce celé věci spočívající v dalších dvou podmínkách pro vznik práva na vypořádání. Za použití metody logického výkladu, resp. argumentu *ad absurdum*, by bylo vhodné právní názor spojující uplatnění právního institutu vypořádání jen s děděním celé pozůstalosti dle zákonné dědické posloupnosti odmítnout, protože vede ke zjevně nesprávným závěrům. Pro doplnění je třeba uvést, že důvodová zpráva se nevyjadřuje výslovně k uplatnění práva na vypořádání při děděním dle různých dědických titulů. Názor zákonodárce na předmětnou situaci lze jen nepřímo dovodit.

Způsob odpovědi na výše položenou otázku, resp. že se právo na vypořádání uplatní i při děděním dle více dědických titulů, automaticky otevírá výkladový problém spočívající v následujícím: Vypořádání může požadovat jen dědic dle zákona nebo i dědic dle pořízení pro případ smrti? A proti jakým dědicům vznesený nárok bude směřovat? Jen proti dědicům ze zákona, nebo i proti těm z pořízení pro případ smrti? Odborná literatura předkládá různé právní názory.

Například L. Drápal ve velkém beckovském komentáři uvádí tato slova: „*Dědic (povoláný pořízením pro případ smrti nebo ze zákonné dědické posloupnosti) [...] má právo požadovat po (ostatních) dědicích (jen ze zákonné dědické posloupnosti) vypořádání*“.⁵

Zcela opačný názor zastává ve svém článku P. Dostalík, když píše, že: „*Podle mého názoru mohou tyto nároky uplatnit pouze dědicové, tedy osoby, které byly k děděním zůstavitelem skutečně povolány, a nadto pouze dědicové ze zákona, nikoliv ze závěti. Důvodová zpráva totiž počítá s tím, že zůstavitel vzal péči, kterou mu poskytli jeho jednotliví příbuzní, do úvahy při formulaci závěti*“.⁶

Ke kterému z uvedených právních názorů se přiklonit a proč? Zcela nepochybně se jedná o otázku klíčového významu, přesněji řečeno, jaká by mohla být důležitější otázka ohledně hmotněprávního práva než ta, kterému subjektu dané právo náleží?

Pakliže bych byl zatížen povinností zákon k těmto otázkám vyložit, postupoval bych dle následující myšlenkové konstrukce: Občanský zákoník uvozuje právní institut vypořádání slovy: „*Dědí-li se podle zákonné dědické posloupnosti...*“ Z předložené formulace dovozují, že celý institut práva na vypořádání je imanentní součástí či nedílným aspektem dědění dle zákona, a proto by se měl projevit a uplatnit jen v prostoru, o kterém zůstavitel nepořídil pořízením pro případ smrti, resp. umožnil v dané části svým nekonáním dědění dle zákona. Zůstavitel je oprávněn pořídít o celé své pozůstalosti, a tím i celou aplikaci práva na vypořádání vyloučit, protože již nebude možné splnit výše uvedenou podmínku dědění dle zákona. Z uvedené teze mj. vyplývá i skutečnost, že aplikace práva na vypořádání nesmí být v rozporu s vůlí zůstavitele. Obdobně např. O. Drachovský a O. Horák: „*Jinak řečeno, vypořádání by nemělo být v rozporu s vůlí zůstavitele – jak prokázanou, tak také předpokládanou*“.⁷

Mám za to, že výklad umožňující dědici povolnému pořízením pro případ smrti požadovat navýšení jeho dědického podílu je až příliš extenzivní. Tomuto dědici zůstavitel již pořízením pro případ smrti jeho dědický podíl stanovil, ať již výslovně, nebo za použití ustanovení zákona. Možnost požadovat více by tak vždy byla v rozporu s projevem vůle zůstavitele, a tedy i v rozporu s principem posílené vůle zůstavitele v rámci současného pozůstalostního práva. Naopak, když zákonný dědic požaduje vypořádání vůči jiným zákonným dědicům, nedochází k popírání a narušení zůstavitelem výslovně stanovené vůle. Pohybujeme se v prostoru, v němž se zůstavitel plně spolehl na zákonná pravidla. Na základě systematického výkladu dovozují, že dědic z pořízení pro případ smrti není oprávněn dle § 1693 odst. 3 o. z. vypořádání požadovat. Případný argument, že zákon hovoří jen o „dědici“ a dále neupřesňuje, o jakého dědice by se mělo jednat, neobstojí, protože zmíněný dědic je konkrétně zván právě podmínkou dědění dle zákona.

3 Termín „řízení o dědictví“ z prvního odstavce § 1693 o. z. je patrně užít nesprávně. Řízení o dědictví jsme v České republice měli do 31. 12. 2013. Od 1. 1. 2014, od účinnosti občanského zákoníku, dané soudní řízení nazýváme „řízení o pozůstalosti“ či „pozůstalostní řízení“. Obsahově však uvedená terminologická nepřesnost nemá žádný význam.

4 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. *Beck-online* [online]. [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez6obzl5shu&groupIndex=0&owlIndex=0>.

5 Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 522.

6 Dostalík, P. *Culpa in testando*. *Ad Notam*, 2022, č. 2, s. 23.

7 Drachovský, O., Horák, O. Vypořádání nadstandardních aktivit (zákonných) dědiců (ke smyslu a výkladu § 1693 odst. 3 OZ). *Ad Notam*, 2021, č. 3, s. 4.

Stejným způsobem pak lze argumentovat i proti názoru, že právo na vypořádání je možné uplatnit vůči dědicům z pořízení pro případ smrti. I v těchto případech bychom se vlamovali do zůstavitelem projevené vůle a porušovali bychom ji. Dále mám za to, že je nutné mezi dědici dle stejného dědického titulu uplatnit princip rovnosti, tzn. pokud zohledňujeme, že dědic poskytl zůstaviteli plnění, pak je nezbytné přihlídnout ke skutečnosti, že ostatní dědici tak neučinili. To je možné výhradně za situace, kdy na straně oprávněné osoby i osoby povinné budou pouze dědici ze zákona. Jestliže by dědic dle pořízení pro případ smrti mohl svůj nárok uplatňovat vůči dědicům ze zákona, pak by příp. jen jejich dědické podíly mohly být umenšeny, dědické podíly ostatních dědiců z pořízení pro případ smrti by zůstaly nedotčeny.

Lze uzavřít, že právo na vypořádání náleží výhradně dědicům ze zákona a ti jej uplatňují jen vůči ostatním zákonným dědicům. K tomuto názoru se pravděpodobně hlásí i Nejvyšší soud ČR, když ve svém rozhodnutí píše, že: „K modifikaci zákonných dědických podílů podle § 1693 odst. 3 o. z. je nutno přistoupit pouze ve výjimečných případech, kdy by bylo rozdělení dědictví podle zákona zjevně nespravedlivým s ohledem na přístup a péči dědiců k osobě a majetku zůstavitele.“⁸

Pro férovost je však nutné uvést, že výše uvedené soudní rozhodnutí bylo přijato v poměrech dědění dle zákona o celé pozůstalosti. Zmíněný právní názor tak nemusí mít všeobecnou platnost, ergo nemusí platit i pro situace, kdy se dědí dle různých dědických titulů.

Pro úplnost k první podmínce bych zdůraznil skutečnost, že z pojetí institutu vypořádání jako součásti dědění ze zákona dále vyplývá možnost, kdy zůstavitel je oprávněn pořízením pro případ smrti aplikaci daného institutu omezit⁹ či zcela vyloučit. Jestliže je oprávněn vyloučit dědění dle zákona jako celek, tím spíše může vyloučit jeden z jeho aspektů, viz logický argument od většího k menšímu (*a maiori ad minus*).

PODMÍNKY DRUHÁ

Druhá podmínka pro vznik nároku na vypořádání plně reflektuje princip zásluhovosti. Aby se uvedeného práva na vypořádání dědic mohl domáhat, pak se musí o zůstavitele starat delší dobu nebo přispět značnou měrou k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku prací, peně-

žitou podporou nebo podobným způsobem. K této podmínce je vhodné zmínit tři poznámky.

Za prvé, občanský zákoník vypočítává jen některé varianty, v čem vůči zůstaviteli poskytnuté plnění může spočívat. S ohledem na formulaci „obdobným způsobem“ lze dovést, že předmětný výčet má povahu pouze demonstrativní, a je tak možné přihlížet i k jiným, zákonem neuvedeným plněním, ke kterým v pestrosti života běžně dochází. Vždy však musí být dodržen požadavek, že v důsledku dědicem poskytnutého plnění je pozůstalost ve větším rozsahu, resp. je hodnotnější, než kdyby dané plnění dědicem poskytnuto nebylo, příp. dědicem poskytnuté plnění má za následek, že alespoň nějaká pozůstalost existuje. Výše uvedené vyplývá ze skutečnosti, že výsledkem úspěšného uplatnění práva na vypořádání je větší dědický podíl na pozůstalosti. Jestliže by žádná pozůstalost k okamžiku smrti zůstavitele neexistovala, pak by nedávalo smysl domáhat se většího dědického podílu. Neboli větší podíl na ničem je stále nic a domáhat se ničeho postrádá smysl.

Příkladem může být třeba situace, kdy celou pozůstalost zůstavitele tvoří bytová jednotka, přičemž zůstavitel v období 10 let před svou smrtí si nebyl s to zajistit stravování. Jedna z jeho dcer pro něj zajišťovala pravidelně nákupy potravin a zároveň jej každý den navštívila a dle jeho přání mu připravila teplý oběd. Kdyby zůstavitel chtěl, aby mu danou službu poskytoval někdo cizí, pak by musel bytovou jednotku prodat a ze získaných finančních prostředků si hradit nájem cizího bytu a zároveň platit sociální službu ohledně zajištění nákupů a přípravy stravy. Jestliže by dcera danou činnost nevykonávala, pak by s největší pravděpodobností zůstavitel k okamžiku své smrti nezanechal žádnou pozůstalost. Uvedená dcera má právo na vypořádání.

Za druhé, lze dovést, že dědicem poskytnuté plnění se vždy poměřuje k plněním poskytnutým ostatními dědici. Jinými slovy řečeno, přihlíží se jen k tomu, co bylo poskytnuto navíc oproti ostatním. Jestliže by např. každý ze zákonných dědiců poskytl zůstaviteli mimořádné plnění v hodnotě jednoho milionu korun českých, pak by logicky nebyl důvod pro uplatňování práva na vypořádání, resp. by každý dědický podíl byl navýšen o milion korun českých, ale vzájemný poměr majetku, na který by dědici měli nárok, by zůstal neměnný. Pakliže by však uvedené plnění v hodnotě milionu korun českých poskytli jen někteří z dědiců, pak by uplatnění nároku na vypořádání dávalo smysl, protože by se jejich dědické podíly zvyšovaly na úkor právě dědiců, kteří nic zůstaviteli neposkytli.

Za třetí, Nejvyšší soud ČR judikoval ve vztahu k poskytnutému plnění následující podmínku: „Vedle započtení na dědický podíl podle § 1660 a 1661 o. z. náleží dědici také právo na modifikaci dědického podílu podle § 1693 odst. 3 o. z., jestliže poměry zůstavitele (zejména zdravotní stav) vyžadovaly péči jiné osoby o něho nebo o udržení či zvětšení jeho majetku.“¹⁰

JUDr. Kamil Hradský, Ph.D., LL.M., MBA

■ vítěz konkurzu na obsazení notářského úřadu pro obvod Okresního soudu Praha-východ se sídlem v Praze

8 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018. *Nejvyšší soud* [online]. 2019 [cit 19. 6. 2023]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/271B5171B88CB706C12584080017E9ED?openDocument&Highlight=0.

9 Jestliže je zůstavitel oprávněn vyloučit právo na vypořádání, pak by bylo teoreticky možné uvažovat i o možnosti omezení daného práva, a to např. stanovením maximální horní hranice, resp. finanční částky, do které bude dědic moci právo na vypořádání požadovat.

Lapidárně by se daná podmínka dala parafrázovat tak, že zůstavitel poskytnuté plnění z objektivních důvodů potřeboval. Např. jeho zdravotní stav byl natolik vážný, že bylo nutné, aby o něj někdo pečoval, nebo jeho finanční situace byla natolik tísnivá, že měl potřebu někde hledat bydlení či nějak získat peníze na své živobytí. Tento právní názor, přesněji řečeno podmínku, která z něj vyplývá, považují minimálně za velice spornou, a to z níže popsaných důvodů.

Občanský zákoník v textaci předmětného paragrafu danou podmínku výslovně nezmiňuje ani ji nenaznačuje. Pokud se např. zaměříme na obrat „*staral se o zůstavitele delší dobu*“, občanský zákoník nestanovuje, že by zůstavitel poskytnutou péčí objektivně potřeboval. Jestliže se podíváme na úpravu vydědění, občanský zákoník výslovně v § 1646 odst. 1 písm. a) zmiňuje poskytnutí **potřebné pomoci v nouzi**. Takže bez jakýchkoli pochybností staví na jisto nutnost vykonané činnosti. Právní instituty vypořádání a vydědění jsou si podobné v tom, že ve vztahu ke stejnému jednání dědice vydědění stanovuje sankci za jeho neucíňení (nekonání) a vypořádání může příp. pro stejné jednání (tentokrát učiněné) stanovovat odměnu. Nicméně okruhy jednání, na které se uvedené právní instituty vztahují, nejsou stejné. Pokud by měly být totožné, pak by je zákonodárce formuloval stejně, nebo alespoň velmi podobně.

Zároveň obrat „*staral se o zůstavitele delší dobu*“ nelze vykládat jako pojem „*péče*“ ve smyslu zákona o sociálních službách. Nárok na příspěvek na péči má osoba, která dle § 7 odst. 2 zákona o sociálních službách: „*z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti...*“¹⁰

Míra závislosti je pak v § 8 zákona o sociálních službách rozdělena do čtyř stupňů označovaných římskými číslicemi (I. až IV.), přičemž každý stupeň je charakterizován počtem základních životních potřeb z § 9 zákona o sociálních službách, které posuzovaná osoba sama nezvládá. Z výše uvedeného jednoznačně vyplývá, že pojem „*péče*“ dle zákona o sociálních službách znamená péči nutnou či nezbytnou, tzn. tu, kterou osoba objektivně potřebuje. Pakliže by zákonodárce zamýšlel, aby pojem *starat se o zůstavitele delší dobu* byl vykládán stejně, pak by výslovně odkázal na právní úpravu péče dle zákona o sociálních službách.

Dále právní institut vypořádání bývá v právní doktríně označován za zrcadlový institut k započtení dle § 1658 a násl. o. z. Velmi zjednodušeně lze započtení charakterizovat tak, že se příslušnému dědici zmenší jeho dědický podíl o to, co od zůstavitele obdržel. Naopak právní institut vypořádání má za následek navýšení dědického podílu dědice o to, co zůstaviteli poskytl. V tomto ohledu jsou si zmíněné instituty velice podobné, když oba mají za následek modifikaci dědického podílu, a při jejich výkladu je možné částečně vycházet z jejich komparace. Občanský zákoník ohledně započtení podmínku, že dědic zůstavitelem poskytnuté majetkové plnění potřeboval, nestanoví, ani to není dovozeno

soudní judikaturou. Stejným způsobem by dle mého názoru mělo být přistupováno k právnímu institutu vypořádání.

Co je tedy důležitější? Zda zůstavitel peníze či službu potřeboval, nebo zda je přijal? Osobně mám za to, že platí druhá z uvedených možností. Koneckonců např. závislost na jiné osobě, kdy zůstavitel není schopen si zajistit pravidelnou a kvalitní stravu, může být dána objektivním stavem, kdy mu v tom fyzická či psychická porucha brání (nemůže si stravu obstarat), ale také i subjektivním stavem, rozhodne se, že tak činit nebude (nechce si stravu obstarat). Např. matka pěti dětí, která jim dlouhá léta vařila, prala a celkově se o ně sama starala, se od určitého okamžiku rozhodne, že tyto činnosti již dělat nebude, a přikáže jedné z dcer, aby jí je poskytovala. Hranice mezi nemožností a nechťením se u vyššího biologického věku člověka, nebo i po jistých úrazech, velmi rychle stírá.

Dále samozřejmě majetkový přínos z dědicem poskytnutého plnění nemůže být pro zůstavitele v libovolné výši. Jelikož uplatnění práva na vypořádání, resp. proces zjišťování existence a výše daného nároku, je velmi komplikovaný a časově náročný, občanský zákoník vylučuje z aplikace práva na vypořádání plnění, která bychom mohli označit za zanedbatelná či minimální. Domáhání se těchto plnění by nedávalo ekonomický smysl. Péče o zůstavitele tak slovy zákona musí probíhat **delší dobu** a ostatní majetková plnění musejí přispět **značnou měrou** k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku. Lze předpokládat, že v budoucnu bude judikatorně stanovena přibližná hranice plnění, od které se dědici budou mít možnost domáhat svého práva na vypořádání. Zda soudy zmíněnou hranici nastaví na 100 000 Kč nebo na jinou úroveň, bude pravděpodobně záviset na aktuální ekonomické situaci v České republice a životního úrovně jejích obyvatel. Zároveň předmětná hranice může pozitivně působit proti zneužívání institutu vypořádání s cílem uměle natáhnout délku pozůstalostního řízení či si zajistit lepší pozici při vyjednávání o dohodě o rozdělení pozůstalosti.

Osobně mám za to, že aby tvrdost zákonné podmínky stanovující minimální výši poskytnutého plnění byla alespoň částečně vykompenzována, občanský zákoník neurčuje za příjemce plnění výslovně jen a pouze zůstavitele. Důležité je, aby poskytnutá plnění měla vliv na zůstavitelem zanechanou pozůstalost. Lze si tak představit např. situaci, kdy syn zůstavitele na jeho výslovný příkaz a přání uhradí dluhy partnerky zůstavitele. Kdyby tak syn neučinil, zůstavitel by musel prodat část či veškerý svůj majetek a v ko-

10 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2019, sp. zn. 24 Cdo 3893/2018. *Nejvyšší soud* [online]. 2019 [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E23BB057D7C784A9C1258453001876CD?openDocument&Highlight=0.

11 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. *Beck-online* [online]. [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga3f6mjgha wtgni&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#>.

nečném důsledku by jeho pozůstalost nebyla žádná nebo jen minimální. Samozřejmě v daném případě bude nutné prokázat, že plnění bylo poskytnuto na příkaz zůstavitele. Dalším příkladem může být situace, kdy ve své domácnosti zůstavitelka nechává bydlet svá vnoučata, a dcera, která se o zůstavitelku dlouhodobě stará, se musí zároveň postarat i o její vnoučata, opět na příkaz či přání zůstavitelky. Nakupeje všem, vaří všem, pere všem, zařizuje na úřadech apod.¹²

Lze tedy uzavřít, že druhá podmínka pro vznik nároku na vypořádání je dána při poskytnutí či poskytování majetkového plnění zůstaviteli, resp. plnění, ze kterých má zůstavitel podstatný majetkový přínos, přičemž dané plnění musí být poskytnuto navíc ve srovnání s ostatními dědici a zůstavitel musí dané plnění převzít.

PODMÍNKA TŘETÍ

Druhou podmínku koriguje podmínka třetí, kdy dochází k zohlednění jen těch plnění učiněných ve prospěch zůstavitele, za která dědic nebyl odměňován. Na první přechtení se může zdát, že tato podmínka je prostá výkladových problémů, opak je však pravda. Interpretace zmíněné podmínky hraje klíčovou roli a je s to podstatně ovlivnit, zda celý institut bude možné v praxi reálně uplatňovat, či se stane jen formální součástí právního řádu České republiky.

Ke třetí podmínce se vází následující otázky. Co může být danou odměnou, která vylučuje aplikaci právního institutu práva na vypořádání? Co konkrétně formulace spočívají-

12. Vznesení nároku na vypořádání ve zmíněném příkladu může být argumentováno následujícím způsobem: „Důvodem mého uplatnění práva na vypořádání je skutečnost, že jsem pečovala o zůstavitelku dlouhou dobu, v souladu s její vůlí a rozhodnutím jsem se dlouhodobě starala o její vnuky, kterým zůstavitelka chtěla pomoci, ale sama tak z objektivních příčin (zdravotní stav, nutná kvalifikovaná pomoc atd.) učinit nemohla. Svou činností, svou prací i svou peněžitou podporou jsem značnou měrou přispěla k tomu, že byl mamčin byt jako její majetek udržen. Kdybych péči nevykonávala, musela by maminka byt prodat, aby získala finance na úhradu potřebné péče. Pozůstalostní řízení po ní by tak bylo bez dalšího v souladu s § 153 zákona o zvláštních řízeních soudních zastaveno, či v lepším případě by zanechaný nepatrný majetek byl vydán dle § 154 zákona o zvláštních řízeních soudních vypravitelce pohřbu. Tím, že jsem mamince vedla domácnost a pro tolik lidí doma vařila (nikdy se nešlo do restaurace, nikdy se nevyužilo závodního stravování apod.), maminka ušetřila a mohla dané vnuky u sebe mít a také mohla obdarovávat a podporovat i své děti. Kdybych vše takto v domácnosti maminky neodpracovala, nic podobného by nebylo možné. Tímto jsem značnou měrou přispěla ke zvětšení mamčina majetku, který byl spotřebován na péči o vnuky zůstavitelky a rozdělán mezi ostatní členy rodiny. Za svou výše uvedenou činnost jsem nebyla nikterak materiálně odměňována. Naopak důsledkem dlouhodobého a vyčerpávajícího opatrování je mé podlomené zdraví, velmi nízký důchod (stále pobírám příspěvek na bydlení) a nezajištění vlastního bydlení.“

13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018. *Nejvyšší soud* [online]. 2019 [cit 19. 6. 2023]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/271B5171B88CB706C12584080017E9ED?openDocument&Highlight=0.

cí v absenci odměny znamená? Jedná se jen o situace, kdy odměna nebyla vůbec žádná, takže se jednalo o čistě jednostranné plnění dědice vůči zůstaviteli? Nebo odměna sice poskytnuta byla, ale její výše je v určitém nepoměru k obvyklé ceně poskytnutého plnění? Např. za 10 hodin tvrdé práce mající povahu péče o zůstavitele byl dědic odměněn jedním teplým jídlem, které pro zůstavitele sám připravil a následně společně s ním jídlo snědl? Nebo v případě celoměsíční péče o zůstavitele byl dědic odměněn částí příspěvku na péči, resp. poskytl zůstaviteli péči v hodnotě 30 000 Kč a protiplnění ze strany zůstavitele mělo hodnotu 5 000 Kč. A pokud platí druhá zmíněná varianta, jak velký nepoměr mezi poskytnutým plněním dědice a protiplněním zůstavitele by vlastně měl být?

Alespoň částečně je možné při řešení vznesených otázek vycházet ze soudního rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, ve kterém se dočteme, že: „Nutno zdůraznit, že odměnou je přitom třeba rozumět nejen poskytnutí přiměřené finanční protihodnoty, ale i jiného majetkového zvýhodnění spočívajícího např. právě v tom, že dědic poté, co přispěl ke zvelebení nemovitosti zůstavitele, již nemusel vynakládat prostředky na vlastní bydlení v penězích. Pro úplnost, jak správně uvedl již odvolací soud, o. z. přímo nestanovuje ‚přiměřený poměr mezi hodnotou příspěvku na majetek zůstavitele a poskytovanou odměnou‘, a proto je třeba se zaměřit na samotnou ‚fakticitu‘ příspěvku. V projednávané věci tedy navíc nelze dovodit, že by příspěvky J. Š. na majetek (nemovitost) zůstavitele byly ve zjevném nepoměru k poskytované odměně...“¹³

Samotnou odměnu Nejvyšší soud ČR vykládá velice široce. Argumentaci pro daný přístup bych hledal v reciprocitě interpretace plnění poskytnutého dědicem zůstaviteli a případného protiplnění majícího povahu odměny. Jestliže je plnění od dědice vykládáno extenzivně, pak se rozumí samo sebou, že i k případné odměně bude přístupováno stejným způsobem. V každém případě však musí mít odměna majetkový charakter, např. dobrý pocit z péče o zůstavitele či jiné morální zadostiučinění se nepovažují za odměnu ve smyslu § 1693 odst. 3 o. z.

Kámen úrazu přichází ohledně druhého judikovaného poznatku, že odměna může být v nepoměru k dědicem poskytnutému plnění, ale nesmí být vůči němu ve zjevném nepoměru. Co je to zjevný nepoměr ve vztahu k právnímu institutu vypořádání? Pro srovnání, občanský zákoník na několika místech používá pojem hrubý nepoměr, k němuž je možné se v právní doktríně dočíst následující: „Když úprava neúměrného zkrácení ještě pojednávala o zkrácení přes polovinu, problém nevznikal. Jakmile se polovina v § 1793 NOZ nahradila týměz hlediskem, s jakým pracuje ustanovení o lichvě, bylo jasné, že oba pojmy nepůjde vyložit shodně. Z účelu obou institutů zřetelně vyplývá, že pro účely lichvy postačí (vzhledem ke kumulativnímu požadavku na zneužívající jednání lichváře) uvažovat o menším nepoměru, než jaký je nezbytný ke splnění předpokladů neúměrného zkrácení. Pracovně lze ve vztahu k lichvě hovořit o nepoměru ‚polohrubém‘ a jeho hranici spatřovat třeba již na úrovni 25% odchylky od pravé ceny (hodnoty) vzájemného plnění.“¹⁴

Shodně vyjádřené nepoměry nemusí znamenat totéž, výklad daného pojmu tak musí být navázán výhradně na právní institut vyrovnání. Zároveň slovo „zjevně“ zákon užívá pro vyjádření velice silné intenzity, např. u zdánlivosti právního jednání (§ 522 o. z.), absolutní neplatnosti (§ 588 o. z.), či odvolání daru (§ 2072 o. z.). Pakliže hrubý nepoměr bez zpřísnujících podmínek znamená zkrácení přibližně o polovinu, má Nejvyšší soud ČR užitím intenzivního pojmu zjevná nepřiměřenost na mysli nepoměr ještě větší? Jeví se to tak.

S takto vedeným výkladem bych byl osobně velmi opatrný, resp. mám opodstatněnou obavu, aby jednotlivé dílčí aspekty předmětného právního institutu nebyly vyloženy tak úzce, až by došlo k reálnému vyloučení možné aplikace daného institutu. Zákon u druhé podmínky stanovuje překážku podstatného plnění. K této podmínce Nejvyšší soud ČR přidává výkladem další dvě podmínky, a to že poskytnuté plnění musejí vyžadovat poměry zůstavitele a zároveň že odměna nemusí být adekvátní vůči poskytnutému plnění, resp. postačí, že není zjevně nepřiměřená. Každá z těchto tří podmínek už sama o sobě může mít zásadní vliv na použití daného institutu, ovšem jejich vzájemná kumulace může zcela vyloučit možnost institutu aplikovat.

Souhlasím i s ohledem na komplikovanost prokazování daného nároku, že vypořádání by mělo být aplikováno jen v situaci, kdy dědic se podstatně zasloužil o pozůstalost, přičemž činnost ostatních byla zanedbatelná či nulová. Nicméně při zohlednění dobrých mravů a principu férovosti by odměna měla být vždy přiměřená a adekvátní, nikoli jen symbolická či částečná. Pokud by zákonodárce chtěl docílit posledně uvedeného, pak by textaci zákona formuloval ve stylu: za niž by dědic byl **alespoň částečně** odměňován. Nic takového však zákonná úprava neobsahuje.

Při uvážení principu zásluhovosti a férovosti by dle mého názoru plnění, za které nějaká odměna sice byla, ale nedosahovala obvyklé ceny poskytnutého plnění, měla být pomyslně rozdělena na dvě části. První část plnění by byla adekvátně pokryta odměnou a k této části by se tak zcela nepřihlíželo. Druhá část plnění by pak zůstala bez odměny a byla plně zohledněna v rámci institutu vypořádání. Jestliže pro ilustraci vyjdeme z příkladu poskytnuté péče v hodnotě 300 000 Kč a odměně spočívající v protiplnění ve výši 50 000 Kč, při aplikaci právního institutu vypořádání by se přihlíželo jen k plnění dědice ve výši 250 000 Kč, zbylá část by byla pokryta odměnou.

SMYSL A ÚČEL INSTITUTU

Každý právní institut má svůj účel či smysl, který ospravedlňuje jeho existenci v rámci právního řádu a který zároveň slouží jako podklad pro nadstandardní metody výkladu právní normy. Jinak řečeno, objasní, proč právní institut existuje, a jako pomyslný kompas naznačí, jakým směrem by se měla ubírat jeho interpretace. Jaký je smysl a účel právního

institutu vypořádání? Odpověď na tuto otázku je velice zajímavá především s ohledem na výše analyzované podmínky uplatnění práva na vypořádání. Zamýšlený smysl právního institutu popisuje důvodová zpráva těmito slovy: „*Vychází se z toho, že tradiční rodina zpravidla již nežije společně, často ani ne v téže obci, takže zvláště v případech dlouhodobé nemoci, bezmocnosti nebo v jiných vážných situacích nezřídka poskytuje pomoc a podporu příbuznému ten, kdo je v místě, resp. ten, kdo je schopen a ochoten tomu obětovat čas, úsilí a výdaje. Pak není rozumný důvod, aby tomuto dědici nebylo přiznáno právo domáhat se úpravy výše svého dědického podílu v neprospěch těch dědiců, kteří zůstali nečinní.*“¹⁵

Při konfrontaci citovaných slov s textací občanského zákoníku zjistíme, že § 1693 odst. 3 o. z. nespojuje právo uplatnit vypořádání jen s poskytnutou péčí dědice, kterou zůstavitel nutně potřebuje, nebo s úhradou zmíněné péče či s poskytnutím pomoci ve vážných situacích. Naopak zohledňuje zcela obecně péči o zůstavitele či jiná majetková plnění, která mají za následek, že nějaká pozůstalost po zůstaviteli vůbec zbyla, či její majetková hodnota je vyšší než hodnota, kterou by měla, kdyby k plnění od dědice vůbec nedošlo. Potenciál uplatnění institutu vypořádání je tak mnohem širší, než zákonodárce původně zamýšlel.

Samozřejmě že deklarovaný záměr zákonodárce lze použít jako historický výklad, dle kterého bychom daný institut vyložili velice restriktivně. Nicméně historický výklad je metodou nadstandardní s rolí pouze doplňkovou. Litera zákona má přednost před textací jeho důvodové zprávy. Pravidlo, které Nejvyšší soud ČR judikoval pro výklad závěti, lze beze zbytku aplikovat i na interpretaci textu zákona: „*Současně však platí opakovaně v rozhodnutích dovolacího soudu vyslovovaný názor, že výklad právního úkonu (jednání) může směřovat jen k objasnění jeho obsahu, tj. ke zjištění toho, co bylo skutečně projevováno, ale nelze pomocí výkladu nahrazovat nebo doplňovat vůli, kterou pořizovatel sice měl, ale neprojevil ji.*“¹⁶

Je možné dovodit, že smyslem právního institutu vypořádání je zohlednit obecně majetková plnění dědice učiněná v souladu s podmínkami dle občanského zákoníku, z nichž má zůstavitel majetkový prospěch a která dědic učinil navíc oproti ostatním. Tento dědic se více zasloužil o hodnotu majetku pozůstalosti, a proto má nárok na větší dědický podíl, než je ten stanovený v konkrétní dědické třídě.

14 Čech, P. *Smluvní právo v NOZ. Metodické aktuality 1/2014*. 1. vydání. Praha: Svaz účetních, 2013, s. 29.

15 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. *Beck-online* [online]. [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez6obz15shu&groupIndex=0&rowIndex=0>.

16 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2021, sp. zn. 24 Cdo 750/2021. *Nejvyšší soud* [online]. 2021 [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/11342396085DE5B1C12587650018D21C?openDocument&Highlight=0.

PROCESNĚPRÁVNÍ SOUVISLOSTI

V řadě otázek týkajících se právního institutu vypořádání bychom mohli označit českou právní doktrínu za velice různorodou a pestrou. Pozoruhodné však je, že ohledně způsobu uplatnění a posuzování daného institutu panuje mezi odborníky nevídaná názorová jednota. Např. k otázce, kde se má řešit, zda dědic skutečně má nárok na vypořádání či nikoli, L. Drápal uvádí, že: „Dojde-li mezi dědici k neshodě o to, zda má dědic právo na požadované vypořádání, může ji soud řešit jen v rámci řízení o pozůstalosti. Spor o vypořádání podle § 1693 odst. 3 nelze uplatnit žalobou v občanském soudním řízení.“¹⁷

Odůvodnění předloženého právního názoru dále vysvětluje již zesnulý A. Thöndel: „Dědici nebo dědicům kterékoli dědické třídy zákon přiznává právo na mimořádné zvýšení dědického podílu za podmínek upravených v § 1693 odst. 3. Ostatní dědici mohou o zohlednění péče o zůstavitele v podobě zvýšení dědického podílu uzavřít dohodu. V případě neshody mezi dědici rozhodne o velikosti podílu takového dědice na jeho návrh pozůstalostní soud podle § 185 odst. 3 písm. a) z. ř. s. V daném případě se v podstatě jedná o spor o velikosti dědického podílu a nikoli o spor o dědické právo. Není proto možné postupovat podle § 1672 a § 1673 obč. zák. ani podle § 168 a § 170 z. ř. s.“¹⁸

A nakonec soulad panuje i ohledně názoru, že právní institut vypořádání by s ohledem na svůj charakter měl být spíše řešen před sporným soudem. Za všechny např. J. Bucharová píše, že: „Myslím si, že takovéto řešení by dědice více motivovalo k nalezení smírného řešení, jelikož neshody před soudním komisařem jsou pro mnoho účastníků schůdnější a méně odstrašující než zahájení sporného řízení žalobou jednoho z nich. A pokud by již k zahájení sporného řízení skutečně došlo, bylo by to zejména proto, že spor mezi účastníky je těžko řešitelný, bude pravděpodobně vyžadovat rozsáhlé dokazování a půjde tak dle mého názoru lépe rozhodnout prostředky sporného řízení než v rámci řízení nesporného, které k tomu není v takové míře zařízeno.“¹⁹

V čem je konkrétně možné spatřovat nevhodnost posuzování nároku na vypořádání v pozůstalostním, přesněji řečeno nesporném, řízení? Pro příklad zmíním následující skutečnosti:

OBECNÉ VYMEZENÍ

V rámci sporného řízení se zpravidla řeší konflikty mezi stranami soudního řízení, z tohoto předpokladu vychází

17 Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 5.

18 Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2019, s. 131.

19 Bucharová, J. *Spory z řízení o pozůstalosti* [online]. Praha, 2021 [cit 19. 6. 2023]. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/170827/150054030.pdf?sequence=1>.

20 Svoboda, K., Tlášková, Š., Vláščil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 34.

i definice účastníků sporného řízení, kterými jsou žalobce a žalovaný, viz § 90 o. s. ř. Naproti tomu nesporná řízení mají za úkol upravit poměry účastníků, i tato skutečnost je reflektována ve vymezení účastníků, viz § 6 z. ř. s. Uplatnění právního institutu vypořádání svou podstatou spíše zapadá do první z uvedených kategorií, kdy jeden z dědiců se domáhá toho, aby jeho dědický podíl byl navýšen o konkrétní finanční částku (o právo na vypořádání), a to na úkor ostatních zákonných dědiců. Jedná se tak o spor mezi dědicem uplatňujícím dané právo a dědici, kteří tímto budou majetkově dotčeni či poškozeni.

PROJEDNACÍ X VYŠETŘOVACÍ ZÁSADA

Sporné řízení je ovládáno odvětvovým principem nazývaným zásada projednací, tzn. že soud projedná jen to, co mu účastníci předloží. Ti mají povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a označovat důkazní prostředky, které dokládají tvrzené skutečnosti. Laicky řečeno, mají povinnost soud o své pravdě přesvědčit, protože to, co není před soudem prokázáno, se nestalo, resp. nemá vliv na konečné rozhodnutí (*idem est non esse aut non probari*). Povinnosti tvrzení a důkazní jsou doplněny o tzv. břemena, která znamenají, že nesplnění daných povinností má za následek neúspěch ve věci. Naproti tomu nesporné řízení se vyznačuje zásadou vyšetřovací, kdy soud nese odpovědnost za objasnění skutkového stavu (§ 20 odst. 1 z. ř. s.) a sám je povinen aktivně vyhledávat důkazní prostředky. Povinnosti tvrzení a důkazní jsou zde pro účastníky sice zachovány, ale nejsou již zatíženy břemeny. I v tomto ohledu nárok na vypořádání spíše představuje individuální nárok na plnění, který by měl být uplatňován ve sporném řízení, a tedy i zatížen břemeny tvrzení a dokazování, než nárok, na kterém je veřejný zájem, a proto soud nese odpovědnost za jeho prokázání. K uvedenému je vhodné doplnit slova K. Svobody, když uvádí, že: „I v rámci zvláštních řízení soud naplňuje poučovací povinnost podle § 118a OSŘ, informuje účastníky o tom, že by za stávající důkazní situace mohl rozhodnout nikoli podle jejich představ, aby ji poskytl prostor pro reakci jak tvrzeními, tak případnými návrhy na doplnění dokazování.“²⁰

KONCENTRACE ŘÍZENÍ A JEDNOTNOST ŘÍZENÍ

Ve sporném řízení je stanoven časový limit, v rámci kterého jsou účastníci povinni splnit své povinnosti tvrzení a dokazování, viz § 118b o. s. ř. Časová limitace slouží jako obrana před úmyslným protahováním soudního řízení. Účastníku nestačí pouze řádně tvrdit rozhodné skutečnosti a označit příslušné důkazní prostředky, ale musí tak i učinit včas. Opačně v nesporném řízení je účastník oprávněn tvrdit rozhodné skutečnosti a označovat důkazní prostředky až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí, viz § 20 odst. 2 z. ř. s. Z tohoto důvodu může v případě pozvolného dávkování informací ze strany dědiců ze zákona docházet ke značným časovým průtahům soudního řízení. Uvedené může být doplněno o nutnost opětovného provádění důkazních prostředků, např. výslechy účastníků s cílem konfrontovat je s nově zjištěnými okolnostmi, čímž bude docházet k neúměrnému navyšování nákladů soudního řízení.

VÁZANOST PETITEM

Sporné a nesporné řízení se dále odlišují tím, zda je soud povinen přisoudit jen to, co bylo účastníkem požadováno. Dle § 153 odst. 2 o. s. ř. je soud zásadně vázán tím, co bylo účastníky navrhováno, a více nebo něco jiného přisoudit nesmí. Naproti tomu § 26 z. ř. s. umožňuje návrh účastníka překročit. Jestliže se tak o právu na vypořádání rozhoduje v pozůstalostním řízení a zákonný dědic požaduje vypořádání ve výši 100 000 Kč, soud může přiznat i vypořádání ve vyšší částce. Mnohem zajímavější však je, že z nezávaznosti soudu návrhem účastníka se dovozuje, že v návrhu nemusí být nárok účastníka vyčíslen. Plně postačí, že bude zřejmé, o co účastníkovi jde. Za této konstelace jsou notáři povinni jednotlivé nároky sami vyčíslovat.²¹

OSTATNÍ

Kromě výše uvedených skutečností se pro rozhodování o nároku na vypořádání bytostně nehodí již jen telegraficky zmíněné tyto rysy nesporného řízení. Ustanovení § 17 z. ř. s. vylučuje možnost použití tzv. přípravného jednání, na kterém by soud společně s účastníky vyjasnil, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné, resp. které mají být předmětem dokazování. Tento institut by bylo velice vhodné použít zejména v případech nutnosti rozsáhlého dokazování, např. pokud by se prokazovala péče o zůstavitele trvající řadu let. Dále § 128 z. ř. s. umožňuje přiznat náhradu nákladů účastníku jen v omezených případech. A nakonec § 14 odst. 4 notářského tarifu nedostatečně umožňuje navýšení odměny notáře za úkony v řízení o pozůstalosti, a to především v těch řízeních, kdy bude probíhat velké množství ústních jednání a rozsáhlé a komplikované dokazování. Posledně uvedený aspekt může ještě dále nabyt na důležitosti, jestliže se uplatňování nároku na vypořádání stane častějším jevem.

Po zvážení a přihlédnutí ke všem těmto skutečnostem si kladu otázku, zda opravdu není možné současnou právní úpravu vyložit tak, aby existence a výše nároku na vypořádání byla posuzována ve sporném řízení. Jinými slovy, jestliže bychom chtěli výše nastíněnou názorovou hegemonii přece jen alespoň dílčím způsobem narušit, jaké právní argumenty by bylo možné předložit?

Zákon o zvláštních řízeních soudních se o právu na vypořádání zmiňuje pouze na jediném místě, a to konkrétně v § 185 odst. 3 písm. a), ve kterém stanoví: „V rozhodnutí o dědictví soud dále rozhodne o návrhu dědice ze zákonné dědické posloupnosti na vypořádání podle § 1603 odst. 3 občanského zákoníku, ...“²²

Co znamená použitá formulace „rozhodne o návrhu“? Jedná se o rozhodnutí, zda vznesený nárok existuje či nikoli? A pokud je oprávněný, tak v jaké výši a jakým způsobem bude vypořádán? To znamená, jak se zvětší dědický podíl zákonného dědice, který nárok uplatňuje, a zároveň jak dědické podíly ostatních dědiců budou poníženy? Nebo se má na mysli pouze zohlednění nároku při potvrzení dědictví dle dědických podílů ze zákona, při-

čemž existenci a výši nároku přezkoumává sporný soud? Odpověď na tuto otázku bude záviset na výkladu § 1672 a 1673 o. z. a § 168 až 170 z. ř. s., resp. zda se bude jednat o spor o dědické právo.

Občanský zákoník v § 1672 hovoří o situaci, kdy právo na dědictví uplatňuje více osob a vzájemně si odporují. Ustanovení § 168 z. ř. s. uvedené zpřesňuje a spor o dědické právo výslovně definuje jako situaci, při níž všechna dědická práva nemohou vedle sebe obstát. Formulace sporu o dědické právo doznala s rekodifikací značné proměny, pro připomenutí § 175k odst. 1 o. s. ř. zněl do 31. 12. 2013 takto: „Jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem, a popírá dědické právo jiného dědice, který dědictví neodmítá, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem.“²³

Ačkoli textace zákona se změnila, výklad daného ustanovení zůstal stejný a subsumuje pod spor o dědické právo situace, ve kterých je sporná existence dědického práva, resp. jeho původ v některém z dědických titulů. A jestliže je daný spor veden ohledně skutkových okolností, pak je nutné odkázat konkrétního dědice k podání žaloby ke spornému soudu.

Na rozdíl od předcházející právní úpravy ta současná však výslovně definuje pojem dědické právo, a to v § 1475 odst. 1 o. z. jako právo na pozůstalost nebo poměrný podíl z ní. Podíl z pozůstalosti není nic jiného než dědický podíl, který může být kvantifikován konkrétními majetkovými hodnotami, na něž má daný dědic nárok, nebo může být vyjádřen zlomkem, procentem, desetinným číslem, čímž je popsána hodnota majetku, na který má dědic nárok, ve vztahu k hodnotě celkového majetku z pozůstalosti. Pojem dědický podíl, resp. jeho výše, je tak jediným zákonným definičním znakem pojmu dědické právo.

21 Např. u vyčíslení hodnoty dlouhodobé péče o zůstavitele by notář mohl postupovat tak, že nejdříve zjistí, jak dlouhou dobu byla péče poskytována. A zároveň pomocí dokazování kvantifikuje, kolik průměrně hodin denně dědicem vykonávaná péče trvala. Takto získaný počet odpracovaných hodin se vynásobí finanční částkou, za kterou by v daném místě a čase péči poskytovala třetí osoba. K jejímu určení lze vycházet z § 5 vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Předmětná vyhláška vyjadřuje výši ceny vždy ve vazbě na čas (hodinová odměna) a zároveň již není rozhodné, zda daná hodina byla strážena nákupem, vařením, úklidem, pomocí při koupeli, manikúrou apod. Mám za to, že vypracování znaleckého posudku není nezbytnou variantou.

22 Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále také „z. ř. s.“). *Beck-online* [online]. [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapter-view-document.seam?documentId=onrf6mrqgezv6mrzgxhazrrha2s2ma&groupIndex=0&rowIndex=0>.

23 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném ke dni 31. 12. 2013 (dále také „o. s. ř.“). *Beck-online* [online]. [cit. 19. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapter-view-document.seam?documentId=onrf6mjzgyzv6ojzfzygmjxgvvs2mzu>.

Považuji tak za více než vhodné vztahovat spor o dědické právo nikoli jen a pouze na jeho existenci, resp. zda dědické právo je, ale také i na jeho kvalitu či povahu, tzn. jaké dědické právo je. V rámci jedné pozůstalosti je odlišné dědické právo na polovinu pozůstalosti od dědického práva na polovinu pozůstalosti, se kterým je spojeno právo na vypořádání a které tak v konečném důsledku bude znamenat dědické právo na tři čtvrtiny pozůstalosti, a to je jiné než dědické právo na polovinu pozůstalosti, které je zatíženo právem na vypořádání jiného dědice a které tak v konečném důsledku znamená dědické právo na jednu čtvrtinu pozůstalosti.

Zároveň jestliže vedle sebe postavíme dědické právo na polovinu pozůstalosti s dědickým právem na polovinu pozůstalosti, se kterým je spojeno právo na vypořádání a které tak znamená právo na tři čtvrtiny pozůstalosti, úplně přesně se dostáváme pod textaci § 168 z. ř. s. Pozůstalost se zásadně nabývá²⁴ (a rozpadá se na jednotlivá dědictví) zpětně ke dni smrti zůstavitele, a tedy nemůže narůst na 125 % tak, aby dědické právo na polovinu pozůstalosti a dědické právo na tři čtvrtiny pozůstalosti mohla vedle sebe slovy zákona obstát.

Spor o vypořádání nemusí mít vliv pouze na dědický podíl, tzn. povahu či kvalitu dědického práva, ale v extrémních situacích může přímo vylučovat jeho existenci. Co když bude nárok na vypořádání tak vysoký, že zároveň absorbuje a vynuluje zákonné podíly ostatní? Aby dědické právo mohlo existovat, musí mít subjekt daného práva nárok

alespoň na část pozůstalosti. Jestliže se jeho dědický podíl v důsledku vypořádání sníží na nulu, pak mu zanikne i samotné dědické právo, resp. se projeví, že žádné dědické právo daná osoba neměla.²⁵ V těchto případech se bude jednat o spor nejen o povahu dědického práva, ale zároveň i jeho existenci.

Nevyjasněnou otázkou pak zůstává, jak se právní institut vypořádání bude v nastiněné situaci chovat ve vazbě na povinný díl. Bude možné nepominutelným dědicům snížit dědický podíl jen do výše hodnoty povinného dílu, nebo i oni přijdou zcela o své dědické právo a zůstane jim jen pohledávka vůči všem dědicům? Uvidíme, kam se v tomto ohledu posune soudní judikatura a právní doktrína.

Osobně mám za to, že dědic uplatňující právo na vypořádání by v případě sporu majícího základ ve skutkové rovině měl být se svým nárokem odkázán k podání žaloby k soudu z důvodu sporu o dědické právo. Konkrétně by se daný dědic domáhal stanovení, že je dědicem zůstavitele dle intestátní posloupnosti s nárokem na polovinu pozůstalosti modifikovaným o nárok na vypořádání ve výši XY korun českých. Po vyřešení daného sporu by měla být dědicům dána možnost, aby takto zjištěný nárok dobrovolně a v libovolné výši zohlednili např. v dohodě o rozdělení pozůstalosti. Jestliže nabízenou možnost nevyužijí, pak nezbude než jim potvrdit nabytí dědictví dle dědických podílů ze zákona modifikovaných soudem přiznaným nárokem na vypořádání.

Klíčové je, že nárok na vypořádání se nedotýká jen skutečnosti, jaký majetek v konkrétním případě dědic nabude (dědictví), ale hlavně na jaký majetek má dle svého dědického práva nárok (dědický podíl).

Chápu, že naposledy uvedený právní názor je oproti ostatním publikovaným názorům velmi odlišný²⁶ a s velkou pravděpodobností se v mainstreamu neprosadí, nicméně i tak jeho vyjádření považuji za přínosné. Právní názory nejsou kvalitní jen tím, kolika argumenty jsou podloženy, ale také tím, kolik protiargumentů a protinázorů dokáží vyvrátit. Tím jsou mj. definovány i vyspělé právní kultury, mezi které Česká republika již řadu let náleží.

Pro úplnost je v souvislosti s posuzováním nároku na vypořádání nezbytné zmínit i společné právo Evropské unie, a to zejména právní názor Soudního dvora Evropské unie, který uzavírá, že: „Pokud jde zapáté o pravomoc notáře podle § 185 odst. 3 písm. a) téhož zákona, tj. v rozhodnutí o dědictví rozhodnout o návrhu na vypořádání podaném na základě § 1693 odst. 3 občanského zákoníku dědice, který se staral o zůstavitele delší dobu nebo přispěl značnou měrou k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku prací, peněžitou podporou nebo podobným způsobem, aniž byl za to odměňován, notář o tomto návrhu rozhoduje – jak v podstatě tvrdí Komise, aniž to Česká republika popírá – na základě skutečností, které jsou mezi dědici nesporné.“²⁷

Dle citovaného právního názoru notář o vypořádání rozhoduje výlučně v situaci, kdy je spor veden v právní rovině,

24 K okamžiku nabytí dědictví viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022, sp. zn. 29 Cdo 3782/2020. *Nejvyšší soud* [online]. 2022 [cit 19. 6. 2023]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_nsf/WebSearch/AA813B0B9712D3EDC125887E0017DA96?openDocument&Highlight=0. Opačný názor zastávají J. Spáčil a M. Šešina, viz Spáčil, J., Šešina, M. Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2015, č. 2, s. 39–44.

25 Uvedené lze srovnat se situací, kdy máme dědice z pořízení pro případ smrti s nárokem na majetek ve společném jmění manželů zůstavitele a jeho manželky. Pakliže dědický podíl daného dědice byl vymezen výhradně konkrétním majetkem a vypořádání společného jmění manželů dopadne tak, že zmíněný majetek patří pozůstalé manželce, pak zůstavitel ke dni smrti nevládnul majetek, kterým vymezil dědický podíl daného dědice. V průběhu pozůstalostního řízení se tak ukáže, že daná osoba nemá dědické právo, a není tak dědicem zůstavitele.

26 Viz výše uvedené právní názory nebo přístup prezentovaný v publikaci Šešina, M., Muzikář, L., Dobiáš, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 640, 641: „má-li soud za to, že vypořádání není na místě, mohl by i samostatným výrokem návrh na takové vypořádání zamítnout nebo rozhodne o dědictví bez ohledu na požadavek tohoto dědice a v důvodech uvede, proč jeho návrhu nevyhověl“.

27 Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. C-575/16. *EUR-Lex* [online]. 2018 [cit 19. 6. 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A62016CJ0575&fbclid=IwAR1ON7L6V02YmroV51pEuua2lBu3V8jBkHQWQMSs3EUWMw2yCCbWOUwsWI>.

tzn. skutkové okolnosti jsou mezi dědici nesporné. Logicky však musí existovat i postup v případě skutkového sporu, a protože je notář dle zmíněného názoru z posuzování takového nároku vyloučen na základě logického výkladu, resp. analogie zákona (*per analogiam legis*), by se na danou situaci použila právní úprava sporu o dědické právo. I evropské právo tak může sloužit jako argument pro odkazování dědice ke spornému soudu.

ZÁVĚR

Interpretace právní normy je proces sofistikovaný, intelektuálně náročný a s ohledem na následky i velice odpovědný. Všechny tři zmíněné přívlastky platí v exponenciální míře u nových právních institutů, tzn. tam, kde není možné vycházet z historické zkušenosti aplikace téhož či podobného pravidla. Samozřejmě můžeme nahlédnout do právních řádů, ve kterých pro nás nový právní institut již nějakou dobu používají, a zejména do těch, které se staly inspiračním zdrojem pro naši právní úpravu. Problém však je, že každý právní řád je jedinečný, a tedy i odlišný od těch ostatních. Migrující právní institut, i navzdory jeho doslovnému převzetí, se v soukolí odlišných právních institutů bude zákonitě chovat jinak než v právním řádu svého původu. Význam komparativní metody výkladu nelze glorifikovat ani přeceňovat.

Jelikož je objektivní právo jako soubor právních norem produktem lidské činnosti, jeho základním cílem je naplňovat potřeby lidí. Osobně mám za to, že tento cíl může naplnit pouze výklad, který umožní interpretované pravidlo reálně používat, a to nikoli jen výjimečně, ale ve velkých číslech. Naopak právní výklad zužující skutkové okolnosti, které by se pod hypotézu vykládaného pravidla daly podřadit, až do té míry, že se předmětné pravidlo stane nepoužitelné, má totožné následky se zrušením vykládaného pravidla. Tímto způsobem vyložené právní pravidlo sice zůstane formálně součástí právního řádu, avšak svůj účel naplňovat nebude. Stane se zbytnou součástí právního řádu.

Povinnost vyložit pravidlo tak, aby bylo prakticky použitelné (a zároveň ve velkých číslech), není nikde výslovně stanovena, nicméně ji je možné dovodit výkladem. V České republice jsou oprávněny rušit právní normy jen Parlament České republiky a Ústavní soud České republiky. Pokud je

daná pravomoc svěřena výhradně dvěma uvedeným orgánům, pak zároveň všechny ostatní orgány a osoby aplikující právo tuto pravomoc mají zapovězenou. Dále je třeba zmínit Justiniánovu zásadu,²⁸ že pokud je něco zakázáno, pak vše, čím by toho mohlo být dosaženo, je zakázáno také. Jestliže ji aplikujeme na obecný zákaz rušit právní normy, pak jasně vyplývá, že orgánům a osobám aplikujícím právo je zapovězeno právní normy interpretovat tak restriktivně, až by byla vyloučena jejich reálná aplikace.

Právní institut vypořádání je pro nás ryze nový a neprobádaný. Zasahovat do jeho zákonné textace by v současné době nebylo vhodné, protože ještě nemáme dostatek zkušeností s jeho aplikací a ani zdaleka se neobjevily všechny nedostatky a nesnáze, které daný institut může způsobovat. Rozumnější by bylo zaměřit pozornost na jeho výklad. Zamyslet se nad tím, jaký přínos může právo na vypořádání mít, a v tomto ohledu jej vyložit. Zákonodárce již svou úlohu naplnil přijetím textace daného právního institutu, nyní je řada na nás, vykladačích práva, abychom mu naši důstojné místo v právním řádu a umožnili mu bez problémů fungovat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

notářský tarif	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů
občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
zákon o sociálních službách	zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
zákon o zvláštních řízeních soudních	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

28 Zmíněná Justiniánova zásada by mohla být moderní právní terminologií parafrázována jako zákaz obcházení účelu zákona.

Historie přechodu dluhů zůstavitele na dědice – 3. část

DĚDICKÉ PRÁVO JE SOUHRN PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ USTANOVUJÍCÍCH O SPOŘÁDÁNÍ SOUKROMÝCH PRÁV A POVINNOSTÍ, JEJICHŽ SUBJEKTEM BYLA OSOBA ZEMŘELÁ, PO PŘÍPADĚ PRÁV A POVINNOSTÍ UTVOŘENÝCH NAŘÍZENÍM OSOBY ZEMŘELÉ NA PŘÍPAD SMRTI NEBO KONEČNĚ TAKOVÝCH, KTERÉ VZNIKNOU ÚMRTÍM OSOBY BEZ PŘEDCHOZÍHO JEJÍHO SPOLUPŮSOBENÍ. (JAN KRČMÁŘ)¹

Mgr. Ing. Lenka Holíková

Česko-rakouská kodifikace soukromého práva představovala dlouhodobý proces na pozadí panování čtyř císařů: od Marie Terezie přes její syny Josefa II. a Leopolda II. až po Františka II./I. Zákoník byl postupně přepracováván řadou různých komisí, s proměňovaným obsazením i předsednictvím.²

Počátky kodifikačních prací občanského práva začaly v první polovině 18. století jako důsledek rozvoje hospodářství,

potřeb nastupujícího měšťanstva a zaostalosti staré úpravy, která vycházela z městského práva 16. století a Obnovených zřízení zemských. Práce na kodifikaci byly zahájeny v roce 1753, kdy byla ustanovena kompilační komise (v čele s prof. Josefem Azzonim, později Janem Bernardem Zengerem), která byla pověřena prací na kodifikaci soukromého práva, jež dostala název „Codex Theresianus universalis“.³ Úkolem kompilační komise bylo přebrat platné právo a na jeho základě sestavit zákoník, jehož případné mezery měly být doplněny „obecným přirozeným právem“.⁴ Dle zadání Marie Terezie měl zákoník „dát všem zemím dědičným stejně bezpečné právo a stejný způsob právního řízení“.⁵ Mělo se jednat v zásadě o kompilaci a unifikaci soukromého práva jednotlivých „provincií“: za základ měla být vzata platná zemská práva, přihlédnuto mělo být také k právu římskému.⁶ Výsledkem práce komise byl zákoník rozdělený do čtyř dílů, který byl předložen roku 1766 císařovně ke schválení pod názvem „Maria Theresia Codex, worin für dero Königlichen böhmische und oesterreichische Erblande ein ius privatum et universale statuires wird“ (Zákoník Marie Terezie, ve kterém je stanoveno právo soukromé a všeobecné pro všechny české a rakouské dědičné země, dále též „Tereziánský zákoník“).⁷ Jednalo se o dílo velmi rozsáhlé, rozvláčné a pro právní praxi v podstatě nepřijatelné.⁸ Tereziánský kodex se nakonec stal pouze východiskem dalších kodifikačních prací.⁹

1 Krčmář, J., Andres, B. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. doplněné vydání. Praha: Všehrad, 1937, s. 3.

2 Horák, O., Razim, J. *Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích*. Praha: Leges, 2020, s. 79.

3 Malý, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 195.

4 Schelleová, I. *Občanský zákoník a předpisy související*. Brno: Iuridica Brunensia, 1995, s. 12.

5 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 80.

6 Tamtéž.

7 Schelleová, I., op. cit. sub 4, s. 12.

8 Schelle, K., Tauchen, J. *Občanské zákoníky*. Brno: Novpress, s. r. o., 2012, s. 10–11.

Po rozhodnutí o přepracování osnovy zákoníku byl referentem nové komise jmenován Bernard Horten. V roce 1771 byl přepracován první díl zákoníku, který Marie Terezie sice v roce 1772 schválila, nicméně dala nařídít zákonodárné komisi, aby osnovu přepracovala tak, aby ze zákoníku vypustila vše, co patří do učebnic; aby se vyjadřovali krátce, stručně a vynechali zbytečné podrobnosti; vyvarovali se dvojsmyslností, nejasností, zbytečného opakování a rozvlácnosti v nařízeních, o kterých žádný rozumný člověk nepochybuje; dále Marie Terezie apelovala, že se není třeba vázat na římské právo, ale naopak je třeba se opřít o přirozenou slušnost a není nutné se pouštět do subtilností, ale naopak usilovat o jednoduchost.¹⁰ Přesto byla v srpnu roku 1776 činnost komise přerušena a další kodifikační práce se nastartovaly až po nástupu Josefa II. na trůn.

Byl vyhlášen všeobecný soudní řád (č. 13/1781 Sb. z. s.) a manželský patent (č. 117/1783 Sb. z. s.) a dále patent o zákonné dědické posloupnosti (č. 548/1786 Sb. z. s.), který vůbec poprvé unifikoval městské a zemské právo¹¹ a byl vyčleněn z 2. dílu osnovy. Kompilační komise v čele s Hortenem předložila upravený první díl zákoníku, který byl po změnách vyhlášen (patentem ze dne 1. 11. 1786, č. 591 Sb. z. s.) jako tzv. Josefínský občanský zákoník. Upravoval však pouze osobní práva (včetně rodinných).¹²

K důležitým změnám došlo za krátké vlády Leopolda II. Předsedou nově zřízené dvorské komise ve věcech zákonodárných se stal přirozenoprávní teoretik a filozof Karl Martini, jehož působení bylo rozhodující pro výsledný charakter zákoníku. Velký inspirační zdroj pro Martiniho byl pruský Allgemeines Landrecht (ALR) neboli Všeobecné pruské zemské právo z roku 1794, které bylo v podstatě nejvýznamnějším legislativním dílem od dob justiniánské kodifikace. Martiniho osnova (1796) byla (již za vlády Františka II./I.) po úpravách vyhlášena (patentem ze dne 13. 2. 1797, č. 337 Sb. z. s.) jako platný zákon v nedávno získané Západní Haliči (odtud název „západohaličský“ zákoník) a ještě téhož roku také ve Východní Haliči včetně Bukoviny.¹³

Následně se stal referentem komise Franz Zeiller, profesor přirozeného práva a institucí římského práva. Za jeho éry došlo k přepracování osnovy a v lednu 1808 předložila komise hotovou osnovu celého zákoníku k sankci společně se srovnávacím spisem s římským právem, s pruským Landrechtem a s francouzským Code civil. Následně byla provedena superrevize osnovy a po úpravách dne 26. 4. 1811 byla císařem udělena sankce celé osnově občanského zákoníku. Zákoník byl pod názvem Všeobecný zákoník občanský pro veškeré německé země dědičné (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie, dále též „ABGB“¹⁴) vyhlášen patentem z 1. 6. 1811, č. 946 Sb. z. s., s platností pro všechny země, které v té době tvořily rakouské císařství, vyjma země koruny uherské.¹⁵ Účinnosti nabyl dne 1. 1. 1812.¹⁶ Zákoník se skládal z 1 502 paragrafů, které byly rozděleny do úvodu a tří dílů.

Zákoník byl vynikajícím právnickým dílem. Koncepte vycházela z římskoprávní učenosti, jeho autoři se poučili i na Koldínově

zákoníku městských práv. Základním východiskem byla teorie přirozenoprávní. Zákoník zrušil starší právní úpravu a platil bez výjimky pro všechny obyvatele státu bez ohledu na jejich společenské postavení.¹⁷

ABGB ve znění novel (výraznou změnou bylo např. po revoluci v roce 1848 vydělení nových oborů – práva obchodního a směnečného ve směnečném řádě č. 51/1850 ř. z. a obchodním zákoníku č. 1/1863 ř. z.,¹⁸ dále též nové procesní předpisy z let 1895 a 1896¹⁹) na našem území platil až do roku 1950.²⁰

Přestože začátkem 20. století sílily hlasy po nové kodifikaci občanského práva, nakonec dostala přednost pouze modernizace stávajícího zákoníku. V roce 1904 byla jmenována revizní komise za předsednictví Josefa Ungera (jedním z členů byl také Antonín Randa),²¹ nicméně práce komise nepřinesla žádný výsledek. Proto se ministerstvo spravedlnosti ujalo této práce samo a vypracovalo osnovu „O změně a doplnění některých ustanovení obecného zákoníku občanského“. Byla celkově přepracována subkomitétem a po následných opětovných úpravách a další revizi byla část osnovy o 264 paragrafech v prosinci 1912 přijata plénem panské sněmovny. Do poslanecké sněmovny se však osnova před válkou nedostala²² a později byla částečně přijata dne 19. 3. 1916 (202 paragrafů, č. 69 ř. z.). V řadě ustanovení se odrážel vliv německého občanského zákoníku z roku 1896.²³

Po skončení první světové války se prvním zákonem československého státu stala tzv. recepční norma. Jednalo se o zákon ze dne 28. 10. 1918 o zřízení samostatného státu československého, č. 11 Sbírky zákonů a nařízení, který ve své první větě deklaroval, že samostatný stát československý vstoupil

9 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 81.

10 Schelle, K., Tauchen, J., op. cit. sub 8, s. 10–11.

11 Horák, O., Rosenkranzová, O. Česko-rakouská civilistika a dědické právo. *Ad Notam*, 2016, č. 6, s. 21.

12 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 81.

13 Tamtéž, s. 81–82.

14 V českém překladu, jenž vyšel roku 1812 ve Vídni, se nazýval „Kniha všeobecných zákonů městských“, což odráželo skutečnost, že čeština tehdy ještě postrádala termín „občan – občanský“ a výraz „Bürger“ znamenal pro celý feudalismus v češtině „měšťan“, viz Schelleová, I., Schelle, K. *Civilní kodexy 1811-1950-1964*. Brno: Doplněk Brno (Masarykova univerzita Brno), s. 19.

15 Zde byl zaveden jen krátce v letech 1853 až 1861 v souvislosti s érou tzv. bachovského absolutismu (v platnosti však zůstal i nadále v Chorvatsku – Slavonsku a v Sedmíhradsku). Viz Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 83.

16 Schelleová, I., Schelle, K., op. cit. sub 14, s. 19.

17 Malý, K. a kol., op. cit. sub 3, s. 196–197.

18 Schelle, K., Tauchen, J., op. cit. sub 8, s. 17.

19 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 85.

20 S výjimkou § 1151 až 1164 o služební smlouvě, která platila až do 31. 12. 1965, kdy byla zrušena zákoníkem práce č. 65/1965 Sb., účinným od 1. 1. 1966, viz Šešina, M., Bílek, P. *Dědické právo v předpisech dlouhého století (1918–2022)*. Příručka pro dodatečně projednání dědictví. Praha: Leges, 2023, s. 25.

21 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 85.

22 Schelle, K., Tauchen, J., op. cit. sub 8, s. 18.

23 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 86.

v život. Zákon, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, zanechal v platnosti veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení.

Zákon tedy mj. recipoval ABGB ve znění novel (tzv. obecný zákoník občanský, se zřetelem k úpravě platné na území dnešní České republiky dále také jako „OZO“), stejně jako obyčejové uherské právo, které bylo platné na území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Vzniklou dvojkolejnost (tzv. právní dualismus) bylo zapotřebí odstranit. Na unifikčních pracích se podílely ministerstvo spravedlnosti a ministerstvo unifikací.²⁴ Občanské právo mělo vycházet z rakouského občanského zákoníku, přičemž mělo být rovněž přihlédnuto k úpravě platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi.²⁵

Mělo jít jen o úpravu a modernizaci obecného občanského zákoníku. K jeho revizi bylo zřízeno pět subkomitétů, přičemž subkomitét Emila Svobody pro dědické právo (tj. hlavy 8 až 15 druhého dílu) dokončil svou práci v roce 1921 (dále jen „Návrh 1921“). Po připomínkách ze strany odborné veřejnosti (zejména Nejvyššího soudu) byly další práce vyhrazeny superrevizní komisi, která měla vytvořit z návrhů subkomitétů jednotný celek a přihlédnout ke kritice. Práce probíhaly v letech 1926 až 1931 a návrh byl i s důvodovou zprávou dán do tisku na konci roku 1931 jako „Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský“ (1 353 paragrafů, dále jen „Návrh 1931“).²⁶

Po dalších připomínkách ze strany odborné veřejnosti (např. Memorandum Právnické fakulty Komenského univerzity v Bratislavě z roku 1935) bylo na unifikčním sjezdu konaném v Bratislavě roku 1937 oznámeno, že k dvacátému výročí republiky se vydá nový občanský zákoník, společně s některými dalšími kodexy (občanský soudní řád, trestní zákoník, trestní řád atd.). V této době se však již v legislativních pracích začala výrazně projevovat nervozita z vyhocené politické situace.²⁷

Vláda návrh schválila dne 4. 12. 1936 s doplněním ze dne 3. 3. 1937 a oběma komorám Národního shromáždění byl jako „Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník (1 369 paragrafů) předložen 15. 3. 1937 (sněmovní tisk č. 844,

24 Ministerstvo pro sjednocení zákonodárství a organizace správní v Československé republice bylo zřízeno zákonem č. 431/1919 Sb. dne 30. 7. 1919.

25 Malý, K. a kol., op. cit. sub 3, s. 426.

26 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 93.

27 Schelle, K., Tauchen, J., op. cit. sub 8, s. 19.

28 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 93.

29 Tamtéž.

30 Schelleová, I., op. cit. sub 4, s. 12.

31 Schelle, K., Tauchen, J., op. cit. sub 8, s. 20.

32 Schelleová, I., Schelle, K., op. cit. sub 14, s. 27.

33 Horák, O. a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy. Vybrané otázky*. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 20.

34 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 100.

35 Schelleová, I., op. cit. sub 4, s. 30.

senátní tisk č. 825, dále jen „Návrh 1937“). Ve složité mezinárodní i vnitropolitické situaci na konci 30. let se však nový občanský zákoník již schválit nepodařilo.²⁸ Ještě za druhé republiky bylo sice zvažováno jeho zavedení formou vládního nařízení (na základě tzv. zmocňovacího zákona z roku 1938) a rekodifikační práce pokračovaly i po válce, naděje na jeho přijetí však byla vzhledem k velkým společenským posunům jen malá a zcela pominula po komunistickém převratu.²⁹

Mgr. Ing. Lenka Holíková

- členka redakční rady časopisu Ad Notam,
- notářka v Mělníku

Po druhé světové válce osvobozené Československo v oblasti právního řádu navázalo na první republiku, tedy právní stav před mnichovským diktátem. Proto platil nadále novelizovaný rakouský občanský zákoník, ovšem právní řád

začal zaznamenávat výrazné změny, které původní podstatu občanského práva hodně změnily (zejména dekrety o národní správě, o konfiskaci půdy, o konfiskaci nepřátelského majetku apod.).³⁰

Vznik nového mohutného státního vlastnictví a začátky hospodářského plánování změnilly podstatně celou soustavu občanskoprávních vztahů. V roce 1946 parlamentní volby vyhráli komunisté a předsedou vlády se stal Klement Gottwald. V tzv. budovatelském programu jeho vlády bylo mj. vytyčeno přijetí nové československé ústavy, která měla být postavena na jiných základech než ústava prvorepubliková. Únorový převrat roku 1948, uchopení moci jednou stranou, vyhlášení Ústavy 9. května a další znárodnování vytvořily „nutnost“ změn v oblasti občanského práva a započala příprava nového občanského zákoníku.³¹

V červnu 1948 na zasedání ÚV KSČ vyhlásil Gottwald nutnost zavést nový právní řád, který „by pomohl upevnit a rozvíjet výsledky politického vítězství“. Právil, že „je třeba zlikvidovat nemožný stav, kdy u nás platí zákony z doby Marie Terezie“.³² V následujících dvou letech (tzv. právníká dvouletka) došlo k unifikaci soukromého práva a k přijetí zákona o právu rodinném (č. 265/1949 Sb.) a nového občanského zákoníku (č. 141/1950 Sb.) přezdívaného „střední kodex“ (dále též „OZ 1950“). Zákoník byl přijat dne 25. 10. 1950 a byl účinný od 1. 1. následujícího roku. Skládal se z 570 paragrafů. K hlavním rysům nové kodifikace patřily: 1) ideologizace a nadřazení zájmu celku, 2) úprava majetkových vztahů a 3) celkové zjednodušení a zestručnění.³³ O celkovém zjednodušení a zestručnění lze hovořit i ohledně dědického práva, které bylo v OZ 1950 upraveno v části páté v § 509 až 561.

*Pokud zvážíme dobové ideologické limity, tak občanský zákoník z roku 1950 představuje poměrně zdařilé legislativní dílo propojující českou a i slovenskou právní tradici a reagující na podněty meziválečné právní vědy i změněné společenské podmínky.*³⁴

Již koncem 50. let se ale začalo upozorňovat na to, že platný občanský zákoník „plně neodráží poměry a vztahy, které se v naší společnosti v dané etapě vývoje socialismu vytvořily“, a tak se začalo uvažovat v souvislosti s přípravou a přijetím ústavy v roce 1960 o vydání nového občanského kodexu.³⁵

O vytvoření nové kodifikace, která by se zaměřila na „živé socialistické vztahy“, bylo rozhodnuto v usnesení ÚV KSČ ze dne 8. 12. 1960.³⁶

Nový občanský zákoník byl přijat dne 26. 2. 1964 a publikován pod č. 40/1964 Sb. s účinností od 1. 4. téhož roku (dále též „OZ 1964“). Zákoník sestával z 510 paragrafů a 8 částí, přičemž část 7 byla nazvána Dědění a byla upravena v § 460 až 480. Nový „socialistický“ občanský zákoník z roku 1964 měl za cíl *anihilovat domácí právní tradici, nahradit ji zcela novými koncepcemi a doktrínami. Většina norem byla i ve srovnání se zákoníkem z roku 1950 zjednodušena, mnoho institutů bylo zcela zrušeno (např. nabytí vlastnictví vydržením), mnohé další nebyly v praxi užívány. Československý občanský zákoník z roku 1964 byl nejradikálnějším kodexem v celém východním bloku a nejradikálnějším předpisem socialistické právní kultury, jediný „vskutku revoluční“ občanský zákoník ve střední Evropě v průběhu celého 20. století, odmítající „tradiční západní kontinentální právní doktrínu“ a přinášející do práva „nového ducha“.*³⁷

OZ 1964 u nás platil až do 31. 12. 2013 a během své existence prošel řadou novelizací (zejména po roce 1990, kdy k nejvýznamnějším patří tzv. velká novela č. 509/1991 Sb., reagující na změnu společenských i hospodářských poměrů).³⁸

TEREZIÁNSKÝ ZÁKONÍK A ÚPRAVA HRAZENÍ DLUHŮ ZŮSTAVITELE

V nikdy nepřijatém Tereziánském kodexu bylo dědické právo upraveno v díle druhém. Velmi rozsáhlá a podrobná úprava čítala stovky ustanovení. V § VII. člancích 101 až 132³⁹ (přepřelovaný) Tereziánský zákoník zaváděl možnost dobrodiní inventáře (*Rechtswohlthat des Inventars*) pro omezení odpovědnosti za dluhy zůstavitele.⁴⁰ Při použití této výhrady inventáře měl dědic odpovídat za dluhy zůstavitele pouze „soudem sepsanou pozůstalostí“. Zákoník tedy byl v této problematice inspirovaný římským právem a po vzoru Koldínova zákoníku stanovoval neomezenou odpovědnost za dluhy zůstavitele s možností dobrodiní inventáře, a to i s podobnou textací odkazující na odpovědnost za dluhy do výše soudem sepsané pozůstalosti (*dokudž toho statku stačí toho umrlého*). Kodex se tedy odklonil v této věci od úpravy Obnovených zřízení zemských, která v čl. O 47 OZZ stanovila: *Dědic ručí za dluhy pozůstalosti jen, pokud stačí jmění zůstavitelovo*.

Z úpravy odpovědnosti za dluhy zůstavitele dle Tereziánského kodexu vycházela následně Hortenova osnova (II. 17, 16 a 19), Martiniho osnova (II. 18. 25), západohaličský občanský zákoník (II. § 613) i konečná verze ABGB.⁴¹

Finální podoba ABGB převzala z Tereziánského kodexu (po úpravách) text, že dědic uplatní výhradu inventáře „*jest věřitelům a odkazovníkům jen potud zavázán, pokud stačí pozůstalost (...)*“. Tento text se do budoucna stal zdrojem výkladových nejasností, a to vzhledem k nepřesné formulaci „*pokud stačí pozůstalost*“, kterou lze vykládat tak, že dědic odpovídá *cum viribus hereditatis* (pouze pozůstalostním jměním – tj. omezeně zač a omezeně čím, stejně jako v Koldínově zákoníku) nebo *pro viribus hereditatis* (omezeně zač, ale neomezeně čím, tj. veške-

rým svým majetek až do výše hodnoty pozůstalosti). Následně přijatý dědický patent a Josefínský občanský kodex se problematikou přechodu dluhů zůstavitele na dědice nezabývaly.

OZO A ÚPRAVA HRAZENÍ DLUHŮ ZŮSTAVITELE

Úprava dědického práva byla obsažena zejména v § 531 až 824 OZO,⁴² přičemž procesněprávní normy obsahoval hlavně císařský patent č. 208 z 9. 8. 1854, kterým se zaváděl nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech (tzv. nesporný patent, dále též „nosp. patent“), a později též zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného (oba zmíněné předpisy byly zrušeny v roce 1950).⁴³

Dědictví se nenabývalo okamžikem smrti. Úmrtím zůstavitele se pozůstalost, definovaná v § 531 OZO jako *souhrn práv a závazků zemřelého, s výjimkou práv a závazků vázaných k osobě zůstavitele*, stala tzv. ležící pozůstalostí (*hereditas iacens*).⁴⁴ Tento soubor aktiv a pasiv zůstavitele byl samostatným subjektem práv a závazků, způsobilým žalovat a být žalován u soudu. Pozůstalost představovala jako personifikované jmění osobu zůstavitele i po jeho smrti.⁴⁵ Ležící pozůstalost měla tedy charakter účelového jmění s vlastní právní subjektivitou. Podle OZO bylo třeba k přechodu vlastnického práva zvláštního řízení. Toto řízení o projednání pozůstalosti se projednávalo *ex offico* a příslušný byl okresní soud (až na výjimky týkající se deskových statků, kdy byl příslušný soud krajský).⁴⁶

Úmrtím zůstavitele vzniklo dědici povolanému k dědění některým z dědických titulů (tzv. delátovi) právo nabízenou (neboli deferoventou) pozůstalost přijmout. Pozůstalost tedy jako určitý majetkový soubor existovala a čekalo se na to, kdo se k ní přihlá-

36 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 101.

37 Kühn, Z. *Aplikace práva soudcem v éře středoevropského komunismu a transformace. Analýza příčin postkomunistické právní krize*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 66.

38 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 103.

39 Harras, Ph. Ritter von Harrasovsky. *Der Codex Theresianus und seine Umbearbeitung. II. Band*. Wien: Verlag von Carl Gerald's Sohn, 1884, s. 417 a násl.

40 *Damit aber der Erb in Antretung der Erbschaft vor Schaden und Nachtheil desto gesicherter sein möge, und nicht etwan durch die erst hernach hervorbrechende, anfangs nicht allemal vorzusehen geweste Schuldlast über die Kräfte der Erbschaft verfänglich werde, so wollen wir ihme die Rechtswohlthat des gerichtlichen Inventarii in der Mass angedeihen lassen, dass, wo er sich solcher gebrauchen will, verselbe andurch zu denen Erblasten nicht weiter verbindlich werde, als die in dem gerichtlichen Inventario beschriebene Mitteln der Verlassenschaft zu erschwingen vermögen.*

41 Rouček, F., Sedláček, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 519.

42 V textu použit text OZO ve znění od 1. 1. 1917 do 31. 12. 1950, pokud není stanoveno jinak.

43 Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2002, sp. zn. I. ÚS 469/01.

44 Šešina, M., Bílek, P., op. cit. sub 20.

45 Beck online [dostupné dne 21. 8. 2023]. Právnícký slovník. 3. vydání, 2009: V. Korecká – Ležící pozůstalost.

46 Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2002, sp. zn. I. ÚS 469/01.

47 Šešina, M., Bílek, P., op. cit. sub 20.

ší a uplatní své dědické právo. Za tím účelem soud vyzýval domnělé dědice, aby podali dědické přihlášky.⁴⁷ Jednalo se o tzv. adiční princip (z *aditio* – přijetí). Podle § 547 OZO jakmile dědic dědictví přijal, představoval se zřetelem k němu zůstavitele. Před přijetím se na pozůstalost hledělo, jako kdyby dosud byla v držbě zemřelého. Podle § 548 OZO závazky, které by měl zůstavitel plnit ze svého jmění, přejímá jeho dědic. Peněžitě tresty, zákonem stanovené, k nimž zemřelý nebyl ještě odsouzen, nepřecházejí na dědice. Podle § 549 OZO k břemenu váznoucím na dědictví náležejí také náklady na pohřeb, přiměřené místní zvyklosti, stavu a jmění zemřelého.

Dle § 797 OZO se nikdo nesměl svémocně ujmout držby pozůstalosti. Dědické právo se muselo projednat před soudem a soud měl provést odevzdání pozůstalosti (tj. převedení v právní držbu). Dědic v dědické přihlášce uvedl právní důvod (dědický titul – zákon, závěť nebo dědická smlouva) a musel se výslovně vyjádřit, že dědictví přijímá (§ 799 OZO). Podstatnou náležitostí dědické přihlášky dále bylo uvedení, zda se přihláška podává bezvýhradně nebo s výhradou právního dobrodiní soupisu (§ 800 OZO⁴⁸). Právě tato část přihlášky odpovídala na jednu z nejdůležitějších otázek dědického práva, a to na to, jak bude dědic odpovídat za dluhy zůstavitele.

V § 801 OZO je jako účinek bezvýhradně podané dědické přihlášky uvedeno, že *dědic musí ručiti všem věřitelům zůstavitelovým za jejich pohledávky a všem odkazovníkům za jejich odkazy, byť i pozůstalost nestačila*. Oproti u podání přihlášky

podmíněně (§ 802 OZO) bude soudem ihned proveden soupis na účet podstaty. Takový dědic je věřitelům a odkazovníkům jen potud zavázán, pokud pozůstalost stačí na pohledávky jejich i jeho vlastní, jež mu náležejí kromě práva dědického.

Zůstavitel nemohl odepřít dědici výhradu inventáře ani zakázat zřízení soupisu (§ 803 OZO). Dědickou přihlášku přijímal soud vždy usnesením (poté se nazývala tzv. soudní přihláškou). Podle § 807 OZO pokud se z několika spoludědiců přihlásil být pouze jeden s výhradou soupisu a ostatní bezvýhradně, byl zřízen inventář a (stejně jako ve všech ostatních případech, kdy byl zřízen soupis z jakéhokoli důvodu) platila výhoda právního dobrodiní soupisu i pro ty, kteří se přihlásili k dědictví bezpodmínečně, pokud jim nebylo dědictví dosud odevzdáno. Lze tudíž konstatovat, že pokud nastala situace, která vyžadovala zřízení inventáře, výsledkem bylo, že všechny soudní přihlášky byly považovány za podmíněné a po odevzdání pozůstalosti dědicové odpovídali za dluhy omezeně.⁴⁹

S výjimkou uplatnění podmíněné dědické přihlášky (§ 802 OZO⁵⁰) se zřizoval soudní soupis na návrh nepominutelného dědice (§ 804 OZO), pokud věřitel, odkazovník nebo nepominutelný dědic požádal o oddělení pozůstalostního jmění od jmění dědice (§ 812 OZO) nebo dle § 92 odst. 1 až 3 nesp. patentu, pokud jeden z dědiců nebyl znám nebo byl neznámého pobytu, měl opatrovníka nebo poručníka nebo se mu ustanovil opatrovník pro řízení o pozůstalosti; dále pokud dědictví nebo dědický podíl připadal chudým, nadaci, obci, kostelu, veřejnému ústavu nebo státu; nebo pokud zůstavitel uložil dědici povinnost, aby zanechal dědictví nebo poměrný díl jiným osobám (svěrenské nástupnictví).

V době před odevzdáním pozůstalosti nebylo rozdílu v odpovědnosti za dluhy zůstavitele mezi dědici, kteří dědictví přijali, ať už podali přihlášku bezvýhradnou či podmíněnou, a to z důvodu, že před odevzdáním pozůstalosti dle § 550⁵¹ OZO ručili dědici všichni za jednoho a jeden za všechny a do odevzdání pozůstalosti ručili dědici za dluhy pozůstalostním jměním, neručili osobně vlastním jměním. Dědici ručili solidárně.⁵²

Dle § 820 OZO pokud byla pozůstalost odevzdána několika dědicům, kteří neuplatnili výhradu soupisu, ručí i po odevzdání všem věřitelům dědictví a odkazovníkům všichni za jednoho a jeden za všechny. Vzájemně však jsou si povinni příspěvím dle poměru svých podílů dědických. Pokud ovšem dědici využili právního dobrodiní soupisu, jsou povinni ručiti před odevzdáním věřitelům dědictví a odkazovníkům podle § 500.⁵³ Po nastavším odevzdání ručí každý jednotlivce o sobě za břemena, nepřesahující podstaty dědictví, jen dle poměru svého podílu dědického. Nejednalo se tedy o solidární ručení mezi dědici s dobrodiním soupisu.

Rakouské právo přijalo justiniánský systém tzv. *beneficia inventarii* a bylo jisté, že dědic využívající tohoto dobrodiní odpovídá jen za sumu pasiv krytou aktivy (omezeně zač). Ještě v roce 1906 Emil Tilsch ale konstatoval, že je *sporno, ručí-li za tuto sumu jen věcmi pozůstalostními neb i svým vlastním jměním* (tedy zda omezeně čím nebo neomezeně čím).⁵⁴

48 Úplně první text § 802 ABGB účinný k datu 1. 1. 1812 zněl: *Wird die Erbschaft mit Vorbehalt der rechtlichen Wohlthat des Inventariums angetreten, so ist sogleich vom Gericht das Inventarium auf Kosten der Masse aufzunehmen. Ein solcher Erbe wird den Gläubigern und Legataren nur so weit verbunden, als die Verlassenschaft für ihre und auch seine eigenen, außer dem Erbrechte ihn zustehenden Forderungen hinreicht.*

49 Dle jiného názoru M. Šešiny a P. Bílka: *Ve všech případech, kdy musel být zřízen soudní soupis (...) měl dědic, který se přihlásil k pozůstalosti bezvýhradně, stejné postavení jako dědic, který se přihlásil s výhradou právního dobrodiní soupisu. Po odevzdání pozůstalosti však tento dědic odpovídal, na rozdíl od dědiců, kteří se přihlásili s výhradou právního dobrodiní soupisu, celým svým jměním a neomezeně, i když pozůstalost nestačila.* Viz Šešina, M., Bílek, P., op. cit. sub 20, s. 78.

50 Ustanovení § 802 OZO: *Nastoupí-li se v pozůstalost s výhradou právního dobrodiní soupisu, bude soudem ihned proveden soupis na účet podstaty. Takový dědic je věřitelům a odkazovníkům jen potud zavázán, pokud pozůstalost stačí na pohledávky jejich i jeho vlastní, jež mu náležejí kromě práva dědického.*

51 Ustanovení § 550 OZO stanoví, že *několik dědiců pokládá se vzhledem k jejich společnému právu dědickému za jedinou osobu. V této vlastnosti ručí před soudním odevzdáním (přířknutím) dědictví všichni za jednoho a jeden za všechny.*

52 Šešina, M., Bílek, P., op. cit. sub 20, s. 31.

53 Jedná se zřejmě o chybu v odkazu na paragraf, jelikož § 500 OZO se týká dobytka. Ustanovení § 500 OZO stanoví: *Měnil-li se počet honěného dobytka v posledních třiceti letech, buď vzat průměr z toho, co bylo v prvních třech letech vyháněno. Není-li ani tento zřejmý, jest slušnou měrou hleděti jednak k rozsahu, jednak k jakosti pastvy a oprávněnému aspoň nedopustiti, aby na cizí pastvě choval více dobytka, než může přezimovati píci, kterou mu dodá pozemek panující. Sající mláďata se k ustanovenému počtu nepočítají.* Lze nicméně předpokládat, že odkaz měl být na § 550 OZO citovaný výše.

54 Tilsch, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy právní*. Část I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 32.

Vágní textace „dokud pozůstalost stačí“ způsobovala problém s interpretací i později. V komentáři z roku 1936 František Rouček uvádí, že bylo *sporno, zda dědic jest zaváván »pro viribus hereditatis«, t. j. veškerým svým jměním až do sumy, jakou představovala pozůstalost (tedy do »určité výše«) či »cum viribus hereditatis«, t. j. jen pozůstalostním jměním (tedy »určitými kusy majetku«).*⁵⁵ František Rouček se nicméně přiklání k první alternativě s ohledem na soudní praxi (Gl. U. 15.835 a Gl. U. n. ř. 3760), neboť pro ni mluví doslov § 821 OZO *in fine*, dle kterého, pokud dědicové uplatní výhradu soupisu, ručí po odevzdání každý o sobě za břemena nepřesahující podstaty dědictví jen dle poměru svého podílu dědického. František Rouček také upozorňuje na skutečnost, že příkázáním pozůstalosti nabývá dědic volnou dispozicí se zděděným majetkem a může jej bez ohledu na věřitele (pokud nedošlo k oddělení pozůstalosti) zcizit, pozůstalost splyne s ostatním jměním dědicovým, takže pozůstalostní aktiva lze použít i k úhradě dluhů dědice. Ve prospěch druhé varianty lze uvést argument textací zákona (*pokud pozůstalost stačí*) nebo skutečnost, že dle § 97 a násl. nesp. patentu se mají aktiva v inventáři ocenit k datu zůstavitelovy smrti, proto by měl být závazek *cum viribus*, neboť ručení *pro viribus* by vyžadovalo ocenění ke dni odevzdání pozůstalosti. František Rouček k tomuto dále poznamenává, že závazek *pro viribus* ještě neznamená, že výši závazku určuje hodnota dne zůstavitelovy smrti nebo podle doby příkázání, a že při závazku *cum viribus* není vůbec potřebí ocenění pozůstalostních aktiv.⁵⁶

Skutečnost, jak byl oceňován majetek v pozůstalosti, jak samotné řízení probíhalo a jak vypadala konečná podoba odevzdací listiny (rozhodnutí soudu, kterým se řízení o pozůstalosti končí), je zásadní pro pochopení institutu výhrady soupisu ve smyslu OZO.

Podle § 34 nesp. patentu měl být soud ihned informován o všech úmrtích v jeho okresu a dle § 36 nesp. patentu jakmile se o úmrtí dozví, má zařadit, aby soudní vyslanec nebo veřejný notář sepsal úmrtní zápis. Vyslanec má sepsat úmrtní zápis co nejdříve a, je-li nebezpečí průtahu, ihned dojít do bytu zemřelého. Tam za účasti dvou domácích lidí, příp. dvou jiných svědků, konat šetření o poměrech, které mají význam pro projednání pozůstalosti, a příp. zapečetit pozůstalost (§ 38 nesp. patentu). Úmrtní zápis zejména obsahoval informace o zůstaviteli, jeho dědicích, případné existenci posledního pořízení nebo dědicí smlouvy, příp. jiné smlouvy (vyslanec má po těchto pořízeních co nejpečlivěji pátrat) a pozůstalostním jměním. Standardně se vyplňoval ručně do vytištěného tiskopisu.

Pokud pozůstalost nebyla nepatrná nebo nebyl-li vyhlášen konkurz předlužené pozůstalosti dle konkurzního řádu,⁵⁷ vyzýval soud domnělé dědice k podání dědických přihlášek.

Došlo-li k nařízení soupisu pozůstalosti, dostavil se vyslanec soudu nebo notář společně se znalcem (byl-li potřebný) na místo, kde se nacházela pozůstalost, přítomni měli být vždy dva z domácích lidí nebo jiní hodnověrní svědci (§ 95 nesp. patentu hovořil, že tito svědci mají být muži). Obesláni měli být též známí dědicové, pokud tito jsou v místě, kde se soupis koná nebo v jeho blízkosti, a mohou tudíž být obesláni bez průtahu. Dále byli o soupisu informováni opatrovník pozůstalosti, pokud byl

ustanoven, vykonavatel poslední vůle, byl-li zřízen, a věřitelé, kterým bylo povoleno oddělení dědictví od jmění dědice. Soupis bylo možné nicméně provést i bez těchto obeslaných osob.

Podle § 96 nesp. patentu, je-li pozůstalost nepatrnější, může se soupis (z úřední povinnosti nebo na žádost dědiců), vykonat ihned při úmrtním zápisu. Dle § 97 nesp. patentu soupis musí obsahovat přesný a úplný seznam všeho movitého a nemovitého jmění, v jehož držení byl zůstavitel k datu své smrti, a zároveň musí být stanovena jeho tehdejší hodnota a souhrn. Jednotlivé součástky jmění mají být seřazeny podle oddílů a na konci soupisu úhrnné částky všech oddílů opakovány a sečteny. Soudní vyslanci si měli zjednat úplné vysvětlení o stavu majetku, prozkoumat pozůstalostní spisy a listiny, které na místě najdou, ohledat nemovitost a svrsky, vylechnout dědice, příbuzné a domácí lidi, použít veřejných knih a soudních spisů a jinými vhodnými prostředky zjistit informace o stavu a rozsahu pozůstalosti (§ 98 nesp. patentu).

Oproti římskému právu OZO neumožňoval dědici, aby si soupis (jako poklad u výhrady soupisu) sepsal sám, ale vyžadoval soudní ingerenci. Nebylo možné též nijak soupis nahradit (např. společným prohlášením dědiců nebo seznamem majetku sepsaným správcem a potvrzeným dědici po vzoru NOZ).

Soupis byl podkladem pro další pozůstalostní jednání. Pokud nebyl udělán soupis pozůstalosti (tj. nebyla učiněna výhrada soupisu ani z jiného důvodu nedošlo k soupisu), musel dědic, který podal bezvýhradnou přihlášku, podat podle § 114 nesp. patentu tzv. místopřísežné seznání pozůstalostního jmění. Dědic měl pozůstalostní jmění popsat sám ve všech jeho součástkách právě tak jako v soupisu a potvrdit správnost údajů. Místopřísežné seznání pozůstalostního jmění obsahovalo i vlastní odhad dědice. Toto seznání následně bylo vzato za poklad projednání místo soupisu (§ 114 odst. 2 nesp. patentu) a soud neměl oprávnění tento seznam zkoumat, a to ani po formální správnosti nebo po stránce úplnosti. Soud tedy nemohl pátrat, zda nepatří do pozůstalosti i věci nezahrnuté do přiznání (soud neměl vyšetřovací povinnost). Pro výměru poplatků však obsah přiznání směrodatný nebyl, a to ani z hlediska úplnosti, ani z hlediska hodnoty v něm uvedené.⁵⁸

Odevzdací listinu soud podle § 149 nesp. patentu vydával až po zaplacení poplatků spojených s řízením a splnění všech ostatních povinností uložených zákonem nebo zůstavitelem. Náležitosti odevzdací listiny byly stanoveny v § 174 nesp. patentu [kromě osobních dat zůstavitele a dědiců druh dědické přihlášky (zda bezvýhradná nebo s výhradou soupisu)]; poměr, ve kterém se účastní dědictví, přičemž v případě, že už před odevzdáním bylo dědictví rozděleno,

⁵⁵ Rouček, F., Sedláček, J., op. cit. sub 40, s. 524.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Zákon č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí. Dle jeho čl. I § 1 odst. 3 se na pozůstalost vyhlásí konkurz, je-li předlužena. O vyhlášení konkurzu mohl požádat dědic, který se k dědictví přihlásil, nebo opatrovník pozůstalosti – § 74 nesp. patentu a § 69 a 70 konkurzního řádu.

⁵⁸ Štajgr, F. in Rouček, F., Sedláček, J., op. cit. sub 40, s. 508.

se odkáže na toto rozdělení; a všechna případná omezení, *co do požívání nebo co do dispozice s podstatou (substituce).*⁵⁹

Ustanovení § 170 nesp. patentu umožňovalo zletilým plně svéprávným dědicům možnost rozdělení dědictví soudem i mimo soud, před odevzdáním i po něm.

Rozdělení pozůstalosti tedy nebylo povinné (soud standardně potvrzoval nabytí dědictví podle dědických podílů), pokud k němu ale došlo, mělo rozdělení pozůstalosti dvě části. „*Za prvé se uvedla a na základě inventury ocenila aktiva, dále pasiva pozůstalosti a konečně čisté jmění, podléhající rozdělení. Za druhé došlo k vlastnímu rozdělení tohoto čistého jmění na základě jednotlivých dědických podílů. Fyzicky dělitelné součástky jmění (hotové peníze, cenné papíry, jde-li jen o jeden jejich druh) se v tomto vlastním rozdělení přikázaly jednotlivým dědicům v poměru jejich dědických podílů. Totéž se stalo i u fyzicky nedělitelných věcí, jestli se dědicové mezi sebou dohodli o tom, které z jednotlivých předmětů mají připadnout tomu kterému do výlučného vlastnictví proti případnému doplatku v hotovosti.*“⁶⁰ I v případě rozdělení pozůstalosti soudem tedy bylo potvrzeno dědictví podle dědických podílů a teprve následně byla schválena dohoda o rozdělení pozůstalosti.

Věřitelům pozůstalosti, odkazovníkům a nepominutelným dědicům byla dána možnost trvání odloučené pozůstalosti prodloužit. Podle § 812 OZO pokud se některý z nich obával, že by mohl být ohrožen na své pohledávce sloučením pozůstalosti se jměním dědicovým, může před odevzdáním žádati, aby dědictví bylo od jmění dědicova odděleno, soudně uschováno nebo opatrovníkem spravováno, jeho nárok na něm byl zaznamenán a zapraven. Ale v takovém případě neručí již mu dědic vlastním jměním, i když se přihlásil jako dědic bezvýhradně.

Pokud byla podána žádost o oddělení pozůstalosti (*beneficium separationis*), bylo povinností soudu zřídit soupis (§ 92 nesp. patentu). Za trvání OZO (v souladu s textem § 812 OZO) nemusel nicméně věřitel žádající o oddělení pozůstalosti prokazovat, že jeho obava, že by mohlo dojít k neuhrazení jeho pohledávky, je oprávněná. Vzhledem ke skutečnosti, že byl zřízen soupis, odpovídali všichni dědicové po odevzdání pozůstalosti, jako by byli podali přihlášku podmíněnou. Po zřízení inventáře bylo třeba pozůstalostní majetek dát do úschovy nebo zřídit opatrovníka k jeho správě. Oddělení v názvu žádosti o *beneficium separationis* neodkazuje na oddělení dvou jmění, jelikož dosud

nedošlo ke splnutí majetku zůstavitele a dědice (dědiců), ale na faktické fyzické oddělení pozůstalosti od majetku dědice/dědiců. Žádost o oddělení pozůstalosti, přestože i přes její podání je možné, aby byla pozůstalost dědici odevzdána (tj. vydáno konečné usnesení), způsobí, že nesplyne jmění zůstavitele a dědice, pokud nenastane uspokojení žadatele, tj. dokud nebude uhrazena jeho pohledávka. Z pozůstalosti takto fakticky i právně oddělené musel být uspokojen žadatel před věřiteli dědice.⁶¹

NÁVRH 1921 A ÚPRAVA HRAZENÍ DLUHŮ ZŮSTAVITELE

Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku pro Československou republiku, jehož referentem byl Emil Svoboda, z roku 1921 obsahoval úpravu, podle které šlo podat dědickou přihlášku bezvýhradně či s výhradou soupisu (§ 800 Návrhu 1921). Text navrhoval již nepoužívat slovo dobrodiní (*Rechtswohltat*) pro zbytečný archaismus.⁶²

Ustanovení § 801 Návrhu 1921 stanovovalo, že bezvýhradná přihláška dědická má za následek, že dědic ručí všem věřitelům zůstavitelovým za jejich pohledávky a všem odkazovníkům za jejich odkaz, byť i hodnota pozůstalosti k tomu nestačila. Výrazem „hodnota pozůstalosti“ se zdůraznila zásada ručení *pro viribus hereditatis*. Taktéž § 802⁶³ Návrhu 1921 týkající se účinků přihlášky podmíněné operoval s termínem hodnota pozůstalosti, do jejíž výše dědic s výhradou soupisu odpovídal za dluhy.

NÁVRH 1931 A ÚPRAVA HRAZENÍ DLUHŮ ZŮSTAVITELE

Dle důvodové zprávy k Návrhu 1931 byla probírána velmi nesnadná otázka ručení *cum viribus* či *pro viribus hereditatis*. Komise považovala za účelnější ručení *pro viribus* spočívající hlavně v tom, že je nutno v soupisu pozůstalosti jmění určit odhadem hodnotu pozůstalosti ke dni jejího nápadu. Naproti tomu u ručení dědice vůči věřitelům je nutné vzít za základ cenu ke dni přikázání pozůstalosti. V těchto dvou hodnotách nicméně mohou být podstatné rozdíly. Též nepominutelný dědic, přestože pro výpočet jeho nároku na povinný díl je rozhodný soupis a ocenění k datu úmrtí zůstavitele, se účastní zisku a ztrát pozůstalosti až do číselného určení, není tedy odkázán na hodnotu uvedenou v soupisu.⁶⁴

Hlavní nesnáze byla ale viděna v povaze odhadu ocenění pozůstalosti jako takové a v otázce, zda lze připustit přímo ustanovení zákona, aby se proti soupisu a odhadu dal provést důkaz nesprávnosti (neúplnosti nebo nesprávného ocenění). Po velmi obšírných debatách bylo přijato, aby (i přes obtíže) byla v zákoně zásada *pro viribus*, tedy odpovědnost za dluhy až do výše hodnoty pozůstalosti u dědicových přihláškách s výhradou soupisu.

Ustanovení § 722 Návrhu 1931 týkající se soupisu bylo doplněno slovy „a odhadnouti“, takže podstatnou částí soupisu byl odhad majetku. Dle § 756 Návrhu 1931 ručili dědici, kteří se přihlásili bez výhrady, solidárně, a to ode dne přikázání pozůstalosti. V souladu s § 757 Návrhu 1931 dědic, který se přihlásil

59 Tamtéž, s. 510.

60 Tamtéž.

61 Krčmář, J. *Právo občanské: V. Právo dědické*. Praha: Knihtiskárna „Typus“, 1928, s. 81–82.

62 Svoboda, E. *Dědické právo. Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. Druhé vydání. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, s. 77.

63 *Nastoupí-li se v pozůstalost s výhradou soupisu, bude soudem ihned proveden soupis na účet podstaty. Takový dědic je věřitelům zůstavitelovým a odkazovníkům jen potud zavázán, pokud hodnota pozůstalosti stačí k úhradě jejich pohledávek i jeho vlastních pohledávek, jež mu náležejí mimo právo dědické.*

64 Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Praha: Knihtiskárna „Typus“, 1931, s. 204.

s výhradou soupisu, ručil pozůstalostním věřitelům, jen pokud stačí pozůstalost podle hodnoty ke dni příkázání, dříve případně dle § 736 Návrhu 1931 ke dni, ke kterému byly jednotlivé kusy propuštěny dědici k volnému nakládání. V § 757 odst. 2 Návrhu 1931 bylo nové ustanovení, dle kterého se soupis považuje za správný (tj. hlavně za úplný) a ceny v něm uvedené za správné i ke dni příkázání pozůstalosti, pokud se neprovede důkaz nesprávnosti. Tím pokládala komise za překonané hlavní námitky proti přijaté zásadě ručení *pro viribus*.

Dále § 758 Návrhu 1931 stanovil, že je-li několik spoludědiců přihláшено s výhradou soupisu, nenastane po příkázání pozůstalosti solidární ručení, nýbrž dělitelný závazek se rozvrhne mezi dědice podle jejich dědických podílů.

Oproti OZO se nicméně § 759 Návrhu 1931 stavil záporně k situaci, má-li na výhodách soupisu participovat i dědic, který se přihlásil bezvýhradně. Odůvodněno to bylo tím, že ten, kdo se přihlásil bezvýhradně, měl k tomu vlastní důvody, např. i pietní zřetel k zůstaviteli, jehož pozůstalost chtěl uchránit od difamujícího účinku konkurzu. Není důvod, aby se takovému dědici vnuťlo přes jeho vůli ručení omezené na hodnotu pozůstalosti.⁶⁵

NÁVRH 1937 A ÚPRAVA HRAZENÍ DLUHŮ ZŮSTAVITELE

Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937, byl jedním z hlavních zdrojů občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.⁶⁶ (dále též „NOZ“). Tento návrh v § 614 stanovoval, že dědická přihláška může být s výhradou soupisu nebo bez výhrady a přihláška, která nemá těchto náležitostí, nemá právních následků. Dle § 625 Návrhu 1937 byl soupis úřední seznam, jehož účelem bylo zjistit a odhadnout pozůstalostní majetek ke dni smrti zůstavitele. Podle § 628 Návrhu 1937 soud vydával listinu o příkázání pozůstalosti, ve které mj. stanovil, zda dědicové dědí s výhradou soupisu či nikoli. Případlo-li dědici knihovní právo (resp. pokud je děděna nemovitost), má být nemovitost v listině přesně uvedena. Uvádět ostatní majetek nebylo nutné.

Dle § 664 Návrhu 1937 je dědic, který se přihlásil bez výhrady, od dne, kdy mu byla příkázána pozůstalost, zavázán věřitelům zůstavitele veškerým svým jměním. Podle § 665 Návrhu 1937 pokud je více dědiců bez výhrady soupisu, jsou zavázáni věřitelům zůstavitele za *veškeré dluhy rukou společnou a nerozdílnou*.

Právní následky přihlášky učiněné s výhradou stanovoval § 666 Návrhu 1937, který zněl: *Dědic, který se přihlásil s výhradou soupisu, je zavázán ode dne, kdy mu byla pozůstalost příkázána, pozůstalostním věřitelům, jen pokud stačí pozůstalost podle hodnoty, jakou měla v době příkázání*. Soupis se pokládá za správný a ceny v soupise uvedené za správné i po dobu příkázání pozůstalosti, pokud nebude proveden důkaz o nesprávnosti.

Podle § 667 Návrhu 1937 je-li přihláшено s výhradou soupisu několik dědiců, jsou zavázáni co do hodnoty pozůstalosti, pozůstalostní věřitel však může vymáhat na každém z dědiců jen část dělitelné pohledávky odpovídající jeho podílu. Dále podle § 668 Návrhu 1937 byl-li na žádost některého

dědice proveden soupis pozůstalosti, nemá to právních následků pro dědice, kteří se přihlásili bez výhrady.

Návrh též změnil úpravu odloučení pozůstalosti, když v § 670 Návrhu 1937 stanovil: *Má-li věřitel pozůstalostní obavu z předlužení dědice, může žádati na soudě, aby pozůstalost zůstala odloučena od jmění dědicova. Žádosti se nevyhoví, je-li zřejmé, že k obavě není důvodu. Byla-li pozůstalost příkázána, nelze žádati za odloučení*. Dle § 671 Návrhu 1937 se následně z odloučené pozůstalosti uspokojil věřitel, jenž si odloučení vyžádal. Nemohl se ale uspokojit z majetku dědice, i kdyby tento se přihlásil bez výhrady soupisu.

Ještě v rámci parlamentního projednávání vládního návrhu 1937/38 však došlo ke změně směřující ke zvýšené ochraně dědiců (presumpce přihlášky s výhradou).⁶⁷ Tato změna nicméně nebyla do NOZ zapracována.

Změna vznikla jako reakce na situaci, pokud by byla dědická přihláška podána bez vyjádření, zda je činěna s výhradou soupisu nebo bez ní (dle původního návrhu měla být taková přihláška nicotná). V tomto případě by byl automaticky nařízen soupis (ledaže by dědic následně prohlásil, že se přihlašuje bezvýhradně⁶⁸). Emil Svoboda nicméně tuto variantu kritizoval a považoval původní řešení, *kteří dědice přímo nutí, aby si rozmyslil hned při své přihlášce, co dělá, a aby se dal poučit, nezná-li dosahu svých slov, za noblesní řešení*. Považoval za klamný názor, že by *vládní osnovou navržená soustava nechránila dostatečně dědice s podotknutím, že dědic se musí vyjádřit, jak chce věřitelům ručiti, zda neomezeně nebo na základě soupisu – se kterým je ovšem spojen i odhad pozůstalostního jmění*. Emil Svoboda též upozorňuje na vysoké náklady soupisu, když zmiňuje, že vynechání slova „*bezvýhradně*“ v dědické přihlášce může stát mnoho tisíc.⁶⁹

OZ 1950 A ÚPRAVA HRAZENÍ DLUHŮ ZŮSTAVITELE

Úprava některých institutů byla do OZ 1950 zásadně změněna, ovšem často v souladu s dlouhodobými vývojovými tendencemi a názory právní vědy, jako tomu bylo např. u odpovědnosti za dluhy zůstavitele do výše dědictví.⁷⁰ OZO a obdobně i osnovy 1931 a 1937 upravovaly institut výhrady inventáře, naopak slovenské (uherské) právo znalo pouze omezenou odpovědnost výši zděděného majetku.⁷¹

65 Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Praha: Knihtiskárna „Typus“, 1931, s. 205.

66 Dle Daduové a Horáka z 246 dědickoprávních ustanovení NOZ se u 191 z nich stal inspirací vládní návrh z roku 1937 (celkově tedy ze 78 %), viz Daduová, M., Horák, O. Nové dědické právo a meziválečná rekonstrukce. *Ad Notam*, 2016, č. 1, s. 8 a násl.

67 Svoboda, E. *Šlechtný zákonodárce*. In: Výbor prací z práva občanského a z právní filosofie. K šedesátým narozeninám prof. Dr. E. Svobody. Praha: Melantrich, 1939, s. 268–272.

68 I za platnosti OZO bylo možné změnit přihlášku s výhradou soupisu na přihlášku bezvýhradnou (§ 806 OZO a *contrario*). Opačná možnost nicméně nebyla. Viz Krčmář, J., op. cit. sub 61, s. 70.

69 Svoboda, E., op. cit. sub 67, s. 270–271.

70 Horák, O., Razim, J., op. cit. sub 2, s. 100.

71 Horák, O. a kol., op. cit. sub 32, s. 143.

Odpovědnost neomezená výší aktiv pozůstalosti byla dlouhodobě kritizována již dávno před komunistickým převratem v naší zemi (např. prof. Vážný – Pojem práva dědického a účelnost jeho dnešní struktury publikované v Právním obzoru v roce 1923; dále skutečnost, že během parlamentního projednávání vládního návrhu 1937/38 došlo k presumpci přihlášky s výhradou), nelze se tedy na limitaci odpovědnosti do výše aktiv dívat pouze prismatem skutečnosti, že se dle tvůrce NOZ jedná o vliv sovětského práva.⁷² I u nás v době předmoderního práva bylo hrazení dluhů zůstavitele většinou omezené. Takto bylo upraveno zejména ve starém německém právu, Knize píše Jana, Právech městských Brikcího z Licska, ve Vladislavském zřízení zemském nebo v Obnovených zřízení zemských. Přelom nastal s Koldínovými Právy městskými Království českého, která nicméně zřízení soupisu doporučovala přímo ve svém textu a jeho výsledkem bylo, že dluhy zůstavitele se vztahovaly pouze k majetku zůstavitele a dědic je nemusel uhradit ze svého majetku.

OZ 1950 se odklonil od římskoprávního institutu ležící pozůstalosti a s ním spojených dědických přihlášek, stejně jako i od stěžejní části dědické přihlášky, a to skutečnosti, zda se přijetí dědictví děje bez výhrady či s výhradou soupisu.

Přestože v průběhu projednání přípravy zákona nebyl odklon od institutu ležící pozůstalosti a s ním spojených dvou druhů dědických přihlášek bez výhrady přijat, bylo nakonec stanoveno, že dědic nebude odpovídat za více pasiv, než činila aktiva ke dni úmrtí, a změny po dni úmrtí jsou rizika, která jdou na vrub dědicovi.⁷³ Je sice pravda, že ochrana dědice před dluhy zůstavitele jde ruku v ruce se zhoršením postavení věřitelů zůstavitele, toto bylo ale zdůvodňováno tím, že *dědické právo, které má utvrzovat rodinné svazky a hospodářskou základnu rodiny, nemůže být pro dědice majetkovým rizikem.*⁷⁴ Zákon také vycházel ze situace, že dědictví se spíše neodmítá, než odmítá, resp. nutnost, aby ze strany dědice byla vyvinuta aktivita ve smyslu podání dědické přihlášky o přijetí pozůstalosti a jejího titulu, byla zrušena ve prospěch vyrozumění domnělých dědiců ze strany soudu s uvedením lhůty na možné odmítnutí dědictví.

*Odpadla tudíž „instituce lidu naprosto nesrozumitelná, slovenskému právu neznámá, a to ležící pozůstalost. Její odstranění má ten význam, že dědic – neodmítne-li – nabývá dědictví již zůstavitelovou smrtí.*⁷⁵

V souladu s § 509 OZ 1950 se dědictví (po vzoru mj. slovenského práva) nabývalo smrtí zůstavitele (tj. neexistovalo

svěřenské nástupnictví či jakýkoli odsun dědického práva na pozdější dobu). V § 514 OZ 1950 stanovil omezenou odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele, když stanovil: *Dědic je povinen hradit náklady přiměřeného pohřbu zůstavitelova, jakož i plnit závazky, které na něho přešly smrtí zůstavitelovou; vše podle ustanovení o poměrné nebo přednostní úhradě a jen do výše ceny nabytého dědictví. Věřitelům, kteří své nároky neoznámili přesto, že je dědic dal k tomu soudem vyzvat, dědic neodpovídá, pokud je cena jím nabytého dědictví vyčerpána nároky ostatních věřitelů.* Přirozený vývoj směřující k omezení odpovědnosti výší aktiv, který byl započat již v římském právu, byl tímto ustanovením v OZ 1950 završen.⁷⁶

Nejvyšší soud k tomuto dne 28. 1. 1963 judikoval (č. 46/1963, 5 Cz/62): *Dědič zodpovedá veriteľovi poručiteľa iba do výšky ceny nadobudnutého dedičstva; cena dedičstva sa zisťuje v dedičskom konaní. Od ceny dedičstva stanovenej v dedičskom konaní sa môže súd odchýliť v občianskom súdnom konaní, v ktorom veriteľ uplatňuje pohľadávku za poručiteľom proti dedičom, ak stav dedičstva je pre veriteľa priaznivejší ako stav uvedený v súpise majetku poručiteľa, alebo ak do dedičstva patria aj iné veci, ktoré neboli uvedené v tomto súpise, prípadne ak veci uvedené v súpise majú vyššiu hodnotu.*

Co se týče odpovědnosti za dluhy u spoludědiců, stanovil § 514 odst. 2 OZ 1950, že *je-li dědiců několik, je každý z nich povinen plnit závazky částkou, jaká odpovídá poměru ceny jeho dědictví k ceně úhrnu toho, čeho se jim dědictví dostalo.*

V době platnosti OZ 1950 byl doprovodným předpisem občanský soudní řád č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád (dále též „o. s. ř. 1950“). Ten v § 324 stanovoval, že osoby, o nichž lze mít za to, že jsou dědici, soud o tom uvědomí. Současně je poučí, že mohou do jednoho měsíce dědictví odmítnout a jaké jsou náležitosti a následky odmítnutí.

V souladu s § 325 o. s. ř. 1950 se vždy sepíše přesný a úplný seznam všeho jmění, které měl zůstavitel v držbě v době smrti nebo které je u třetích osob, s udáním jeho tehdejší obecné ceny (soupis). Dle odst. 2 tohoto paragrafu měla-li na zjištění jmění zájem socialistická právnická osoba anebo je-li dědicem osoba nesvéprávná nebo neznámého pobytu, provedl se soupis i odhad neprodleně na místě samém. Dle třetího odstavce § 325 o. s. ř. 1950 se zpravidla ale upustí od soupisu na místě samém a od odhadu, jde-li toliko o osobní majetek zůstavitele a dědicové žijí převážně z výtěžku vlastní práce.

Zákon rozlišoval soupis (ve srovnání se stavem před 1. 1. 1951 lze mluvit o období místopřísežného seznání jmění) a soupis na místě samém s odhadem.⁷⁷ Zákon již operuje s vyšetřovací povinností soudu a v usnesení soudu byla standardně určena cena majetku v době smrti zůstavitele, výše dluh a hodnota čistého majetku [§ 330 odst. 1 písm. b) zákona o řízení ve věcech občanskoprávních].

Zákon také nepřevzal úpravu odloučené pozůstalosti (oddělení majetku dědice od majetku, který nabývá z pozůstalosti).⁷⁸ Text zákona se po dobu jeho platnosti, tj. 13 let a 3 měsíce, v předmětné úpravě nezměnil.

72 Salák, P. Zásady římského práva dědického a jejich odraz v novodobých kodifikacích. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, č. 3, s. 233.

73 Bláhová, I., Blažek, L., Kuklík, J., Šouša, J. a kol. *Právnická dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014, s. 96.

74 Občanský zákoník. Praha: Orbis, 1950, s. 297–298 (zvláštní část důvodové zprávy k OZ 1950).

75 Tamtéž, s. 54 (obecná část důvodové zprávy k OZ 1950).

76 Horák, O. a kol., op. cit. sub 32, s. 143.

77 Šešina, M., Bílek, P., op. cit. sub 20, s. 297.

78 Tamtéž.

OZ 1964 A ÚPRAVA HRAZENÍ DLUHŮ ZŮSTAVITELE

V úpravě dědického práva OZ 1964 navázal na svého předchůdce. „V úpravě dědického práva přihlížel návrh k posílení příbuzenských a jiných blízkých vztahů dědiců k zůstaviteli. Při pojednání dědictví se dávala přednost tomu, aby se dědici mezi sebou účelně a v souladu se zájmy společnosti dohodou vypořádali.“⁷⁹ Právě preference dohody v tomto zákoně způsobila, že se stalo standardem rozdělovat majetek mezi dědici, spíše než potvrzovat nabytí dědictví dle podílů.

I když se ale dědictví nabývalo už smrtí (§ 460 OZ 1964), teprve výsledek projednání dědictví byl rozhodující v tom směru, který z dědiců a v jakém rozsahu odpovídá za zůstavitelovy dluhy (odpovídá totiž jen do výše toho, co děděním skutečně nabyli).⁸⁰

OZ 1964 upravoval odpovědnost za dluhy v § 470. Dle odst. 1 § 470 OZ 1964 dědic odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí. Dle odst. 2 tohoto ustanovení je-li více dědiců, odpovídají za náklady zůstavitelova pohřbu a za dluhy podle poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví. Odpovědnost za dluhy tudíž nebyla solidární. Po celou dobu platnosti OZ 1964 nebyl text týkající se přechodu dluhů zůstavitele na dědice nijak měněn.

Zůstavitelovy dluhy musely vzniknout za jeho života (odkazy již – oproti částečné možnosti za platnosti OZ 1950⁸¹ – zákon neumožňoval). Nebylo rozhodující, zda byly nebo nebyly k datu projednání dědictví známy. Odpovědnost dědiců se samozřejmě netýkala povinností, které smrtí zanikaly. Úhrada přiměřených nákladů pohřbu měla přednost před úhradou zůstavitelových dluhů.⁸²

SHRNUTÍ A SROVNÁNÍ S AKTUÁLNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU

Obecně lze říci, že aktuální úprava v NOZ týkající se úpravy přechodu dluhů zůstavitele na dědictví je zvláštní kombinací Návrhu 1937 (bohužel bez reflexe změny u domněnky podání dědické přihlášky s výhradou soupisu, ke které došlo v průběhu parlamentního projednávání) a úpravy v OZ 1950 a OZ 1964, kdy neexistuje ležící pozůstalost a nemusí se podávat dědické přihlášky, nicméně jejich podstatná součást – skutečnost, zda dědic přijímá dědictví s výhradou soupisu či bezvýhradně, zůstala.

Stejně jako v OZO, i u NOZ *uplatnil-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. To platí i v případě, že soupis pozůstalosti nařídil soud v zájmu osoby pod zvláštní ochranou (§ 1706 NOZ).*

Za chvályhodné lze označit alespoň více alternativ u možnosti výhrady soupisu oproti pouze soudní ingerenci (soudního soupisu) u OZO nebo Návrhu 1937. Dle § 1687 NOZ *odůvodňují-li to okolnosti případu, může soud rozhodnout o nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního*

majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici. Nebyl-li správce pozůstalosti dosud ustaven, může ho za tím účelem jmenovat soud. Dle odst. 2 § 1687 NOZ v jednoduchých případech může soud rozhodnout, neodporují-li tomu dědicové, o nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. Lze nicméně konstatovat, že oproti OZO vyšetřovací povinnost soudu (v případě, kdy se z jakéhokoli důvodu nezřizoval soupis) zůstala.

Ohledně možné participace na omezené odpovědnosti za dluhy zůstavitele, pokud je z jakéhokoli důvodu učiněn soupis pozůstalosti, se NOZ přiklonil k Návrhu 1937, tedy oproti OZO, podle § 1705 NOZ *provedení soupisu nemá právní účinky pro rozsah povinnosti k hrazení dluhů u dědice, který výhradu soupisu neuplatnil.*

Rozdílné je též hrazení dluhů zůstavitele u dědiců, kteří uplatní výhradu soupisu. U OZO nebylo solidární, nicméně § 1707⁸³ NOZ zavádí mezi těmito dědici solidární odpovědnost za dluhy.

NOZ vrátil do právního řádu institut odloučené pozůstalosti, když podle § 1709 odst. 1 NOZ *věřitel, který osvědčí obavu z předlužení dědice, může předtím, než soud potvrdil nabytí dědictví, navrhnout, aby pozůstalost zůstala odloučena od jmění dědice a byla spravována jako oddělené jmění. Soud návrhu nevyhoví, je-li zřejmé, že k obavě není důvod. Dle odst. 2 § 1709 návrh na odloučení pozůstalosti nebrání, aby soud nabytí dědictví potvrdil. Ačkoli oproti OZO již musí věřitel osvědčit obavu z předlužení (což dříve nebylo podmínkou a rozhodně textace NOZ tímto umožňuje soudu vyhnout se případným šikanózním návrhům ze strany věřitelů zůstavitele), aktuální praxe neumožňuje (oproti situaci v době platnosti OZO) existenci odloučené pozůstalosti po skončení řízení o pozůstalosti.*

Vzhledem ke skutečnosti, že *účinky usnesení o odloučení pozůstalosti mají přetrvávat jen do doby pravomocného ukončení pozůstalostního řízení, pak mají bez dalšího pominout (rozsudek NS ze dne 19. 4. 2022, č. j. 20 Cdo 399/2022-208), nelze očekávat, že bude odloučená pozůstalost využíván institut. ■*

79 Málek, A. *Občanský zákoník a předpisy souvisící*. Praha: Orbis, 1964, s. 11.

80 Bičovský, J., Fiala, J., Holub, M. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou (včetně věcného rejstříku)*. 6. doplněné vydání podle právního stavu k 1. 9. 1998. Praha: Linde Praha, a. s., 1999, s. 324.

81 OZ 1950 v § 537 stanovil: *Byla-li někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc jako odkaz, platí o odkazu a o odkazníkovi přiměřené ustanovení o dědictví a o dědici. Odkazník však neodpovídá za závazky zůstavitelovy, ani za náklady jeho pohřbu, byla-li odkazníkovi zůstavena věc, jejíž cena je v poměru k ceně zanechaného majetku jen nepatrná, a jestliže souhrn odkazů nečiní více než čtvrtinu toho, co zbude ze zanechaného majetku po odečtení dluhů.*

82 Bičovský, J., Fiala, J., Holub, M., op. cit. sub 80.

83 Ustanovení § 1707 NOZ: *Každý z dědiců, který uplatnil výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně s ostatními dědici, věřitel však může po každém dědici vyhradivšímu si soupis požadovat plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu.*

Z JUDIKATURY ÚSTAVNÍHO A NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR

Odovědnost za dluhy

Omezení odpovědnosti dědice (resp. státu, který nabyt dědictví z titulu odúmrti) za dluhy zůstavitele dané tzv. výhradou spisu pozůstalosti (§ 1706 o. z.), se nevztahuje na dluhy, které vznikly vlastním prodlením dědice (státu), k němuž došlo až po zůstavitelově smrti.

**ROZSUDEK NEJVYŠŠÍHO SOUDU ZE DNE
30. KVĚTNA 2023, SP. ZN. 24 CDO 586/202**

Z ODŮVODNĚNÍ:

I. DOSAVADNÍ PRŮBĚH ŘÍZENÍ

1. Žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „soud prvního stupně“) se žalobkyně domáhala zaplacení částky 134 104,85 Kč s příslušenstvím. Původně byla žaloba podaná i proti „okruhu dědiců z pozůstalostního řízení vedeného u Okresního soudu v Domažlicích pod sp. zn. 10 D 580/2014 po zůstaviteli M. Č., narozeném XY a zemřelém 12. 9. 2014“ [dále jen „zůstavitel“]. Žalobkyní požadovaná částka představovala pohledávku ze dvou smluv o úvěru, konkrétněji č. 0099001171325 ze dne 14. 8. 2011 a č. 6020012220700 ze dne 25. 1. 2012, jež byly uzavřeny mezi žalobkyní a zůstavitelem. V průběhu řízení došlo ke zpětvzetí žaloby vůči „okruhu dědiců z pozůstalostního řízení po zůstaviteli“

poté, co vyšlo najevo, že dědictví po zemřelém zůstaviteli připadlo jako odúmrtí České republice (státu). Pohledávky z úvěrových smluv byly přihlášeny do pozůstalostního řízení tak, jak byly vyčísleny ke dni úmrtí zůstavitele. Pohledávka z úvěrové smlouvy ze dne 14. 8. 2011 byla přihlášena v celkové výši 355 163,48 Kč (včetně částí, která nebyla k datu úmrtí zůstavitele splatná), tvořené jistinou ve výši 353 595,44 Kč, řádnými úroky vyčíslenými ve výši 1 399,83 Kč, poplatky vyčíslenými ve výši 170 Kč a úrokem z prodlení vyčísleným v rozsahu 1,21 Kč. Z úvěrové smlouvy ze dne 25. 1. 2012 byla do dědictvého řízení ke dni smrti zůstavitele přihlášena pohledávka ve výši 69 006,59 Kč, tvořená jistinou ve výši 68 315,50 Kč (včetně částí, která nebyla k datu úmrtí zůstavitele splatná) a řádnými úroky ve výši 691,09 Kč. V návaznosti na usnesení Okresního soudu v Domažlicích ze dne 28. 12. 2018, č. j. 10 D 580/2014-158, kterým bylo, z titulu odúmrti, potvrzeno nabytí dědictví žalované, žalovaná uhradila dne 27. 2. 2019 částku 424 170,08 Kč na předmětné pohledávky do výše, v jaké byly přihlášeny do dědictvého řízení. Žalobkyně následně vzala žalobu částečně zpět podáním

ze dne 1. 2. 2021, co do uhrazené jistiny obou úvěrů a co do části smluvních úroků a úroků z prodlení a u úvěru ze dne 14. 8. 2011 i co do poplatků ve výši 640 Kč (z nichž byla žalovanou uhrazena částka 170 Kč). Zároveň bylo na základě stejného podání řízení rozšířeno tak, že po částečném zpětvzetí a rozšíření žaloby zůstal předmětem řízení požadavek na zaplacení částky 137 585,27 Kč, skládající se z požadavku na zaplacení částky z úvěrové smlouvy ze dne 14. 8. 2021 představující poplatky 3 700 Kč, kapitalizovaný smluvní úrok 64 096,42 Kč (z částky 352 498,26 Kč od 10. 1. 2015 ve výši 5,9% ročně do 14. 7. 2016, a dále ve výši 4% ročně do 27. 2. 2019) a kapitalizovaný zákonný úrok z prodlení vyčíslený na částku 11 565,67 Kč (za dobu od 10. 1. 2015 do 27. 2. 2019), a dále z požadavku na zaplacení z úvěrové smlouvy ze dne 25. 1. 2012, a to smluvního úroku v kapitalizované výši 43 889,06 Kč (15,9% ročně od 10. 1. 2015 do 27. 2. 2019) a kapitalizovaného zákonného úroku z prodlení ve výši 14 334,12 Kč (od 10. 1. 2015 do 27. 2. 2019). Žalobkyně trvala na úhradě této částky s odůvodněním, že smrtí zůstavitele nedošlo k zániku úvěrových smluv. Smrtí dlužníka jeho povinnosti (dluhy) nezanikají a okamžikem smrti zůstavitele „se vlastníkem pozůstalostního jmění, tedy i závazků z výše uvedených smluv“, stává dědic. Pozůstalost jako odúmrť připadla státu, na který je třeba v souladu s judikaturou pohlížet jako na dědice, proto (sám) odpovídá za dluhy, které vznikly na základě uvedených úvěrových smluv po smrti zůstavitele.

2. Soud prvního stupně rozsudkem ze dne 27. 1. 2022, č. j. 21 C 4/2019-303, výrokem I uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 3 982,79 Kč, výrokem II zamítl žalobu co do částky 133 602,48 Kč a výrokem III uložil žalobkyni uhradit žalované náhradu nákladů řízení ve výši 3 636,66 Kč.

3. Soud prvního stupně shledal, že smrtí zůstavitele k zániku smluv o úvěru nedošlo, neboť ze žádného zákonného ustanovení smlouvy či z úvěrových podmínek nevyplývá, že by smlouva o úvěru smrtí dlužníka bez dalšího zanikla. Rozhodl, že požadavek žalobkyně vůči žalované je důvodný pouze co do částky 3 982,79 Kč, kterou tvoří pohledávka z úvěrové smlouvy ze dne 14. 8. 2011 ve výši 2 174,67 Kč za období od 20. 1. 2019 do 27. 2. 2019 sestávající z poplatků ve výši 40 Kč, smluvního úroku 1 488,33 Kč (ve výši 4% ročně z částky 352 498,26 Kč), a dále ze zákonného úroku z prodlení ve výši 646,34 Kč. Zbývající přiznaná částka 1 808,12 Kč představuje pohledávku ze smlouvy o úvěru ze dne 25. 1. 2012 za období od 20. 1. 2019 do 27. 2. 2019 a sestává ze smluvního úroku 1 120,82 Kč (ve výši 15,9% ročně z částky 66 781,92 Kč) a ze zákonného úroku z prodlení ve výši 687,30 Kč. Tyto nároky shledal soud prvního stupně oprávněnými za situace, kdy mezi stranami nebylo sporu o tom, že vznikly ve shora uvedené výši za dobu ode dne následujícího po dni právní moci usnesení o potvrzení dědictví v rámci dědického řízení po zůstaviteli. Ve zbývajícím rozsahu, tedy co do částky 133 602,48 Kč sestávající z poplatků, zákonných úroků z prodlení a smluvních úroků z prodlení za období od 9. 1. 2015 do 19. 1. 2019 shledal soud prvního stupně žalobu nedůvodnou.

4. Soud prvního stupně vycházel z toho, že pokud by i v případě odúmrťi stát zcela shodně jako „ostatní skuteční dědicové“ po zůstaviteli v plném rozsahu a bezvýhradně odpovídal případným věřitelům zůstavitele za závazky související s dědictvím, které vznikly po smrti zůstavitele, došlo by ke zcela nevyváženému postavení dědice po zůstaviteli (v pravém slova smyslu) a postavení státu, jemuž připadlo dědictví jako odúmrť. Skutečný dědic má zákonnou možnost dědictví po zůstaviteli odmítnout, a to např. právě při zohlednění toho, že by s ohledem na v mezidobí vzniklé závazky po smrti zůstavitele, za které již přímo odpovídá dědic, bylo značně nevýhodné dědictví přijmout. Pokud by i na stát, kterému připadlo dědictví na základě odúmrťi, bylo pohlíženo jako na dědice, bez zohlednění specifík jeho postavení, dostal by se do situace, kdy by musel poskytnout plnění za závazky vzniklé po smrti zůstavitele (úroky, sankční úroky a další poplatky bez ohledu na požadovanou výši, která by mohla dosahovat i řádu statisíců), a to ačkoliv, na rozdíl od dědiců, by neměl právo volby dědictví odmítnout. Tento výklad by byl dle přesvědčení soudu prvního stupně zcela v rozporu se smyslem příslušných ustanovení upravujících nabytí dědictví státem na základě odúmrťi. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že v daném případě nabyvá stát dědictví s odkazem na § 13 odst. 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích (dále jen „zákon o majetku ČR“), až dnem, kdy bylo příslušným orgánem pravomocně rozhodnuto o potvrzení nabytí dědictví státem formou odúmrťi (potud odkázal na usnesení Okresního soudu v Domažlicích vydané dne 28. 12. 2018 pod č. j. 10 D 580/2014-158). S ohledem na to, že toto rozhodnutí nabylo právní moci dnem 19. 1. 2019, teprve po tomto datu může být žalovaná, podle mínění soudu prvního stupně, přímo odpovědná za dlužné částky vznikající v souvislosti s výše uvedenými úvěrovými smlouvami uzavřenými v minulosti mezi žalobkyní a zůstavitelem, a to až do doby, než došlo k uhrazení jistin a příslušenství souvisejících s těmito úvěrovými smlouvami v rozsahu pohledávek přihlášených do „dědického řízení po zůstaviteli a vyčíslených ke dni jeho smrti“.

5. K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 13. 9. 2022, č. j. 22 Co 133/2022-368, rozsudek soudu prvního stupně změnil ve výroku II tak, že uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 124 518,27 Kč do 30 dnů od právní moci uvedeného rozhodnutí, jinak jej (tj. co do zamítnutí částky 9 084,21 Kč) potvrdil (výrok I rozsudku odvolacího soudu) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II rozsudku odvolacího soudu).

6. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, která považoval za správná a dostatečná. Neztotožnil se však s právním závěrem soudu prvního stupně, že žalovaná nabyla dědictví až k okamžiku určenému dle § 13 odst. 3 zákona o majetku ČR, tedy (až) dnem 19. 1. 2019, kdy bylo usnesením Okresního soudu v Domažlicích č. j. 10 D 580/2014-158 pravomocně rozhodnuto o potvrzení nabytí dědictví žalované formou odúmrťi, a že teprve po tomto datu může být žalovaná přímo odpovědná za dlužné částky

vznikající v souvislosti s úvěrovými smlouvami uzavřenými mezi žalobkyní a zůstavitelem. Konstatoval, že žalovaná nabyla dědictví v souladu s § 185 odst. 1 písm. h) a § 1479 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), se zpětnou účinností k okamžiku smrti zůstavitele a § 13 odst. 3 zákona o majetku ČR se zde neuplatní.

7. Odvolací soud dále dovodil, že na příslušenství dluhů přirostlých po smrti zůstavitele se nevztahuje limitace daná § 1706 o. z., podle kterého uplatnil-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. Nejedná se totiž o dluhy zůstavitele, i když i tyto dluhy spadají podle jeho přesvědčení do pasiv pozůstalosti. Pojem pasiva pozůstalosti podle § 171 odst. 2 z. ř. s. je dle mínění odvolacího soudu širší než dluhy zůstavitele ve smyslu § 1706 o. z., neboť zahrnuje kromě dluhů, které měl v době smrti, i dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila smrt [§ 171 odst. 2 písm. a) zákona č. 292/2012 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“)]. Odvolací soud proto uzavřel, že žalovaná jako nabyvatel odúmrti za příslušenství dluhů zůstavitele přirostlé od data úmrtí zůstavitele odpovídá plně jako jiní dědicové, přičemž stejně jako u jiných dědiců jde již o její vlastní dluh. Na tomto závěru nemění nic ani to, pokud příslušenství dluhů zůstavitele přirostlé od data úmrtí zůstavitele v součtu s dluhy zůstavitele převyšuje nabyté dědictví, přestože stát jako nabyvatel odúmrti, na rozdíl od jiných dědiců, nemůže dědictví odmítnout. Stát tím, že nemůže dědictví odmítnout, není oproti jiným dědicům znevýhodněn nepřipustně – v rozporu s principy spravedlnosti, a není zde dán prostor pro soudcovské dotváření práva postupem podle § 10 o. z. Žalovaná totiž může takové situaci, jaká nastala v posuzované věci a jakou subjektivně vnímá jako nabytí *de facto* předluženého dědictví, předejít, a to tím, že bude trvat na řádném vyčíslení pasiv pozůstalosti a v návaznosti na to navrhne likvidaci pozůstalosti.

II. DOVOLÁNÍ A VYJÁDŘENÍ K NĚMU

8. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná (dále též „dovolatelka“) v rozsahu výroku I, kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně, dovoláním. Splnění předpokladů přípustnosti dovolání spatřuje v tom, že dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu řešena otázka hmotného práva vztahující se k povaze příslušenství dluhu přirostlého po smrti zůstavitele, konkrétně: *„Zda mohou být dluhy dědice zahrnuty do pasiv pozůstalosti, tzn. zda lze zahrnout do pasiv pozůstalosti i příslušenství dluhu přirostlé po smrti zůstavitele a provést likvidaci pozůstalosti v případě, že v důsledku tohoto postupu pasiva převyšují aktiva pozůstalosti, ačkoliv ke dni úmrtí zůstavitele pozůstalost předlužena nebyla.“* Dále dovolatelka přípustnost dovolání spatřuje rovněž v tom, že otázku: *„Zda stát v případě odúmrti nese odpovědnost za příslušenství dluhu přirostlé po smrti zůstavitele“*, která byla dovolacím soudem již vyřešena, je však podle ní namíště v důsledku zásadních změn v právní úpravě po 1. 1. 2014 dříve učiněné judikatorní závěry modifikovat.

9. Ve vztahu k první předkládané otázce se dovolatelka neztotožnila se závěry odvolacího soudu, podle nichž se

na příslušenství dluhu přirostlé po smrti zůstavitele nevztahuje limitace daná § 1706 o. z. Uvedla, že v dané věci byla aktiva i pasiva vyčíslena ke dni úmrtí zůstavitele a nejednalo se o předluženou pozůstalost. Dovolatelka, kterou je stát, je povolána jako účastník řízení o pozůstalosti až jako poslední, poté, kdy dědictví odmítnou všichni zákonní dědicové. Odvolací soud nevyřešil otázku, když ne ke dni úmrtí, pak k jakému datu by měli v případě vyššího počtu věřitelů věřitelé příslušenství pohledávky narostlé po smrti zůstavitele vyčísřit, ani neuvedl, kdo, kdy a k jakému datu by měl v průběhu pozůstalostního řízení výši pasiv aktualizovat. S postupem nastíněným odvolacím soudem se dovolatelka při projednávání pozůstalostí dosud nesetkala, neboť notáři jako soudní komisaři tento způsob aktualizace pasiv pozůstalosti v praxi neaplikují. Aktiva a pasiva jsou vždy vyčíslena ke dni úmrtí zůstavitele. Jednotliví dědicové, kteří přicházejí v úvahu podle zákonné posloupnosti, by za takového stavu měli každý při odmítnutí dědictví jiné podmínky pro vyjádření ke svému dědickému právu. V každém okamžiku odmítnutí dědictví by byl jiný stav výše pasiv a jiná výše případného předlužení. Dovolatelka má za to, že jí samotné nepřísluší v průběhu pozůstalostního řízení aktivně zjišťovat u věřitelů aktuální výši příslušenství pohledávek a určení obvyklé ceny pozůstalosti má stanovit usnesením soud podle § 180 odst. 1 z. ř. s.

10. U druhé předkládané otázky dovolatelka uvedla, že na odpovědnost státu za „příslušenství dluhu přirostlé po smrti zůstavitele“ nelze v případě odúmrti po 1. 1. 2014 bezvýhradně aplikovat judikaturu Nejvyššího soudu vztahující se k právní úpravě přechodu dluhů z doby před 1. 1. 2014. Tato judikatura (představovaná např. rozhodnutími Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 895/2011, 33 Cdo 2409/2009 a 21 Cdo 1144/2016) totiž nezohledňuje postavení státu jako nabyvatele dědictví na základě odúmrti. Stát, který se dostává do postavení univerzálního sukcesora za situace, kdy u něj nelze hovořit o autonomii vůle, je nucen odpovídat za dluhy, které učinil někdo jiný. V případě příslušenství narostlého po smrti zůstavitele tak stát hradí dluhy prakticky bez omezení, neboť na příslušenství pohledávek přirostlých po smrti zůstavitele se právní účinky výhrady soupisu nevztahují. Na rozdíl od předchozí právní úpravy již stát po 1. 1. 2014 nemůže navrhnout likvidaci v případě nepředluženého dědictví tak, jak tomu bylo i v nyní projednávané věci. Nemožnost provedení likvidace nepředlužených pozůstalostí jednoznačně vede k neúměrnému zatížení státu dluhy zůstavitelů, tj. ke znevýhodnění státu zejména u pozůstalostí, jejich pasiva téměř dosahují výše aktiv. K výkladu § 1634 o. z. *„nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic“* uvedla, že toto ustanovení lze vyložit i tak, že stát dědicem být nemusí. Dovolatelka má za to, že v případě odúmrti státu nevzniká dědické právo ve smyslu § 185 z. ř. s. a na rozdíl od dědiců neodpovídá za dluhy svým vlastním majetkem, ale jen hodnotami z dědictví, resp. výtěžkem z jejich prodeje. V případě odúmrti by měl být nárust příslušenství v pozůstalostním řízení zastaven ke dni úmrtí zůstavitele. Za správný považuje závěr soudu prvního stupně, podle kterého stát odpovídá pouze za příslušenství

dluhu za dobu od pravomocného ukončení pozůstalostního řízení do dne úhrady pohledávky žalobkyně přihlášené do pozůstalostního řízení.

11. S ohledem na řečené měla žalovaná za to, že Nejvyšší soud by se měl v otázce odpovědnosti za dluhy zůstavitele odchýlit od své dosavadní rozhodovací praxe s tím, že postavení státu má v případě odúmrti svá specifika spočívající v nemožnosti odmítnutí dědictví. Stát jakožto nabyvatel odúmrti by měl být chráněn v oblasti přechodu dluhů zůstavitele právními účinky výhrady soupisu podle § 1706 o. z. i v případě příslušenství pohledávky přirostlého po smrti zůstavitele. Závěrem proto navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

12. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání uvedla, že žalovaná opodstatňuje důvodnost dovolání tím, že otázka hmotného práva vztahující se k povaze příslušenství dluhu přirostlého po smrti zůstavitele dosud nebyla v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešena, následně však sama přiznává, že tato otázka již řešena je, žalobkyně má proto za to, že podané dovolání nesplňuje podmínky dané § 237 a mělo by být odmítnuto. Právní úprava odúmrti dle o. z. se od předchozí právní úpravy příliš neliší, jak sám Nejvyšší soud dovozuje ve svém rozsudku ze dne 30. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1144/2016, a přiznává státu při odúmrti skutečné postavení zákonného dědice. Je třeba rozlišovat, že vlastníkem pozůstalostního jmění je za dobu života zůstavitel a okamžikem jeho smrti se jím stává (zpětně) dědic, přičemž nikde není stanovena výjimka, že by tomu tak nemělo být u státu v případě odúmrti. Podle § 1634 o. z. připadlo dědictví po zůstaviteli státu, kdy se na stát hledí jako na zákonného dědice, kterému svědčí výhrada soupisu, tedy stát nese odpovědnost za dluhy zůstavitele co do ceny nabytého dědictví dle § 1706 o. z. Odúmrť je považována za jednu z forem univerzální sukcese, přechodu práv, kdy dědic vstupuje do práv a povinností zůstavitele. Za narostlé příslušenství po smrti zůstavitele tak již nese odpovědnost dědic, neboť se jedná o jeho pohledávky, a nelze tak na ně vztahovat omezení „do výše ceny nabytého dědictví“ (k tomu odkázala na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2409/2009). Povinnost k úhradě příslušenství pohledávky, které přirostlo po smrti zůstavitele, proto nemůže být limitována dle § 1706 o. z. Z uvedených důvodů proto žalobkyně navrhla, aby Nejvyšší soud dovolání jako nepřipustné odmítl.

III. PŘÍPUSTNOST DOVOLÁNÍ

13. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II bod 1 zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“

14. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 2 o. s. ř.

15. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

16. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

17. Dovolání je přípustné, neboť obě dovolatelkou předkládané otázky, které se vzájemně prolínají, dosud nebyly dovolacím soudem ve všech souvislostech a za účinnosti nynějšího občanského zákoníku v úplnosti vyřešeny.

IV. DŮVODNOST DOVOLÁNÍ

18. Dovolání není důvodné.

19. Podle § 1479 o. z. dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí.

20. Smrtí zůstavitele vzniká dědické právo, které poskytuje dědici (dědicům) právo na pozůstalost nebo na poměrný díl z ní a na nabytí dědictví (srov. § 1475 odst. 1 a 3 a § 1479 větu první o. z.). Právní úprava dědického práva vychází z principu ingerence státu při nabývání dědictví a stanoví, že pozůstalost po každém zůstaviteli musí být projednána a rozhodnuta soudem. Soud řízení o pozůstalosti zahajuje i bez návrhu. V řízení o pozůstalosti musí být projednáno (s výjimkou majetku a dluhů, o nichž zákon stanoví, že se k nim v řízení o pozůstalosti nepřihlíží) veškeré jmění zůstavitele patřící do pozůstalosti, poté soud potvrzuje nabytí dědictví. Podle usnesení soudu o dědictví se nabývá dědictví (s výjimkou nabytí dědictví následným dědicem) vždy s účinností ke dni vzniku dědického práva [rozuměj k okamžiku smrti zůstavitele].

21. Řízení o pozůstalosti má za cíl především zjistit, komu svědčí dědické právo (kdo se má stát zůstavitelovým dědicem nebo zda majetek připadne státu jako tzv. odúmrť), potvrdit nabytí dědictví jedinému dědici (státu) nebo vypořádat jmění zůstavitele (s výjimkou majetku a dluhů, o nichž zákon stanoví, že se k nim v řízení o pozůstalosti nepřihlíží), tj. rozdělit je mezi více dědiců.

22. V době od smrti zůstavitele až do rozhodnutí o dědictví pravomocným usnesením soudu tu nemůže být jistota, s jakým výsledkem řízení o pozůstalosti skončí (zejména kdo se stane zůstavitelovým dědicem a jak bude vypořádáno dědictví mezi více zůstavitelovými dědici). Zanechal-li zůstavitel více dědiců, projevuje se stav, jaký tu vzniká v době od smrti zůstavitele až do pravomocného rozhodnutí soudu o dědictví, také v jejich vzájemných vztazích k majetku patřícímu do pozůstalosti. Musí být vzato v úvahu, že rozhod-

nutí soudu o dědictví má sice účinky ke dni smrti zůstavitele, avšak do právní moci rozhodnutí o dědictví není jisté, jak budou jejich práva a povinnosti k dědictví upraveny. Uvedený „zvláštní“ vztah dědiců k zůstavitelovu majetku má mj. za následek, že až do právní moci usnesení soudu o pozůstalosti jsou dědici považováni za vlastníky celého majetku patřícího do pozůstalosti (všech věcí a majetkových práv zůstavitele) a že z právních úkonů týkajících se věci nebo majetkových práv patřících do pozůstalosti jsou oprávněni a povinni vůči jiným osobám společně a nerozdílně, přičemž jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se navzájem podílejí na těchto právech a povinnostech. Ve sporech s jinými osobami, týkajících se věci nebo majetkových práv patřících do pozůstalosti, se uvedený vztah dědiců k zůstavitelovu majetku projevuje tím, že mají postavení tzv. nerozlučných společníků (§ 91 odst. 2 o. s. ř.), neboť jde o taková společná práva a povinnosti, že se rozhodnutí ve sporu musí vztahovat na všechny dědice (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1820/99, jehož závěry jsou plně aplikovatelné i za současné právní úpravy, srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 22 Cdo 2957/2020, uveřejněný pod č. 92/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní) a uplatní se – *mutatis mutandis* – i v případě jediného dědice, tj. i tehdy, má-li dědictví připadnout z titulu odúmrti státu.

23. Podle § 185 odst. 1 písm. h) z. ř. s. v rozhodnutí o dědictví soud s účinností ke dni vzniku dědického práva potvrdí, že dědictví připadlo státu, jestliže nedědí žádný dědic ani podle dědické smlouvy nebo závěti, ani podle zákonné dědické posloupnosti, a že se na stát hledí, jako by byl zákonný dědic.

24. Podle § 1634 odst. 1, 2 o. z. nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic; stát však nemá právo odmítnout dědictví ani právo na odkaz podle § 1594 odst. 1 věty třetí. Vůči jiným osobám má stát stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu.

25. Podle § 1706 o. z. uplatnil-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. To platí i v případě, že soupis pozůstalosti nařídil soud v zájmu osoby pod zvláštní ochranou.

26. Za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též obč. zák.), tj. do 31. 12. 2013, se dospělo k závěru, že zůstavitelovi věřitelé nemají možnost se v případě odúmrti domáhat uspokojení svých pohledávek z jiného majetku státu (než toho, který stát nabyl po zůstaviteli), protože nedošlo ke splnutí zůstavitelova majetku s vlastním majetkem státu. Stát tehdy odpovídal při odúmrti sice jen do výše ceny nabytého dědictví, ale pouze věcmi z pozůstalosti (*cum viribus hereditatis*), a pokud věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví, stát mohl – bez ohledu na výši aktiv a pasiv – navrhnout likvidaci dědictví (srov. § 175t odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013). S ohledem na současné pojetí státu jako zákonného dědice (viz též dále), s přihlédnutím k jeho povinnosti hradit dluhy

ve stejném rozsahu jako dědic, kterému svědčí právní účinky výhrady soupisu pozůstalosti, je zřejmé, že naopak dochází ke splnutí majetku, který v řízení o pozůstalosti připadl státu jako odúmrtí s ostatním majetkem státu. Stát je tak povinen hradit zůstavitelovy dluhy (a další pasiva pozůstalosti) až do výše ceny nabytého dědictví, a odpovídá tak nejen nabytým majetkem z pozůstalosti, ale i jakýmkoli jiným požitelným majetkem, tedy *pro viribus hereditatis*. Současně též odpovídá za své vlastní dluhy, jež vznikly po smrti zůstavitele a mají původ výlučně v prodlení státu jako dědice. Stát, resp. příslušná organizační složka státu [v řízení o pozůstalosti půjde o Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, srov. § 1 odst. 2 písm. a) zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových], má možnost navrhnout likvidaci pozůstalosti, ovšem jen při splnění předpokladů vymezených v § 195 z. ř. s., tedy právě a jen v případě zjištěného předlužení dědictví. Výše bylo připomenuto, že nyní účinný občanský zákoník již neupravuje možnost státu navrhnout likvidaci pozůstalosti i v případě nepředluženého dědictví (o tom ostatně sporu ani nebylo), neboť předlužení majetku zůstavitele je jedním z výslovných zákonných předpokladů, které pro nařízení likvidace dle § 195 z. ř. s. musí být splněny kumulativně.

27. Nyní účinný občanský zákoník, se podle důvodové zprávy liší od dosavadního pojetí (dle obč. zák. účinného do 31. 12. 2013) v tom, že opouští koncepci odúmrti (*caducum*) jako výrazu práva státní majetkové výsosti vyplývajícího ze státní svrchovanosti, tedy opatření veřejnoprávní povahy a ... návrh [se] přiklání k tendenci novějších kodexů, které státu i v tomto případě přiznávají postavení zákonného dědice. Systematicky je ustanovení o připadnutí dědictví státu zařazeno v dílu 4 nazvaném „Zákonná posloupnost“. Ve smyslu § 1634 odst. 1 o. z. je stát „fiktivním“ zákonným dědicem (formulace „hledí se“ je právní fikcí), což je dále zdůrazněno i postavením státu zejména ve vztahu k věřitelům. Stát se stává zákonným dědicem, jestliže nedědí jiní (zákonní) dědicové (srov. kupř. Svoboda, J., Klička, O. 1 Pojetí odúmrti. In: Svoboda, J., Klička, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 149, marg. č. 174).

28. Odvolací soud proto zcela správně vycházel z ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (představované např. rozsudkem ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2409/2009, usnesením ze dne 25. 9. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1873/2017, či rozsudkem ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 895/2001), podle níž úroky z prodlení za dobu po smrti dlužníka již nejsou sankcí za prodlení zemřelého dlužníka, nýbrž za vlastní prodlení dědiců s plněním dluhu, který na ně přešel, a dědici dlužníka jsou proto povinni k jejich zaplacení bez jakéhokoli omezení.

29. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 895/2001, smrt dlužníka a skutečnost, že o majetku dlužníka probíhá u soudu dědické řízení, nemá na prodlení s plněním jeho dluhu, i když nastalo za života dlužníka, žádný vliv. Nesplní-li dluh dědici dlužníka, kteří za něj odpovídají ve smyslu § 470 obč. zák., jsou jako jeho právní nástupci, kteří vstupují nejen do práv, ale i do povinnos-

tí dlužníka – jak opět správně uvedl odvolací soud – smrtí dlužníka, v prodlení, a jsou tedy povinni kromě splnění zůstavitelova dluhu věřiteli poskytnout úroky z prodlení, které vznikly jejich vlastním prodlením a představují jejich dluh (v tomu odpovídajícím rozsahu naopak nejde o dluh zůstavitele, srov. k tomu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 33 Cdo 1873/2017).

30. V souladu se shora citovanými rozhodnutími Nejvyššího soudu, od nichž není důvodu se odchylovat ani podle současné právní úpravy, představují úroky z prodlení přirostlé po smrti zůstavitele nikoli dluh zůstavitele, ale dluh dědice. Limitace daná § 1706 o. z. (tedy do výše hodnoty majetku nabytého dědictvím), jak příhodně konstatoval i odvolací soud, se na příslušenství dluhu přirostlé po smrti zůstavitele a mající původ v prodlení dědice nevztahuje, neboť se nejedná o dluh zůstavitele, ale o sankci dědice za prodlení se zaplacením již jeho vlastního dluhu. Obdobně nelze aplikovat ani omezení možnosti věřitelů domoci se plnění vůči dědicům v průběhu pozůstalostního řízení (§ 1703 o. z.), neboť i uvedené a povýtce navíc jen dočasné omezení se vztahuje na dluhy zůstavitele, nikoli na přímé dluhy samotného dědice. Dovolatelka, která nabyla dědické právo podle usnesení Okresního soudu v Domažlicích ze dne 19. 1. 2019, č. j. 10 D 580/2014-158, se zpětnou účinností k okamžiku smrti zůstavitele, tj. k 12. 9. 2014 (§ 1479 o. z.), byla proto od tohoto okamžiku objektivně povinna k úhradě nabytého dluhu (s případným omezením dle § 1706 o. z.); pokud tak neučinila, odpovídá též za vlastní dluh odpovídající příslušenství (úroku z prodlení) a jiným sjednaným sankcím přirostlým od 12. 9. 2014.

31. Nejvyšší soud ve sledovaných souvislostech zdůrazňuje, že postavení dědice podle občanského zákoníku z roku 1964, který tehdy *ex lege* odpovídal za dluhy zůstavitele jen do výše ceny nabytého dědictví, se nijak zásadně nezměnilo oproti postavení dědice, který za současné právní úpravy učinil výhradu soupisu, popř. státu, kterému svědčí při odúmrtní výhrada soupisu tzv. ze zákona (§ 1701 až 1706 a § 1675 o. z.). V obou zmiňovaných případech odpovídají dědicové „do výše ceny nabytého dědictví“. Jedinou formulační změnou je toliko mírně odlišná úprava přiměřených nákladů spojených s pohřbem zůstavitele, u níž nynější úprava výslovně preferuje jejich zaplacení přímo z pozůstalostního majetku. Rovněž se sluší dodat, že i výše nastíněné změněné pojetí odúmrtní ještě dále umocňující postavení státu jako „běžného“ dědice, vylučuje proto úvahy o tom, že by se v takovém případě měl stát těšit příznivějšímu postavení nežli dědicové ostatní, a to zcela bez ohledu na to, že nemůže v případě odúmrtní dědictví odmítnout. To je bez dalšího zřejmé již z dikce § 1634 odst. 1, 2 o. z., podle níž vůči jiným osobám (věřitele nevyjímaje) má stát *stejně postavení* jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu. Zákonodárce z uvedeného pravidla taxativně stanoví právě a jen dvě výjimky v § 1634 odst. 1 části věty za středníkem (v případě odúmrtní jednak stát nemá právo odmítnout dědictví a jednak se nepřihlíží k odkazu podle § 1594 odst. 1 věty třetí o. z.). Nelze proto nad zákonodárce stanovený jednoznačně uzavřený (enumerativní) výčet pomoci analogie dotvářet ve prospěch postavení státu výlu-

ky další. Na tom nic nemění, že stát (prostřednictvím moci zákonodárné) se rozhodl spolu s účinností nového občanského zákoníku nepřijmout dřívější osvědčenou zákonnou úpravu v podobě možnosti státu navrhnout likvidaci i nepředluženého dědictví (srov. § 175t o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, resp. § 472 obč. zák.); ostatně i poslední zmíněná okolnost nasvědčuje naopak tomu, že zákonodárce v pozůstalostním řízení nepřiznává státu žádné zvláštní, či dokonce privilegované postavení.

32. Podle § 195 odst. 1 písm. c) z. ř. s. soud nařídí na návrh dědice, kterému svědčí výhrada soupisu, nebo na návrh státu, jemuž má připadnout pozůstalost proto, že nedědí žádný dědic ani podle dědické smlouvy nebo závěti, ani podle zákonné dědické posloupnosti, a na nějž se hledí, jako by byl zákonný dědic, anebo na návrh věřitele, který prokázal svou pohledávku, již odpovídá dluh patřící do pasiv likvidační podstaty, likvidaci pozůstalosti, jestliže bylo stanovené předlužení majetku zůstavitele (§ 180).

33. Podle § 180 z. ř. s. na podkladě soupisu pozůstalosti, seznamu pozůstalostního majetku, společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku nebo shodných údajů dědiců o zůstavitelově majetku a na základě shodných údajů dědiců o pasivech pozůstalosti soud usnesením stanoví obvyklou cenu majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čistou hodnotu pozůstalosti, popř. výši předlužení.

34. Podle § 200 písm. a) z. ř. s. dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti *zanikají dědická práva zůstavitelových dědiců nebo právo státu na připadnutí dědictví* z důvodu, že nedědí žádný dědic ani podle dědické smlouvy nebo závěti, ani podle zákonné dědické posloupnosti a že se na stát hledí, jako by byl zákonný dědic; tím není dotčeno právo na vydání likvidačního přebytku.

35. Podle § 171 odst. 2 z. ř. s. pasiva pozůstalosti tvoří a) dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, jakož i *dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt*, b) náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popř. že jsou pasivem pozůstalosti.

36. Současné znění § 171 z. ř. s. je obdobou dřívějšího § 175m o. s. ř., avšak zpřesňuje a nově definuje, co spadá do aktiv a pasiv zůstavitele. Ve vztahu k pasivům dědictví pozůstalosti odborná literatura zdůrazňuje, že aktiva byla dříve praxí většinou pojímána jen jako majetek, který zůstaviteli náležel ke dni úmrtí, a obdobně byla pasiva chápána jen jako dluhy existující v době úmrtí zůstavitele, doplněné o náklady pohřbu. Nová úprava výslovně zařazuje do aktiv pozůstalosti také některý majetek a do pasiv pozůstalosti některé dluhy a náklady, jejichž zařazení do aktiv či pasiv dědictví nemělo dříve přímou oporu v ustanoveních zákona, popř. bylo nejasné, zda vůbec a v jaké podobě mají být do aktiv nebo pasiv zařazeny. Příkladem těchto dluhů

mohou být zejména různé nedoplatky (závazky), které byly zjištěny nebo o kterých bylo rozhodnuto až po smrti zůstavitele, ale vážou se k období jeho života (k tomu srov. např. Macková, A., Muzikář, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, komentář k § 171). Obdobně Tlášková (srov. Tlášková, Š. § 171 [Zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti]). In: Svoboda, K., Tlášková, Š., Vlácil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 384–385, marg. č. 37–39) vychází z toho, že pro zařazení dluhu do pasiv dědictví (přesněji pozůstalosti – poznámka Nejvyššího soudu) je rozhodující, zda dluh v době úmrtí zůstavitele existoval; není významné, kdy se stal dluh splatným, tedy zda se stal splatným až po smrti zůstavitele. Do pasiv dědictví (pozůstalosti) se zařadí též dluh budoucí, jestliže závazek v tomto směru vznikl za života zůstavitele, i když není jisté, zda skutečně vznikne. Bude proto vždy na soudu prvního stupně (pověřeném soudním komisaři), aby ve spolupráci s dědici (popř. se státem, jemuž má dědictví připadnout jako odúmrt) při rozhodování o určení obvyklé ceny zůstavitelova majetku (§ 180 odst. 1 a 2 z. ř. s.) a hodnocení toho, zda dědictví není předloženo, pečlivě zahrnuli všechna aktiva i pasiva pozůstalosti v intencích výše zmiňovaného výkladu, aby bylo najisto postaveno, zda jsou dány podmínky pro nařízení likvidace pozůstalosti. Není také vyloučeno, aby bylo usnesení o určení obvyklé ceny zůstavitelova majetku do doby právní moci usnesení o dědickém právu změněno, ukáže-li se, že tu jsou další aktiva nebo pasiva pozůstalosti (jak to předpokládá § 180 odst. 2 z. ř. s.). S touto eventuality zákonodárce výslovně počítá, a není proto případná námitka dovolatelky, že každý z potenciálních dědiců před rozhodnutím o tom, zda dědictví odmítne či nikoli, se vyjadřuje o kvantitativně odlišném dědictví.

37. Vzhledem k řečenému, jakož i citované ustálené rozhodovací praxi, od níž není důvodu se odchýlovat a ze které se podává, že příslušenství dluhu spojené s prodlením dlužníka od okamžiku smrti zůstavitele je dluhem dědice (a není naopak pasivem pozůstalosti), není zcela přesný závěr odvolacího soudu o tom, že příslušenství pohledávky žalobkyně přirostlé po smrti zůstavitele spadá do pasiv pozůstalosti, ačkoli nepředstavuje dluh zůstavitele. Ve vztazích ze smlouvy o úvěru tak bude dluhem zůstavitele nesplacená jistina a sjednané úroky z úvěru (tzv. cena peněz), byť by se staly splatnými až po smrti zůstavitele. Oproti tomu úroky z prodlení a další sankce, včetně kupř. utvrzení dluhu smluvní pokutou, budou představovat pasiva pozůstalosti, jen přirostou-li do smrti zůstavitele, po uvedeném datu půjde již o výlučné dluhy dědice, mající původ v jeho vlastním prodlení, které se v pozůstalostním řízení v zásadě neprojednávají.

38. Uvažoval-li pak odvolací soud o tzv. pasivech likvidační podstaty, pak tento institut je bytostně spjat právě a jen s likvidací pozůstalosti, k níž může dojít jen za podmínky předložení pozůstalosti [srov. § 195 odst. 1 písm. c) z. ř. s.] a mimo její rámec se nemůže pojmově prosadit. Doplnuje se, že stanoví-li zákon v § 238 odst. 1 z. ř. s., že pasiva likvidační podstaty tvoří náklady zůstavitelova pohřbu, jakož

i dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, a dluhy vzniklé po smrti zůstavitele, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila smrt, s výjimkou a) úroků a úroků z prodlení, které by přirostly po právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti, b) smluvní pokuty a penále sjednaných nebo stanovených pro případ porušení smluvní povinnosti, na něž vzniklo právo po smrti zůstavitele, c) pohledávek z darovacích smluv, tak z citovaného ustanovení nelze rozhodně dovodit, že by úroky z prodlení přirostlé od smrti zůstavitele do dne právní moci usnesení o nařízení likvidace měly již jen proto představovat dluhy zůstavitele. V případě likvidace pozůstalosti je totiž způsob vypořádání věřitelů zůstavitele i rozsah dluhů, které mohou být takto z výtěžku likvidační podstaty vypořádány, zásadně odlišný: Dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace totiž zanikají dědická práva zůstavitelových dědiců [§ 200 písm. a) z. ř. s.], není-li tu již osoby, která by z titulu univerzální sukcese odpovídala za dluhy zůstavitele, a citované ustanovení tak představuje pouhý prostředek, jehož pomocí se mohou přihlášení věřitelé (§ 238 a násl. z. ř. s.) v dané zcela specifické procesní situaci případně domoci úhrady svých pohledávek (jejich částí), včetně těch, za něž by, nedošlo-li by k nařízení likvidace, jinak neomezeně odpovídali dědicové. Řečeno jinak: ani s vědomím normativní úpravy likvidace pozůstalosti a v ní stanoveném rozsahu likvidační podstaty nelze stát (ani jiného dědice) zprostit odpovědnosti za jeho vlastní dluhy, jestliže k likvidaci pozůstalosti nedošlo.

39. Nejvyšší soud tak uzavírá, že příslušenství dluhu přirostlé výlučně v důsledku prodlení dědice (státu) po smrti zůstavitele i podle současné právní úpravy nelze zahrnout do pasiv pozůstalosti, neboť se nejedná o dluh zůstavitele ani o dluh, který má původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt, a tím dosáhnout provedení likvidace pozůstalosti. Rozhodnutí odvolacího soudu je v řešení pro věc určující otázky odpovědnosti státu za dluhy související s jeho vlastním prodlením při nabývání majetku na základě odúmrti správné, ústí-li v konečný závěr, že vymáhaná pohledávka nebyla dluhem zůstavitele, nýbrž vlastním dluhem žalované, ve vztahu k němuž se neprosadí limitace prostřednictvím institutu omezené odpovědnosti za dluhy zůstavitele v důsledku zákonné výhrady soupisu pozůstalosti.

40. Z uvedeného vyplývá, že napadený rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu věcně správný. Protože nebylo zjištěno, že by byl postižen některou z vad uvedených v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a) a b) nebo odst. 3 o. s. ř., anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalované podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl. ■

JUDr. Roman Fiala, soudce Nejvyššího soudu ČR,
člen redakční rady Ad Notam

STOJÍ ZA POZORNOST

SOUDNÍ ROZHLEDY 6/2023

CIVILNÍ PRÁVO PROCESNÍ

32. Správa pozůstalosti při neshodách mezi dědici

§ 156, § 157 odst. 1 písm. a) ZŘS

Dochází-li mezi dědici k neshodám ohledně správy pozůstalosti, může soud rozhodnout o tom (§ 156 ZŘS), že správu pozůstalosti má vykonávat pouze jeden z dědiců, zejména za situace, kdy tomuto dědici svědčí právní důvod k dědění, o němž nejsou pochybnosti, dědictví neodmítl a je schopen a ochoten spravovat pozůstalost.

Usnesení NS z 23. 3. 2023, sp. zn. 24 Cdo 111/2023

33. Aktivní legitimace oprávněného k vypořádání SJM povinného

§ 312 OSŘ

§ 765 odst. 2 ObčZ

Oprávněný z exekučního řízení není podle ustanovení § 312 odst. 2 OSŘ legitimován k podání žaloby na vypořádání společného jmění manželů proti povinným (rozvedeným manželům).

Rozsudek NS z 3. 4. 2023, sp. zn. 20 Cdo 388/2023

OBČANSKÉ PRÁVO

35. Věcné předkupní právo k nemovitosti v SJM

§ 714, 2144, 3056 ObčZ

Jestliže věcné předkupní právo vázne na věci, která je součástí společného jmění manželů, avšak v katastru nemovitostí je jako její výlučný vlastník evidován jen jeden z manželů, proti kterému je podána žaloba uplatňující nárok z porušeného předkupního práva, není důvodem k zamítnutí žaloby to, že na žalované straně nejsou oba manželé.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 27. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 2586/2022

PRÁVNÍ ROZHLEDY 10/2023

ČLÁNKY

Společné jmění manželů do třetice...

Mgr. Michal Králík, Ph.D., Zlín

DISKUSE

Aplikace obecné právní úpravy právnických osob, právní úpravy korporací a právní úpravy spolků na společenství vlastníků jednotek

doc. JUDr. Tomáš Dvořák, Ph.D., Plzeň

PRÁVNÍ ROZHLEDY 12/2023

ČLÁNKY

Teorie absolutních a relativních soukromých subjektivních práv

Ivan Tvrdík, Plzeň

JUDIKATURA

Nejvyšší soud České republiky: Postoupení pohledávky učiněné v rozporu se zákazem či omezením ujednaným mezi dlužníkem a věřitelem

§ 1881 odst. 1 ObčZ

Postoupení pohledávky učiněné v rozporu se zákazem či omezením ujednaným dlužníkem s věřitelem, o němž postupník věděl, je (dočasně) neúčinné – a sice do doby, než s postoupením pohledávky udělí (třeba i konkludentně) souhlas dlužník.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 27. 4. 2023, sp. zn. 27 ICdo 30/2022

PRÁVNÍ ROZHLEDY 13–14/2023

DISKUSE

Porušení pravidel o střetu zájmů člena statutárního orgánu (nejen) ve světle judikatury Nejvyššího soudu

JUDr. Marek Hrubeš, Praha

BULLETIN ADVOKACIE 5/2023

Je neuvedení ceny v kupní smlouvě o převodu nemovitostí důvodem pro zamítnutí návrhu na vklad vlastnického práva?

JUDr. Vladimír Muzikář, advokát, AK Muzikář & Partners, Brno

JUDr. Andrea Kovač Muzikářová, advokátka, AK Muzikář & Partners, Brno

BULLETIN ADVOKACIE 6/2023

Nové procesní přístupy k vypořádání společného jmění manželů – zákaz reformace in peius

Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

BULLETIN ADVOKACIE 7–8/2023

Valorizace vnosů při vypořádání SJM a tzv. „nepravá zakrytá mezera v právu“

(zamyšlení nad rozhodnutím sp. zn. 22 Cdo 1172/2022 a 22 Cdo 1765/2022)

JUDr. Monika Bernardová, advokátka v Jenišovicích u Jablonce nad Nisou ■

Připravil Mgr. Erik Mrzena, notář v Praze

Rozhovor s JUDr. Martinem Foukalem

„Dostal jsem příležitost žít život mezi skvělými lidmi v neopakovatelné době“

JUDr. Martin Foukal (*4. srpna 1953, Olomouc)

- notář v Praze, čestný prezident Notářské komory České republiky a předseda Pražského sdružení Jednoty českých právníků
- Právníké vzdělání získal na Právníké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kterou absolvoval v roce 1978 a ve stejném roce se stal notářským čekatelem Státního notářství Praha-západ u Krajského soudu v Praze.
- V roce 1980 byl jmenován státním notářem v Benešově, kde praktikoval pod vedením notářů JUDr. Martina Šešiny a JUDr. Miloslava Jindřicha. Po třech letech přešel na Státní notářství Praha-východ. Po obnovení svobodného notářství v roce 1993 byl jmenován notářem v obvodu Okresního soudu Praha-východ.
- Od vzniku Notářské komory České republiky v roce 1993 až do konce ledna roku 2015 vykonával funkci jejího prezidenta.
- Od roku 2004 do roku 2014 byl výkonným redaktorem časopisu Ad Notam.
- Od roku 2016 je předsedou Pražského sdružení Jednoty českých právníků, funkci vykonává až dosud.
- V roce 1999 mu bylo rakouským prezidentem Thomasem Klestillem propůjčeno Velké stříbrné čestné vyznamenání za zásluhy o Rakouskou republiku.
- Od roku 2002 byl zástupcem Notářské komory České republiky ve výkonné radě Mezinárodní unie notářství, v roce 2017 byl zvolen na tříleté funkční období do funkce člena generální rady a poradní komise.
- Je dlouhodobým členem vědecké rady Právníké fakulty Univerzity Karlovy, vědecké rady Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni a správní rady Univerzity Karlovy. Je externím přednášejícím na obou právnických fakultách.
- V listopadu roku 2022 mu byla udělena Zlatá medaile Antonína Randy za rozvoj činnosti Jednoty českých právníků a zásadní podíl na obnově tradice sjezdu českých právníků, který se téměř po 80 letech konal dne 5. 5. 2022 v Karolinu, historickém sídle Univerzity Karlovy.

Rozhovor s JUDr. Martinem Foukalem vedla JUDr. Věra Sáblíková, prezidentka Notářské komory pro hl. m. Prahu a členka prezidia NK ČR.

Vážený pane doktore, předně přijměte mé poděkování za to, že jste se uvolil poskytnout tento rozhovor našemu časopisu Ad Notam.

Vážená paní doktorko, na náš stavovský časopis jsem hrdý, a je pro mě ctí, že jste mě oslovila.

Letos slavíme již třicáté výročí vzniku novodobého českého svobodného notářství. Oslavy proběhnou 5. října a ponesou se jak v duchu pracovním, což je pro notářský stav příznačné, tak i v duchu společenském. Vše se uskuteční v prostorách pražského Národního muzea. Na co či na koho se nejvíce těšíte?

Z pozvánky na slavnostní konferenci jsem dovedl, že vedle našich kolegyn a kolegů notářů se zúčastní další významné osobnosti, a s ohledem na informaci o tlumočení předpokládám, že i hosté ze zahraničí. Příležitosti k setkání s kolegy i hosty konference si velice vážím a těším se na ně. V odborné části mě bude zajímat téma „notář a nesporná justice“ zaměřené mj. i na rodinné právo. Myslím si, že rozvinutí tohoto tématu může vysvětlit možnosti, které notářství v této oblasti nabízí. Inspirací mohou být vystoupení zahraničních hostů, kteří již praktické zkušenosti mají. Vedle argumentace zkušenostmi ze zahraničí nám může být oporou pro prosazení této činnosti u nás praxe notářů jako soudních komisařů. Podobně může být zajímavé a pro budoucnost notářství inspirující téma výkonu nesporných pohledávek. Silným magnetem pro účast na této konferenci je i zvolené prostředí Národního muzea v Praze – nové i historické budovy. Mimopražští účastníci, ale jistě i mnozí z Prahy rádi využijí možnosti prohlédnout si interiéry této nádherné, nákladně zrekonstruované novorenesanční dominanty Václavského náměstí.

Přípravy na oslavu jsou v plném proudu a já mám právě teď tu čest povídat si s charismatickou osobností a legendou. Ano, s legendou českého notářství, čestným prezidentem Notářské komory České republiky a předsedou Pražského sdružení Jednoty českých právníků panem JUDr. Martinem Foukalem. Třicet let uplynulo, jako když mávne proutkem a mnoho našich kolegů a kolegyn považuje existenci svobodného notářství za samozřejmost. Když něco funguje, mnohdy nemáme potřebu se pít po půvo-

du. Pokud ale něco funguje, muselo to někdy vzniknout a nic nevznikne samovolně. Vždy za tím něco stojí někdo – šikovní lidé – nadšenci pro věc, kterým nebylo zatěžko strávit mnoho hodin, dnů a měsíců urputnou prací, snahou, vyjednáváním a vedením, aby myšlenka a zdravý záměr nabyly konkrétních rysů, mantinelů a nakonec i zákonné podoby. Pane doktore, byl jste v čele celého zrodu novodobého svobodného notářství. Mohl byste našim kolegům, kolegynám a čtenářům přiblížit proces, který vedl k jeho vzniku?

Když jsme si připomínali 25. výročí obnovy českého notářství, dokonale popsal nelehkou cestu k jeho obnově v č. 3/2018 časopisu Ad Notam ten nejpovolanější, JUDr. Miloš Jindřich, který byl předsedou tehdejšího našeho spolku „Sdružení notářů České republiky“. Proto Vaši otázku uchopím trochu jinak. V době, kdy jsem působil jako státní notář, se jevila víze svobodného notářství jako utopie. O notářství před jeho zestátněním se nemluvalo, jako by to bylo zakázané téma. O to překvapivěji působila okamžitá aktivace určité skupiny notářů z Prahy a Středočeského kraje, kteří ihned po 17. listopadu 1989 začali přemýšlet o tom, co je možné udělat pro návrat notářství mezi svobodná povolání. Byl jsem účastníkem prvního setkání v Makarské vinárně na Malé Straně, kde byl přijat dokument – prohlášení – deklarující tento společný cíl. Samo opravdu nic nešlo. Uvědomil jsem si, že zájem o osud notářství kromě samotných notářů nikdo z politiků nemá a nelze spoléhat na pomoc „shora“. Výjimkou byla tehdejší ministryně spravedlnosti Dr. Dagmar Burešová a její náměstek Dr. Jiří Balašík, kterého jsem znal z doby společné práce na odborné příručce pro advokáty s názvem „Smlouvy o převodech nemovitostí“ vydané v roce 1989. O nutnosti odstátnění notářství veřejně mluvili, ale následně se ukázalo, že bude legislativní proces značně komplikovaný na rozdíl od advokacie, kde stačilo změnit jediný zákon. Důležitou oporou pro nás byli zahraniční kolegové, zejména z Rakouska. V době, o které mluvím, bylo notářství podceňovaným povoláním, a proto na naše politiky působilo jako zjevení, že rakouským mini-

JUDr. Martin Foukal a JUDr. Otakar Motejl.

strem spravedlnosti je bývalý prezident notářské komory Rakouska a vídeňský notář, Dr. Klaus Michalek. Mnohé další zahraniční návštěvy na naše politiky působily až exoticky – např. tehdejší prezident UINL Gilles Demers, který v únoru roku 1992 navštívil Ministerstvo spravedlnosti v Praze, byl z kanadského Quebecu. Teprve následně si snad začali naši politici uvědomovat význam notářství a jeho nezastupitelnou roli v kontinentálním právním systému. Neprosazovali jsme nic, co by bylo pouze v zájmu notářské profesní skupiny, ale co bylo nezbytnou podmínkou pro vytvoření demokratického právního státu, kde je notářství součástí justiční soustavy. Jak je všem známo, za dramatických podmínek se vše nakonec v dobré obrátilo a k 1. 1. 1993 bylo české notářství na světě. Pokud by se tak nestalo, byli bychom pro okolní svět nepochopitelní. Politici často argumentovali tím, že je nepochybně správné přijmout notářský řád, ale vhodné by bylo jej přijmout s novým občanským zákoníkem. Jak dnes víme, to bychom se načekali.

Jak snadné nebo naopak jak těžké bylo začlenit české notářství do mezinárodních notářských organizací a získat zasloužený respekt? Nepochybně jsme, pro v té době jejich stále členy, představovali poněkud exotický prvek...

Jak jsem již uvedl, se zahraničními kolegy jsme navázali kontakty v průběhu procesu ke svobodnému notářství. Čím jsme se lišili od ostatních východoevropských zemí, byla výjimečná osobnost doktora Jiřího Brázdy, kterého mnozí zahraniční kolegové znali nikoli z osobních setkání, ale z korespondence, kterou s nimi dlouhá léta vedl. Byl jedinou osobou ze socialistických zemí, která udržovala mezinárodní kontakty s notářstvími z celého světa. Když konečně došlo k osobnímu setkání Dr. Brázdy s těmi, se kterými si dlouho jen psal, byl jsem často svědkem dojemných objetí s některými ze zahraničních kolegů se slovy – tak jsme se dočkali, nevěřili jsme, že se toho někdy dožijeme... Dr. Brázda nám otevřel dveře do mezinárodního světa dokořán. Samozřejmým cílem našeho notářství bylo, abychom se co nejdříve stali členy světové notářské organizace UINL. K tomu došlo v únoru 1994 ve Vídni, kde za velikého nadšení ostatních členských zemí na generálním shromáždění došlo k přijetí českého, slovenského maďarského a maltského notářství. Ačkoli nemluví francouzsky, přednesl jsem na slavnostním ceremoniálu zásluhou tehdejšího předsedy mezinárodní komise Dr. Eduarda Kyšperského projev ve francouzštině, v úředním jazyce UINL, což vzbudilo značný ohlas. Prezident UINL Dr. Andre Schwachtgen z Lucemburska glosoval mé vystoupení slovy, že s ohledem na společné historické kořeny k nim mohou čeští notáři kdykoli přijet získat zkušenosti z notářské praxe. Exoticky jsme snad nepůsobili, ale pro nás byli zajímaví prezidenti z afrických, středoamerických nebo jihoamerických zemí, kteří se při slavnostních příležitostech oblékali do nejsvátečnějších úborů své země. V té souvislosti vzpomínám na přátelství, které jsem navázal s Ganiu Aeschim, prezidentem notářské komory v Beninu, který nosil dlouhý propínací plášť z bílého plátna a na hlavě měl bílou čepičku, na což byl patřičně hrdý. Při jeho tmavé pleti to působilo velice kontrastně. A v civilu mi připomínal legendár-

ního jazzového zpěváka a trumpetistu Louise Armstronga. Studoval v Paříži na Sorbonně a v roce 1968 navštívil Prahu. Pamatoval si jména pražského jara a opakoval – Dubcek, Svoboda! Jednou, možná i vícekrát, přijal naše pozvání do Prahy. Rádi jsme spolu šprýmovali a společně se smáli. Škoda že už není mezi námi. Byl to velký přítel, kterého jsem si velice vážil. Po několikaletých setkáních jsme se všichni cítili jako jedna velká notářská rodina. Musím dodat, že k dorozumění se všemi kolegyněmi a kolegy z celého světa mi dlouhá léta pomáhala skromná, skvělá tlumočnice, paní Ing. Ivana Horáková, ovládající němčinu, angličtinu, francouzštinu, španělštinu, ruštinu. Na získaném respektu českého notářství na mezinárodním poli má svůj značný podíl.

Ve funkci prezidenta Notářské komory České republiky jste úspěšně působil dlouhých 23 let. Přemýšlel jste někdy nad tím, kolik času z těchto 23 let jste věnoval práci notáře, kolik času rodině a kolik času této funkci?

Moc jsem nad tím nepřemýšlel, vždy jsem dělal to, co je aktuálně nejvíc potřeba. Čas věnovaný notářské komoře zřejmě převládá nad vším ostatním. Na začátku jsem byl soustředěn především na organizační záležitosti komory spojené s odpovědností za celý notářský stav. Prožíval jsem každou konferenci, setkání s politiky s napětím, byl jsem stále ve střehu, asi i nervózní, aby vše dobře dopadlo. Také příprava na zasedání prezidia nebyla samozřejmostí, přemýšlel jsem o každém z jeho členů, o pozvaných hostech. Snažil jsem se být ke každému vstřícný, trpělivý, dát každému prostor a vyslechnout jej. Uvědomoval jsem si, že každý, kdo se přihlásí o slovo, se na to celý měsíc připravoval, ví, co chce říct, má k tomu důvod. Vždyť jedná v zájmu své regionální notářské komory i ve prospěch celého notářství. Pohyboval jsem se ve společnosti těch nejkvalitnějších lidí, kterým je dobře naslouchat. Vážím si toho, že jsem dostal životní příležitost stát v čele nově se tvořící profese a vtisknout jí určitou podobu.

Velkou zásluhu na tom, že jsem brzy pochopil smysl notářství a krásu tohoto povolání, mají naši kolegové, benešovští notáři Dr. Martin Šešina a Dr. Miloslav Jindřich, kteří ke mně byli shovívaví a trpěliví. Pokud něco děláte s přístupem, že vás to baví, je šance, že to budete dělat dobře. Od začátku notářské praxe jsem si uvědomoval, jak se mi účastníci svěřují, důvěřují mi. To je zavazující. Uvědomoval jsem si, že jejich starosti a hledání východisek jsou pro mě zdrojem cenných životních zkušeností, kterými mě obohacují.

Na notářské profesi je nejcennější kontakt s lidmi. Je pravda, že přicházejí řešit majetkové otázky, skrze které ale zpravidla řeší osobní vztahy, což je mnohem důležitější. Proto říkám, že je vlastně notář i psychologem. V této souvislosti ještě zmíním, že jsem rád, že se jako notář nemusím dohadovat o výši své odměny, jelikož mi ji stanoví tarif. Mně by to bylo nepříjemné. Nepřemýšlím nad tím, kolik mi poskytnutá služba přinese, ale jak mohu lidem pomoci.

Když se ptáte na čas věnovaný rodině, odpovím, že pokud bylo potřeba najít pro rodinu čas, tak jsem si ho musel udělat. Byla to otázka priorit. Na několik let jsem se vzdal všech

JUDr. Martin Foukal
s Ganiu Adeschim,
prezidentem notářské
komory v Beninu.

koničků včetně muziky, která byla pro mne vždy na předním místě. Jsem rád, že mi děti nic nevyčety, skvěle spolu vycházíme, považuji je za úspěšné a dovolím si říct, že jsou snad i dobře vychované.

Ptala jsem se zcela účelově, protože uběhlý čas je jedno z mála, co se měří všem stejně, a je dobré se zamyslet nad tím, komu a do čeho jsme tuto jedinečnou devizu investovali. Pokud byste se mohl vrátit v čase zpět, udělal byste něco jinak? Pokud ano, co by to bylo?

Určitě by se leccos dalo udělat jinak. Ale vždy jsem se snažil o to, abych do toho vložil veškerý um, který je mi dán. Jiný člověk na mém místě by asi vše dělal jinak, zase podle svých představ a schopností. Záleží na tom, jaké schopnosti máte a jak s nimi nakládáte. Předpokladem pro úspěch je být přesvědčený o tom, že to, o co se snažíte, je obecně prospěšné, ne tedy výhodné jen pro notáře.

Domnívám se, že je mou přirozeností dívat se dopředu a minulost přijmout jako realitu a příležitost se ponaučit. Na svém životě nic měnit nelze a nechtěl bych ani nic vracet. Za to, co jsem prožil, jsem vděčný. Dostal jsem příležitost žít život mezi skvělými lidmi v neopakovatelné době. Nemám ani povahu, že bych si na něco stěžoval a sváděl cokoli na druhé, nebo žehral na osud. Naopak si uvědomuji veškeré dary, kterých se mi dostalo včetně zdraví. Vrátit bych si přál jen prožitky, které jsem si nedokázal v celém rozsahu uchovat v paměti.

Třicet let je dlouhá doba a jako svobodní notáři jsme v ní toho prožili opravdu mnoho. Které období Vás nejvíce oslovilo a proč?

Každé začátky jsou vnímány intenzivně. Proto mě asi nejvíce oslovily první měsíce svobodného notářství, kdy jsme neměli sídlo, prezidia se konala v mojí kanceláři, samotné notářství si hledalo své místo mezi soudci, advokáty, státními zástupci, vytvářely se vztahy s politiky a všemi, se kterými jsme vstupovali do partnerských vztahů. Pro připomenutí to byla

např. pojišťovna Kooperativa, první pojišťovací makléřská společnost GreCo, později nastoupila Renomia, vzpomínky se ubírají k prvním kontaktům s bankami – jak nás odmítla Komerční banka jako nezajímavé začínající „podnikatele“ bez historie. Situaci opět zachraňovali naši rakouští přátelé, konkrétně kolega Dr. Uwe Kischner, který sjednal mou návštěvu u předsedy představenstva Bank Austria ve Vídni. Pak už bylo s našimi notáři jednáno dle zvyklostí v Rakousku, tedy s úctou a respektem. Tím byl položen základní kámen pro spolupráci trvajících do současnosti. Profitují z toho i všechny ostatní profesní komory, pro které byly vytvořeny obdobné podmínky jako pro notáře. Mohu říci, že každý dílčí úspěch, kterého se nám podařilo dosáhnout, jsem prožíval. Jen nebyl čas si jej naplno uvědomit. Stále přicházely nové, aktuální povinnosti, které bylo nutné ihned řešit.

Takových situací bylo mnoho, ale připomenu jednu z těch velice důležitých. Před rokem 2000 se začalo mluvit o významné roli notářství v obchodním právu i o tom, zda je nutný dvojí přezkum listin sepsaných formou notářského zápisu. Požádal jsem prof. Jana Dědiče, který s námi jel do Bruselu, kde přednesl přednášku v Evropském parlamentu. To mělo zásadní význam, jelikož se podařilo odbourat soudní přezkum. To už byl jen krůček k přímým zápisům do obchodního rejstříku notáři. Za velký úspěch své doby lze považovat prosazení zřízení zástavního práva k movitým věcem bez předání předmětu zástavy a vedení rejstříku těchto zástav Notářskou komorou ČR. Inspirací bylo Maďarsko, kde již tento institut, sice v jednodušší podobě, fungoval.

V té době se české notářství šplhalo na pomyslném žebříčku i z mezinárodního hlediska strmě vzhůru a jedním z projevů uznání bylo i propůjčení vysokého státního vyznamenání, které jsem v roce 1999 převzal od rakouského prezidenta Thomase Klestila – Velkého stříbrného odznaku za zásluhy o Rakousko. Bylo to vyznamenání celého českého notářství, které inicioval prezident Rakouské notářské komory, Dr. Georg Weismann. Na tento úspěch byl hrdý tehdejší mi-

nistr spravedlnosti Dr. Otakar Motejl, který se s našimi kolegy slavnostního ceremoniálu zúčastnil.

Šťastné okamžiky jsme prožívali také tehdy, když jsme náhodně objevili vhodnou budovu pro sídlo notářské komory. Chodil jsem dohlížet na probíhající rekonstrukci, a když bylo hotovo, s pocity hrdosti jsme slavnostně toto historicky první vlastní sídlo notářů otevírali. Podařilo se pozvat tehdejšího prezidenta Václava Klause, aby se této události zúčastnil. Tím bych se ale rozpovídal příliš do široka, vzpomínek je totiž opravdu mnoho a vyprávění by bylo příliš dlouhé. Pro současnou generaci je to minulost. Nicméně platí, že kdo nezná svoji minulost, nevládne svoji budoucnost.

Představte si, že máte neomezenou pravomoc jakkoli zasáhnout do jakéhokoliv současného zákona či jiného právního předpisu, co byste zavedl, zrušil či změnil?

O chybách v zákonech, které je potřeba napravit, mluvit nechci, to by byl nekonečný příběh, vypovídající o současné legislativní úrovni. Jen na tomto místě připomenu, že notáři mají stále značný potenciál, který se společnosti nabízí a je nedostatečně využíván. Např. se již několik let diskutuje na téma nesporných rozvodů u notáře, což by pomohlo odbřemenění soudů, ale debata se nikam neposunula. Existují zahraniční zkušenosti, přineslo by to úspory času i peněz, ale chybí politická vůle. Možná v cestě stojí lobbistické zájmy skupin, pro které je tato agenda ekonomicky zajímavá. Samotných manželů, kteří by se chtěli rozvést bez nadbytečných formalit, se nikdo neptá. Věřím, že se nakonec cesta najde, ale je třeba vytrvat a argumentovat tím, že to není v zájmu notářů, ale především těch, kterých se to dotýká. Jsem přesvědčen, že i tuto agendu budou notáři vykonávat stejně dobře, jako si poradili v minulosti i s těžšími úkoly. Existují i další možnosti, jak využít potenciálu notářství, jen by bylo potřeba najít dostatek síly a odvahy. Nechce se o tom příliš mluvit, aby se „neprovokovalo“, ale nabízí se možnost, jak přispět do státního rozpočtu v této vypjaté době. Tou je např. výběr daní souvisejících s nabytím nemovitostí. Daň prý byla pro nerentabilitu zrušena, náklady na personál převyšovaly příjem. Pokud by byli notáři touto službou pověřeni, stát by do toho nemusel investovat ani jedinou korunu. K tomu se ale váže i obligatornost notářského zápisu, jako je tomu v jiných evropských zemích, což by v našich podmínkách zvedlo vlnu pobouření především z řad advokátů a realitních kanceláří. To by si museli politici umět zodpovědět a obhájit. Pak by nic nestálo v cestě tomu, aby notáři zapisovali změny do katastru nemovitostí stejně, jako je tomu u obchodního rejstříku. To jsou ale jen úvahy do budoucna a jistě by se našly další možnosti, jak notářství využít.

Podívám-li se mimo notářství, považuji za nezbytné přednostně pracovat na novém exekučním řádu. Zasloužil by si celý postavit nově, aby odpovídal současným podmínkám, odstranil sporná ustanovení, jasně vydefinoval kompetence, nastavil teritoriální princip, o kterém se několik let bezvýsledně diskutuje. Na to by měl logicky navazovat tarif. S mým názorem se ztotožňuje i prezident Exekutorské komory ČR, Mgr. Mlynářčík. Zřejmě tedy opět chybí dostatek odvahy a politické vůle něco měnit.

Další oblastí, které je podle mého názoru nejvyšší čas věnovat, je digitalizace a její důsledky, dopady do všech právních oblastí. Je to široké téma, kterému se bude věnovat příští Sjezd českých právníků.

V minulosti jsme se bavili o tom, že je dobré umět více věcí, než které předpokládá naše profese. Víím, že jste hudebně velice zdatný. Které hudební nástroje ovládáte?

Mnozí kolegové mě znají ze školení a jiných příležitostí, kde hrávám na kytaru s foukací harmonikou. Začínal jsem na housle, na které dnes hraji spíš svátečně. Jako samouk jsem se něco naučil i na klavír a také na klarinet. Ten jsem ale neměl v ruce už několik let. Snad až budu mít víc času, tak se pokusím z něj vyloudit poslouchatelné tóny.

To tedy klobouk dolů. Zahrajete si někdy dohromady i s Vašimi dětmi? Víím, že se obě hudebně potatily, takže se společně muzicírování dá předpokládat...

Obě děti mají hudební základ v klavíru, dcera Markéta vystudovala vedle Pedagogické fakulty konzervatoř a již v 16 letech vyhrála pěveckou soutěž „Zlín talent“. Dnes zpívá se svou kapelou vlastní tvorbu, příležitostně vystupuje s dalšími uskupeními především jazzového zaměření. Zpěvu se věnuje i jako lektorka. Obdivuji její trpělivost, když pracuje s dětmi v početném dětském sboru „Beznot“. Pozorovat to je dojemné, umí to s nimi moc hezky. Syn Jan vedle klavíru hraje na kytaru, vystupuje v různých seskupeních. Hraje také na bendžo a jako kluk hrál na trumpetu. S ním je na tom podobně, jako já s klarinetem. Hudební nadání uplatňuje i při své filmové tvorbě, je absolventem FAMU.

Samozřejmě že když je k tomu vhodná příležitost, tak si společně zahrajeme. Musím se přiznat, že při hraní se dokážu zcela odpoutat od zbytku světa. Je to zvláštní druh opojení.

Vášim dalším koníčkem jsou automobily a automobilové závody. Závodíte ještě aktivně?

V posledních letech jsem se účastnil automobilových závodů do vrchu, dříve to byly okruhové závody. Termíny letošních závodů mi bohužel kolidovaly s jinými povinnostmi nebo rodinnými akcemi, kterým jsem dal přednost, tak jsem se letos dosud ani jednou nesvezl. Mám dojem, že pořádání závodů je organizačně stále těžší, kvůli protestům aktivistů byly dva závody z deseti zrušeny. Doufám, že se mi to podaří a na trať se dostanu alespoň v samotném konci závodní sezony.

Kromě závodního auta a běžného vozového parku mám i auto zn. IFA F9 z roku 1955, ke kterému mám zvláštní vztah. Když jsem si v 18 letech udělal řidičák a vydělal na brigádě u pošťáků 5 000 korun, koupil jsem si auto této značky. Líbilo se mi, mělo krásný aerodynamický tvar a jezdilo svižně. Měl ho můj strýc, což byla pro mě inspirace. Všechno jsem se na něm naučil sám opravovat. Po několika letech jsem ho prodal. Na auto jsem rád vzpomínal. Když jsem o tom mluvil jednou na závodech, jeden mechanik mi říkal, že auto této značky právě zdědil po dědovi. Tak jsem jej od něj v roce

JUDr. Martin Foukal a JUDr. Miloslav Jindřich při odhalování pamětní desky Jindřicha z Isernie

2004 koupil a po třech letech po kompletní renovaci s ním vyjel do světa. Od té doby s ním jezdíme na týdenní dovolenou, letos jsme byli i na Slovensku. V garáži mám i svého prvního unikátního pionýra se závodním motorem, nebo prototypovou Jawu 175 a další zajímavé stroje. Nejsem ale sběratel veteránů, mám jen ty exponáty, ke kterým mám osobní vztah.

Letošní rok ve funkci notáře k 31. 12. 2023 končíte. Co plánujete dál?

Je to zatím stále jen představa. Až nastane tato realita, teprve pak si asi uvědomím zásadní změnu. Předpokládám ale, že budu mít více času pro Jednotu českých právníků, kde jsem místopředsedou a též předsedou Pražského sdružení JČP, také pro spolupráci s právníckými fakultami – v Praze i v Plzni, pro přípravu na zasedání správní rady UK, kde již řadu let působím. Při zasedání Sjezdového výboru dne 30. 8. 2023 bylo jednomyslně rozhodnuto, že Jednota českých právníků organizačně zajistí další sjezd českých právníků, a to ve dnech 15. až 16. května roku 2025. Rozjíždějí se přípravy nejen organizačního charakteru, ale především obsahového. Tématem by měla být zmíněná digitalizace či informatika s dopady na justici i celou společnost z právního pohledu. Tomu bude nutné věnovat spoustu času.

Vedle toho bych si přál užívat si víc své rodiny, především vnoučat, která tak neskutečně rychle rostou. Rád bych se dostal více k hudbě a literatuře. Obdržel jsem mnoho zajímavých knih, které si chci přečíst. Pokud to bude možné, ještě bych si rád zazávodil s autem a také provětral ostatní veterány, které na mě v garáži čekají.

Nechci ani ztratit kontakt s notářskou profesí, které jsem věnoval podstatnou část života, a tak budu rád, když budu mít nadále k dispozici zápisy z prezidia nebo různé dokumenty, které se dotýkají budoucnosti notářství. Pokud bude ze strany vedení notářské komory zájem, budu se snažit být nápomocen, ať už názorem, nebo konkrétní pomocí.

Mám také touhu cestovat, vidět krásy přírody, architekturu měst, vnímat různé kultury.

Jak jsem již řekl, jsou to zatím jen představy a všechno se bude odvíjet od dobrého zdraví. Pokud mi bude dáno, na všechno, co přijde, se těším.

S Vaší obrovskou energií, cílevědomostí, organizačními schopnostmi, uměním vyjednávat a přesvědčovat a talentem nenechat druhé, aby byli líní, určitě všechno zvládnete na sto procent, jak tomu ostatně bylo vždy. Pane doktore, velice Vám děkuji nejen za dnešní rozhovor, ale i za obrovský kus práce a Vašeho života, který jste pro notářský stav vynaložil a vydal. Velice si toho vážím. Do dalších let Vám přeji hodně úspěchů a pevného zdraví. V příštích letech se těším na mnoho dalších setkání a spolupráci, a třeba si někdy i společně s kolegy zase zahrajeme a zazpíváme. ■

JUDr. Věra Sábliková
prezidentka Notářské komory pro hl. m. Prahu,
členka prezidia NK ČR, notářka v Praze
Úvodní foto: JUDr. Martina Sábliková

Odhalení pamětní desky profesora Václava Hory

U PŘÍLEŽITOSTI ODHALENÍ PAMĚTNÍ DESKY PROFESORA **VÁCLAVA HORY** V OBCI KOZOJEDY BYLA PRONESENA ZDRAVICE **prof. ALENY MACKOVÉ**, KTEROU NÍŽE PŘINÁŠÍME V PLNÉM ZNĚNÍ.

Vážená paní starostko, vážení přítomní,

především mi dovoluji poděkovat za to, že jste nás oslovili, jsme za to velmi vděční. Je pro mne velkou ctí, že mohu alespoň touto formou vzpomenout na profesora Václava Hory.

K dílům profesora Hory neměla má generace snadný přístup. Ti šťastnější z nás, tehdejších studentů Právnické fakulty pražské University Karlovy, našli jeho skvělé učebnice v knihovnách svých předků nebo po téměř detektivním pátrání v antikvariátech, v nichž patřily jeho knihy k nedostupným a mimořádně cenným kouskům.

Pokud jsme to štěstí měli, a k dílům prof. Hory jsme se dostali, šlo vpravdě o mimořádný zážitek čtenářský i právnický. Krásným, kultivovaným, ale současně vysoce precizním odborným jazykem nám jeho díla odkryla ty nejsložitější i nejkrásnější stránky civilního procesu. Pochopili jsme smysl oboru, který se zabývá jedním z nejzávažnějších záměrů, kterým právo má a musí sloužit, tj. slovy profesora Hory: „postarati se o to, jak odkliditi neshody, spory z právního řádu (kterým stát upravuje spoluzítí lidstva závazným způsobem) mezi zúčastněnými stranami propukající, spory, jimž sebe dokonalejší řád právní z rozmanitých příčin předejít nemůže“.

Takovému oboru má smysl zasvětit svůj život, to profesor Hora v míře vrchovaté učinil. Inspirování jeho poznatky a jeho přístupem a postoji tak učinili mnozí právníci, mezi nimi i já. Civilní proces se stal i mým celoživotním profesním osudem a soupeřem. Jsem přesvědčena, že jako v knihovně mé, stejně tak v knihovnách českých soudců, advokátů, notářů a dalších patří dílům prof. Hory místo nejčestnější. Nejde přitom o zdobné dekorativní artefakty, ale o knihy, které bereme do rukou vděčně a rádi a často, ačkoliv byly vydány před téměř sto lety. To o jejich kvalitě asi vypovídá nejvíce. (O téměř kompletní znovuvydání díla prof. Hory po r. 1989 se zasloužil jeho vnuk, již bohužel zesnulý, JUDr. Jaroslav Oehm a nakladatelství Wolters Kluwer, jeho syn, pravnuček prof. Hory, je pak rovněž absolventem naší fakulty.)

Misi univerzitního profesora profesor Hora naplnil v míře vrchovaté. Po vzniku Československa pracoval na nových zákonech o soudním řízení civilním a organizaci soudů. Ve svých přednáškách a knihách vysvětloval smysl a podstatu, k nimž má úsilí každého slušného právníka směřovat. Byl dvakrát děkanem právnické fakulty, členem české i slovenské akademie věd a umění. Únor 1948 byl však, bohužel, definitivní tečkou za jeho univerzitním působením...

Prof. Hora inspiroval i svým osobním příkladem, vzpomeneme s úctou a respektem jeho postoje v nejtěžších dobách československého státu. Zaplatil i životem svého jediného syna, vychovaného ve stejných zásadách...

Dámy a pánové, děkuji jménem svým i jménem všech právníků, kterým byl prof. Hora nedostižným vzorem za Váš zásluhný počín, kterým je odhalení pamětní desky, která bude připomínat výjimečnou osobnost, na kterou můžeme být právem hrdi. Naším vzorem, profesním i lidským, prof. Hora nejen byl, ale zůstává... ■

Prof. JUDr. Alena J. Macková, Ph.D.,
katedra občanského práva PF UK,
členka redakční rady Ad Notam

Mistrovství světa notářů ve fotbale 2023

V červnu tohoto roku jsem měl jako nový člen českého týmu možnost zúčastnit se mistrovství světa notářů ve fotbale, které se konalo ve španělském Bilbau. Na úvod se sluší uvést, že konání fotbalových turnajů má mezi notáři dlouholetou tradici. Dosud se však jednalo o turnaje pořádané jen skupinou evropských států, v současné době Belgie, Francie, Itálie, Německo, Polsko, Rakousko, Španělsko a námi. V letošním roce se však španělská pořadatelé rozhodli přivzít na notářský turnaj i notáře ze zemí Střední a Jižní Ameriky – Argentiny, Uruguaye, Mexika a Peru, a současně pozvali notáře z dalších států Evropy – Slovenska, Rumunska a Nizozemska. To celému turnaji přidalo zcela nový rozměr a právem byl označen jako první mistrovství světa notářů ve fotbale. Celá akce se uskutečnila od 14. do 17. 6. 2023 a zúčastnilo se jí více než 700 účastníků, což byl jistě pořadatelský „oříšek“. Nutno však konstatovat, že pořadatelé tuto akci, která samozřejmě zahrnovala i společenskou část, zvládli na jedničku. Celé to na mě zapůsobilo natolik, že bych se o zážitky a postřehy rád podělil.

Již při úvodním ceremoniálu, při kterém na trávník v tréninkovém centru fotbalového klubu Athletic Bilbao v městečku Lezama nastoupilo všech patnáct zúčastněných týmů, jsem zažíval opravdovou hrdost, že můžu s celou výpravou reprezentovat naše notářství a vlastně celou naši zemi. O možnosti zpívat českou hymnu se lvev na prsou a kopačkami na nohou jsem doposud jako fotbalový nadšenec pouze snil. V Bilbau jsem měl možnost to doopravdy zažít! Atmosféru skutečného mistrovství navíc umocňovala nejen výborná or-

ganizace, ale i takové zdánlivé maličkosti jako zcela autentické reprezentační dresy většiny účastníků, včetně nás.

Před turnajem jsem byl velmi zvědavý, jaká bude úroveň samotného fotbalu, přičemž jsem neměl velká očekávání. Říkal jsem si, že jde přece jen o akci notářů, a ne nějakých profesionálních sportovců. Předpokládal jsem proto poklidné tempo hry a přátelské naladění. O to větším překvapením pro mě byly urputné boje v jednotlivých zápasech, při kterých nikdo nikomu nic nedaroval. Zejména náš první zápas s Argentinou, při kterém jsme kvůli zlomenině nosu přišli o naši brankářskou jedničku, toho byl jasným důkazem. Kvalita některých soupeřů mě zaskočila natolik, že jsem začal přemýšlet o tom, kdy lze mezi pracovním

vytížením v notářských kancelářích stihnout vytvořit tak fungující a sehraný tým, jaký jsem viděl např. u Rakušanů. Ačkoliv jsme se tedy snažili na hřišti předvést veškeré naše fotbalové dovednosti, byli pro nás nakonec soupeři v základní skupině (Argentina a Polsko) nad naše síly. Museli jsme se proto následně spokojit s účastí ve skupině států nepostupujících do bojů o nejlepší umístění, přesto jsme se nakonec s turnajem rozloučili výrazným vítězstvím nad týmem Peru. Od tohoto asi nejsympatičtějšího týmu celého turnaje jsme dokonce následně obdrželi i nabídku návštěvy jejich země a sehrání odvetného zápasu. Turnaj pro nás byl každopádně skvělou zkušeností a jeho hlavní přínos vnímám v podobě utužení našich vzájemných vztahů a navázání nových kontaktů, a to i s reprezentanty notářství z různých koutů světa. V neposlední řadě pro nás byl turnaj také motivací pro zlepšení našich výkonů, zejména do příštího roku, kdy evropské týmy opětovně změří své síly tentokrát u nás, konkrétně v Plzni.

Nejlepší týmy ze základních skupin v Bilbao bojovaly o nejvyšší příčky na hlavním ligovém stadionu San Mamés klubu Athletic Bilbao s kapacitou přes 50 000 diváků. Už jen pouhá návštěva zdejšího úchvatného moderního stadionu s možností sledovat vše z obrovského hlediště byla pro fotbalové nadšence nezapomenutelným zážitkem. Upřímně jsem proto záviděl čtyřem nejlepším týmům turnaje – Špa-

něům, Francouzům, Rakušanům a Italům, a také našemu kapitánovi Zdeňku Ryšánkovi, který se zúčastnil zápasu fotbalových legend, že mohou vyběhnout na trávník tohoto fotbalového svatostánku. K atmosféře opravdového mistrovství totiž chyběly už jen burácející ochozy plné fanoušků. Po napínavém finále opanovali celý turnaj Italové, kteří se tak stali prvními mistry světa notářů ve fotbale.

Kromě sportovního zážitku mi akce nabídla možnost zúčastnit se také konference Mezinárodní unie notářů na téma „Notariát ve světě, úvahy o funkci notáře“. V jejím rámci vystoupila skupina přednášejících, kteří se postupně věnovali dílčím tématům z těchto oblastí: cíle a fungování Mezinárodní unie notářů, etika a notáři, školení notářů, notářské funkce, notáři a mezinárodní organizace a rovněž prezentaci projektu B-Ready realizovaného Skupinou světové banky. Velkým kulturním zážitkem byla návštěva Guggenheimova

muzea moderního umění v Bilbao, kde proběhlo slavnostní zahájení celého turnaje, či řada ochutnávek místní baskické kuchyně a španělského vína.

Velmi si vážím toho, že jsem se mohl zúčastnit takové zajímavé události, která pro mě byla v řadě ohledů tak trochu splněným klukovským snem. Jsem si také vědom toho, že bez podpory této akce ze strany notářské komory by bylo těžké naši účast zabezpečit. Děkuji všem mým spoluhráčům, že mě bezprostředně přijali do svého skvělého kolektivu a že mi kromě míče na hřišti „přihráli“ i hodně cenných zkušeností a rad. Těším se na příští rok v Plzni! ■

Mgr. Karel Urbášek,
notářský koncipient JUDr. Lucie Melzerové, Ph.D.,
notářky v Lipníku nad Bečvou

EU v kostce

EVROPSKÁ KOMISE: DVĚ VÝZNAMNÉ POZICE OBSAZENY EXPERTKAMI Z ČR

Dvě významné pozice v rámci struktury unijních institucí byly obsazeny expertkami z České republiky. Paní Irena Moozová byla jmenována zástupkyní generální ředitelky pro spravedlnost a spotřebitele (Generální ředitelství DG JUST, které je zodpovědné za politiku EU v oblasti justice, práva spotřebitelů a genderové rovnosti). Datum účinnosti jmenování bude upřesněno. Paní Moozová doposud zastávala pozici ředitelky pro rovné příležitosti a občanství EU. V Evropské komisi působí více než 15 let. Do druhé významné funkce byla jmenována paní Lenka Filípková, a to do funkce ředitelky pro výdaje v rámci Generálního ředitelství DG BUDG, které je zodpovědné za správu rozpočtu Evropské unie. Doposud na tomto generálním ředitelství paní Filípková vedla oddělení koordinace ročních rozpočtů.

APOSTILA

Od 17. července tohoto roku je v Řecku v některých případech apostila vydávána v elektronické podobě. S elektronickou apostilní doložkou bude možné se setkat u matričních listin, jako je rodný list, potvrzení o státní příslušnosti, úmrtí list, oddací list apod., pokud byly vydány v elektronické podobě prostřednictvím portálu gov.gr. Na tomto portálu by také mělo být možné ověřit pravost v Řecku vydaných elektronických apostil v příslušném registru. Apostily pro další typy listin by měly být i nadále vydávány v listinné formě; listinné apostilní doložky nebudou do online registru zaznamenávány a jejich zpětné ověření je i nadále možné kontaktováním vydávajícího orgánu. Uvedené se podává z oznámení Haagské konference mezinárodního práva soukromého vydaného 4. srpna.

PŘEDSEDNICTVÍ RADY EU

Po Švédsku převzalo 1. července předsednictví Rady Evropské unie Španělsko. To je prvním předsedajícím státem

v rámci nadcházející trojce předsednictví – následovat bude Belgie (první pololetí roku 2024) a Maďarsko (druhé pololetí roku 2024).

Mezi priority španělského předsednictví patří akcelerace politiky rozšiřování Evropské unie, reakce na demografické výzvy, posilování pravidel právního státu a také jedna nepříliš typická oblast: vztahy s nejmenšími evropskými státy (Andorrou, Monakem a San Marinem).

ZÁSADNÍ ZMĚNA V OBLASTI OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Výraznou změnu vyvolává rozhodnutí Evropské komise, pokud jde o předávání osobních údajů mezi subjekty v Evropské unii a Spojených státech amerických. Zmíněné rozhodnutí stanoví, že v případě předávání údajů podle požadavků vyplývajících z rámce pro ochranu soukromí mezi EU-USA (EU-US Data Privacy Framework) je zajištěna ochrana srovnatelná s úrovní dle požadavků Evropské unie. Uvedený rámec představuje systém spravovaný Ministerstvem obchodu USA a upravuje mj. záruky týkající se přístupu orgánů veřejné moci USA k dotčeným údajům.

V případě předávání osobních údajů subjektům mimo tento rámec je nadále nutná další úprava prostřednictvím dalších vyžadovaných opatření, jakými jsou standardní smluvní doložky apod.

Prováděcí rozhodnutí bylo přijato 10. července tohoto roku na základě pravomoci svěřené Komisi prostřednictvím čl. 45 odst. 3 GDPR.

DAC 1, 2, 3... 8

Několik změn je připravováno v unijní daňové legislativě. Sérii směrnic DAC by měla doplnit směrnice s pořadovým číslem osm, připravováno je také jedno nařízení, společným prvkem obou navrhovaných předpisů jsou kryptoaktiva. Směrnice DAC 8 mj. cílí na zavedení automatické výmě-

ny informací mezi členskými státy, pokud jde o transakce s kryptoaktivy, a rozšíření povinnosti oznamování předmětných transakcí. Dále je aktuálně projednáváno nařízení MiCA (Markets in Crypto Assets), které má upravovat pravidla trhu s kryptoměny, a to za účelem posílení předcházení praní špinavých peněz, obcházení sankcí a financování terorismu za využití kryptoměn. Jedním z pilířů by mělo být zavedení povinnosti registrace k obchodování s kryptoměny v Evropské unii.

BELGICKÉ NOTÁŘSTVÍ

K 1. září byl novým prezidentem Národní notářské komory Belgie zvolen pan Anthony Leleu, notář v Comines-Warnton. Do funkce nastupuje po panu Philippu de Jonghe. Pan Leleu bude zastávat také sdílenou pozici prezidenta Mezinárodní rady belgického notářství.

SPOLUPRÁCE V OBLASTI ČIPŮ

Dodavatelský řetězec čipů se stal nejen ekonomickým, ale v souvislosti s jejich nedávným a potenciálním budoucím nedostatkem také výrazným politickým tématem plnicím nejrůznější mezinárodní rubriky. Jednu z významných novinek v této oblasti nedávno oznámil evropský komisař pro vnitřní trh Thierry Breton. Evropská unie by měla v budoucnu spolupracovat s Japonskem, pokud jde např. o výměnu

výzkumných pracovníků a podporu předmětných japonských společností usilujících o působnost v regionu, a to i prostřednictvím dotací. Vzájemná jednání proběhla v Tokiu za účasti japonské vlády a japonských společností.

SOCIÁLNÍ EKONOMIKA

Aktuálně je připravováno doporučení týkající se rozvoje sociální ekonomiky. Vzniká také tzv. jednotná brána sociální ekonomiky, *social economy gateway*, která má za cíl poskytnout subjektům sociální ekonomiky informace o možnostech grantové podpory ze strany Evropské unie, vzdělávacích příležitostech aj. Následovat by měl legislativní návrh upravující statut evropských přeshraničních sdružení a neziskových organizací. Návrh je očekáván ještě v tomto roce.

SALDO ČESKÉ REPUBLIKY V RÁMCI EU

Za první pololetí letošního roku převýšily příjmy České republiky z rozpočtu Evropské unie odvedené výdaje o 45,6 miliardy. Uvedená částka zahrnuje také finance poskytnuté z tzv. NGEU, prostředků určených na obnovení ekonomiky v důsledku krize vyvolané pandemií. Publikován byl také údaj za celý rok 2022, kdy se jednalo o částku 61,2 miliardy korun. ■

JUDr. Berenika Wünschová, ředitelka kanceláře NK ČR
JUDr. Petr Klika, mezinárodní vztahy, právník, NK ČR

Generální shromáždění CNUE

Dne 30. 6. 2023 se v lotyšské Rize konalo zasedání Generálního shromáždění Rady notářství Evropské unie (CNUE). Mezi řečníky, kteří zahájili jednání, patřili spolu s Peterem Stelmaszczykem, prezidentem CNUE, mj. také prezident ukrajinského notářství Volodymyr Marchenko (videokonferenčně) a vrcholní představitelé lotyšské justice.

Jednalo se o druhé zasedání v průběhu letošního roku, které bylo ve značné části věnováno statutárním otázkám, ke kterým patří schválení účetní závěrky Generálním shromážděním, přijetí rozpočtu organizace na nadcházející rok apod.

Poprvé byla projednána také témata, která vzešla z činnosti nedávno ustavené pracovní skupiny pro vnější vztahy, která se soustředí na koordinaci a spolupráci s notářstvími zemí mimo EU. Poskytnut byl také písemný průběžný report o administraci jednotlivých projektů (Evropská notářská síť, vzdělávací projekty a projekt MAPE věnovaný revizi praktické aplikace evropského dědického nařízení).

Následující jednání Generálního shromáždění bude zorganizováno tradičně na konci kalendářního roku v Bruselu. ■

JUDr. Petr Klika
Mezinárodní vztahy, Kancelář NKČR

Mezinárodní škola notářství v Římě

VE DNECH 3. AŽ 7. ČERVENCE 2023 SE V ŘÍMĚ USKUTEČNIL 11. ROČNÍK SVĚTOVÉ ŠKOLY NOTÁŘSTVÍ POŘÁDANÝ MEZINÁRODNÍ UNIÍ NOTÁŘSTVÍ. TATO UDÁLOST PŘILÁKALA VÍCE NEŽ 80 NOTÁŘŮ, KANDIDÁTŮ A KONCIPIENTŮ ZE 45 RŮZNÝCH ZEMÍ. MEZI ÚČASTNÍKY BYLI TĚŽ ZÁSTUPCI Z ČESKÉ REPUBLIKY, A TO NOTÁŘSKÁ KONCIPIENTKA Mgr. MARIE TROUSILOVÁ Z KANCELÁŘE JUDr. MICHAELY HAVLOVÉ, NOTÁŘSKÁ KONCIPIENTKA Mgr. EVA POLÁKOVÁ Z KANCELÁŘE JUDr. MARTINA KRČMY A NOTÁŘSKÁ KANDIDÁTKA Mgr. et Mgr. LUCIE DĚDINOVÁ Z KANCELÁŘE Mgr. ŠÁRKY SÝKOROVÉ. PROGRAM PROBÍHAL SOUČASNĚ VE FRANCOUZŠTINĚ, ANGLIČTINĚ, ŠPANĚLŠTINĚ A SAMOZŘEJMĚ NECHYBĚLA ANI ITALŠTINA.

Tématem tohoto ročníku bylo „Respektování veřejného pořádku: základní poslání notářství, stálá výzva pro notáře“. V rámci něho byly probírány otázky týkající se dědického práva, rodinného práva, majetkových práv a osobnostních práv. Každý účastník měl možnost ve svém výstupu prezentovat právní úpravu ve své zemi a sdílet zkušenosti se svými zahraničními kolegy. Vystoupení pro nás byla nejen výzvou, ale také příležitostí získat hlubší vhled do diskutované problematiky a cennou zpětnou vazbu od účastníků z jiných zemí. Zároveň bylo velice podnětné seznámit se s činností notářů v zahraničí. Příkladem lze zmínit možnost uzavírání manželství před notářem v Peru, který má taktéž v gesci nesporné rozvody, oprávnění ukrajinského notáře činit přímé zápisy do katastru nemovitostí nebo sepišovat smlouvy o náhradním mateřství, či obligatornost notářských zápisů pro převod nemovitostí v mnoha účastnických zemích, jako jsou Francie, Itálie či Nizozemsko.

Kromě každodenních workshopů byl program obohacen o návštěvu Nejvyššího kasačního soudu Itálie, představení činnosti a cílů Mezinárodní unie notářství a prezentaci její spolupráce s mezinárodními organizacemi. Bylo nám představeno fungování italské notářské komory její emeritní prezidentkou Valentinou Rubertelli. Zajímavým bodem prezentace byla elektronizace notářství a také sociální funkce komory, která spočívá mimo jiné ve vyplácení penzí emeritním notářům, kteří za trvání své praxe přispívají do notářského důchodového fondu dle výše svých příjmů.

Vyjma odborné diskuse byla jedním z hlavních přínosů školy notářství možnost setkat se s kolegy z různých koutů světa. Vytvořily jsme si nová přátelství a navázaly jsme kontakty, které jsou pro nás významné nejen v profesním, ale také v osobním životě. Tato síť nám bude nepochybně velkou pomocí v další práci, neboť s globalizací společnosti dochází k čím dál tím častějším konfrontacím se zahraničním právem, a možnost konzultovat problematiku s odborníkem na dané právo je proto nedocenitelná.

Díky Světové škole notářství jsme si připomněly důležitost spolupráce, sdílení zkušeností, znalostí, navazování kon-

taktů a vzájemné pomoci na národní a mezinárodní úrovni. Budeme se těšit na budoucí příležitosti, které budou dále napomáhat rozvoji notářství po celém světě. ■

Mgr. Marie Trousilová, notářská koncipientka,
Mgr. Eva Poláková, notářská koncipientka

Zahájení a ukončení činnosti notářů

Ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., s účinností od 1. 8. 2023 jmenoval **Mgr. Lenku Holcovou** notářkou v obvodu Okresního soudu v Chrudimi se sídlem v Chrudimi. K 1. 10. 2023 byl jmenován notářem **Mgr. Václav Štěrba** v obvodu Okresního soudu v Příbrami se sídlem v Příbrami. Dále byl k 15. 10. 2023 jmenován **Mgr. Bc. Michal Roubík** notářem v obvodu Okresního soudu v Pelhřimově se sídlem v Pelhřimově. S účinností k 1. 1. 2024 byly jmenovány notářkami **Mgr. Alžběta Garhoferová** v obvodu Okresního soudu Plzeň-sever se sídlem v Plzni a **Mgr. Lucie Svobodová** v obvodu Okresního soudu v Jablonci nad Nisou se sídlem v Jablonci nad Nisou.

Nově jmenovaným notářkám a notářům přejeme mnoho úspěchu v jejich pracovní činnosti.

Dnem 31. 7. 2023 odvolal ministr spravedlnosti na vlastní žádost **Mgr. Tomáše Recmana** z funkce notáře Okresního soudu v Novém Jičíně se sídlem v Příboře. Na vlastní žádost byl také odvolán z funkce notáře **JUDr. Stanislav Hroch** v obvodu Okresního soudu v Táboře se sídlem v Táboře, a to k 31. 12. 2023.

Za dlouholetou činnost ve prospěch notářství děkujeme a do dalšího života přejeme pevné zdraví, štěstí a osobní spokojenost. ■

redakce Ad Notam

Mgr. Lenka Holcová

Mgr. Václav Štěrba

Mgr. Bc. Michal Roubík

Mgr. Alžběta Garhoferová

Mgr. Lucie Svobodová

Celostátní notářská konference

Ve čtvrtek 5. října 2023 se v Praze uskuteční celostátní notářská konference k 30. výročí obnovy svobodného notářství v České republice. Tématem odborné části programu v Nové budově Národního muzea bude *Notář a nesporná justice*. Společenská část programu proběhne v Historické budově Národního muzea. Reportáž z konference přinese příští vydání Ad Notam.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu Praha-východ se sídlem v Praze

uvolněného po notářce Mgr. Marii Hájkové, která ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 3. října 2023 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 4. září 2023.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ na obsazení notářského úřadu

v obvodu Městského soudu v Brně se sídlem v Brně

uvolněného po notáři JUDr. Milanovi Šmidrkalovi, který ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 10. října 2023 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 11. září 2023.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou se sídlem ve Žďáru nad Sázavou

uvolněného po notáře JUDr. Haně Hornyšové, která ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat ve čtvrtek 12. října 2023 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 12. září 2023.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí 12 000 Kč a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Kolíně se sídlem v Kolíně

uvolněného po notáři JUDr. Ivovi Paříkovi, který ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 17. října 2023 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 18. září 2023.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí 12 000 Kč a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní vědu studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně se sídlem v Příboře

uvolněného po notáři Mgr. Tomášovi Recmanovi, který ukončil činnost dne 31. 7. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat ve čtvrtek 19. října 2023 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 19. září 2023.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Táboře se sídlem v Táboře

uvolněného po notáři JUDr. Stanislavovi Hrochovi, který ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat ve čtvrtek 14. prosince 2023 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komorě doručena nejpozději do 14. listopadu 2023.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní vědu studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

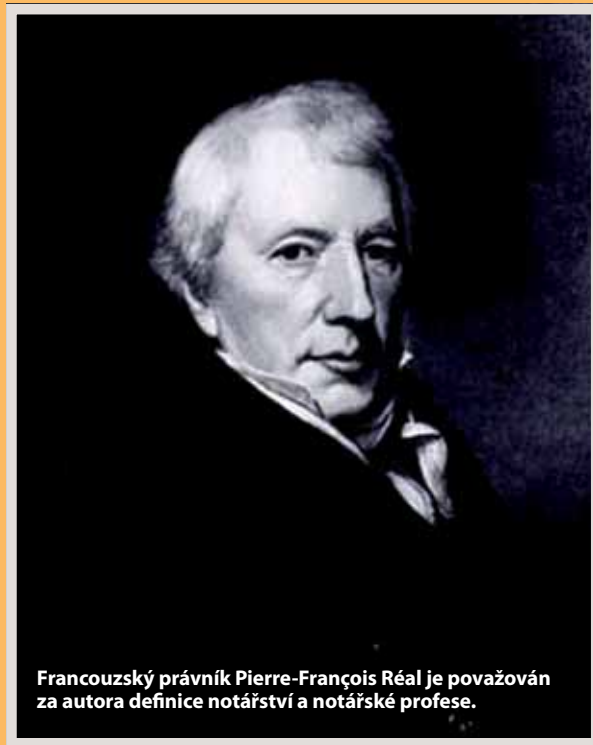
- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

Strípky z historie 72.

Za autora definice notářství a notářské profese je považován francouzský právník a politik Pierre-François Réal (1757–1834), který při projednávání návrhu notářského řádu z roku 1803 charakterizoval notářství těmito slovy: „Vedle státních úředníků, kteří smiřují a soudí spory, rád volá po dalších státních úřednících, kteří jako nezainteresovaní poradci stran, jakož i nestranní redaktoři jejich vůle, upozorňují na plný rozsah závazků, které strany sjednávají, kteří sepisují tyto závazky s jasností, dávajíce jim charakter autentického aktu a sílu pravomocného rozsudku, uchovávají jejich paměť a věrně strážejí jejich vklad, brání vzniku sporů mezi lidmi dobré víry a zneumožňují chamtivým lidem s pocitem naděje na úspěch touhu vznést nespravedlivý protest. Tito nezainteresovaní poradci, tito nestranní redaktoři, tento typ dobrovolných soudců, kteří neodvolatelně zavazují smluvní strany, jsou notáři. Takovou institucí je notářství.“

Francouzský právník Pierre-François Réal je považován za autora definice notářství a notářské profese.

Časopis Právník přinesl v roce 1879 zprávu, že byl „vyznamenán c. k. notář Dan. Benoni v Nalžovech, za své dlouholeté záslužné působení zlatým křížem záslužným s korunou“. Daniel Benoni po právnických studiích působil jako „direktor a právní“, čili justiciář zprvu ve Střelských Hořticích a od roku 1836 v Nalžovských Horách. Zde pak v letech 1851–1880 působil jako notář. Podle zprávy v Národních listech ze dne 3. března 1865 byl Daniel Benoni zvolen okresním starostou pro Plánický okres. Synem Daniela Benonihho byl hudební skladatel, mimo jiné žák Gaetana Donizzettiho, Julius Hugo Benoni (1832–18..?), ve své době označovaný jako „český Mozart“. Časopis Šumavan ze dne 1. listopadu 1879 pod titulem *Zavěšení zlatého záslužného kříže* o průběhu následující slavnosti podrobně informoval.

vání poplatků notářů jako soudních komissařů za výkony, jichž odměnu lze odhadovati dle času, namáhání a píle, rozhodný toliko předpisy §§. 27.—30. platné dosud poplatkové sazby not. ř. ze dne 21. května 1855 č. 94. ř. z. a že proto pro takové výkony neplatí ustanovení advokátní sazby; že však zde jde také o dočasné uschování cenných papírů, ohledně něhož poplatková sazba ničeho neustanovuje, a následkem toho tam, kde třeba odměnití ručení soudního komissaře, dlužno použítí obdobných předpisů §. 8. notářské sazby (§. 7. ob. zák. obč.)“.

O výši sazby za úschovu cenných papírů notáře jako soudního komisaře rozhodl až c. k. nejvyšší soud. C. k. zemský soud ve Štýrském Hradci za „složení pozůstalých cenných papírů v ceně 100.625 zl. 99 kr., přisoudil notáři na místě účtovaných dle §. 8. notářské sazby 52 zl. 30 kr. pouze paušální odměnu 30 zl.; neboť poplatek ten vyměřen byl dle §. 28. poplatkové sazby not. řádů ze dne 21. května 1855 č. 94. ř. z. se zřetelem na čas, namáhání a píli, nikoliv dle §§. 2. a násl. notářské sazby, poněvadž v tomto § uvedená odměna za práce platí jen pro vlastní práce notářské, nikoli však za práce soudního komissařství“. C. k. vrchní soud zemský ve Štýrském Hradci notářovu stížnost zamítl. Naopak c. k. nejvyšší soud mimořádné notářově stížnosti rozhodnutím ze dne 2. března 1898, č. 2873 „vyhověl a přisoudil notáři účtovanou částku 52 zl. 30 kr. za uschování a složení cenných papírů, uváživ, že jsou sice pro vyměro-

V roce 1882 „nákladem universitního knihkupectví Höldera ve Vídni počalo vycházeti dílo, jež mnohému právníku velmi přijde vhod, anto jemu ušetří práce i náklady s opatřením mnohých nezbytných pramenů spojené. Pan minist. sekretář dr. Josef Kaserer v oboru právnického písemnictví osvědčený, vydává totiž pod nápisem „Handbuch der österreichischen Justizverwaltung“, systematicky uspořádané vydání všech zákonů a nařízení v obor správy spravedlnosti spadající“. Ve druhém svazku vyšel i komentář k notářskému řádu z roku 1871 o 176 stranách pod názvem *Das Gesetz vom 25. Juli 1871 über das Erfordernis notarieller Errichtung einiger Rechtsgeschäfte: mit Materialien auf Veranlassung des österreichischen Notarenvereins* (Wien: Alfred Hölder, k.k. Hof- und Universitäts-Buchhändler, 1885). ■

JUDr. PhDr. Stanislav Balík,
člen redakční rady Ad Notam

Notář v restauraci zdravé výživy

Můj vztah k zelenině, ovoci a podobným neblahým důsledkům evolučního druhového vývoje zůstává odjakživa na stejné vlně. Na základní škole, muselo to být asi tak v šesté nebo sedmé třídě, jsme dostali od naší třídní paní učitelky – češtinářky – za úkol složit slogan na zdravou výživu. Výtvary jednotlivých žáků dopadly, jak už to tak bývá, dost rozpačitě, ale třeba jeden můj spolužák přišel s velice pěknou prűpovídkou *Zahod' už ty Petrušky, běž si radši na hrušky*. Já jsem, samozřejmě, zůstal věrný svému historickému rodovému naturelu „co na srdci, to na jazyku“, a tak jsem odevzdal slogan *Kdo se chce celý život smát, musí hnusnou zeleninu žrát*. Paní učitelka byla už, naštěstí, zvyklá na podobné moje excesy v mezích slušnosti, a tak brala protestní slogan s humorem. Na nástěnku se ale z pedagogických důvodů nedostal.

S postupujícím věkem u mě averze ke zdraví prospěšné stravě neubývá. Nemá na to vliv dokonce ani velké množství pozůstalostních řízení, která denně provádím. Před nějakou dobou jsem v kanceláři zase básnil o čase oběda jako o nejkrásnější (popravdě jediné krásné) části dne a něžným zrakem pohlížel na monitor, kde hříšně lákala menička jednotlivých místních restaurací. Nevím, jestli moje tajemnice, nebo koncipientka, mě škodolibě upozornila také na polední nabídku zdejší specifické restaurace, která se zabývá výhradně zdravou výživou: steak z červené řepy, vegetariánský prejt a cosi nesrozumitelného s bulgurem – to dodnes pořádně nevím, co je. V tom šoku jsem nerozumně slavnostně prohlásil, že až jednou někdo od nás něco pořádně zvorá, tak půjde za trest na oběd do této restaurace – říkejme jí třeba Kopretina. To jsem ještě nevěděl, jakou mají zaměstnanci sloní paměť.

Nějakou dobu na to mi telefonovala kolegyně notářka, aby mě přátelsky upozornila, že jsem smlouvu o manželském majetkovém režimu její zůstavitelky sice dobře promítl do katastru nemovitostí, ale zapomněl jsem ji zapsat do evidence v Centrálním informačním systému. Polknul jsem naprázdno. Místo abych držel jazyk za zuby a předstíral, že se nic nestalo, jsem v bezbřehé naivitě sdělil své pochybení zaměstnankyním, aby se poučily, jaké hrozné věci se mohou v praxi také dopustit. Moje nová koncipientka do té doby působila vyloženě milým a tichým dojmem, avšak tehdy se projevila její pravá ženská povaha: se šelmovsky svítícíma očima mi připomněla, že jsem nedávno přislíbil jít na oběd do restaurace Kopretina, až se mi něco výrazně nepovede. To už špicovala uši i paní tajemnice z vedlejší místnosti. Obestřely mě mrákoty. Vzpomněl jsem si na slavnou šedesátkovou pohádku „Šíleně smutná princezna“, jak tam král Dobroslav představovaný Bohušem Záhorským hrdě hlásí,

že by Jeho královská Milost brzy dokralovala, kdyby se na ni samotnou nevztahovaly její královské majestáty. Tak jsem tedy důstojně a hlasitě, aby to bylo slyšet i v tajemnickém pokoji, pokynul koncipientce otevřít stránku s meničky a srolovat na Kopretinu.

Musím ale přiznat, že jako v odsouzení před výkonem trestu ve mně klíčila obava a ozývala se malá dušička. Nadhodil jsem koncipientce, jakoby v legraci, že by mohla jít se mnou, doufaje, že mě v tom samotného nenechá a třeba mě „přemluví“, abych přece jenom šel s ní na oběd jinam. Když jsem byl nemilosrdně odpálkován s tím, že radši půjde sama na špagety carbonara, pochopil jsem, že jsem v háji.

Smutně a teskně jsem se ohlížel za koncipientkou odcházející vstříc špagetám, zatímco mě před ztrátou vlastní důstojnosti mohlo zachránit už jenom lítostné přijetí zaslouženého trestu a návštěva restaurace Kopretina se sklopenou hlavou. Dopadl jsem ještě dobře, protože ten den měli právě Cezar salát (byť se sójovou náhražkou majonézy a s krutony z celozrnného pečiva, dokonce v tom nějak figurovaly i sardinky, ale netuším jak...). Ve společnosti samých štíhlých a vitálně vyhlížejících strážníků mě ale stejně přepadla kajícnost těžkého rázu a při vědomí vlastní nadváhy jsem se snažil po vzoru Wolkera zneviditelnit jako nejnepatrnější stvoření v provozovně, kde jsem působil vysloveně nepatřičným dojmem.

Při cestě zpátky do kanceláře mě napadlo, že bych si pro dokreslení svých jobovských vnitřních pocitů koupil v květinářství za 25 korun před inflací palmovou ratolest mučedníka, aby zaměstnankyně pochopily, jak bolestný prožitek jsem absolvoval a jak upřímně a hluboce jsem se do vlastního martyria vcítil. Na takové rouhání se ale už z vyšších sfér zřejmě nemohli dál dívat a seslali mi do hlubin temného sebestyčství paprsek osvětlení shůry. Než jsem došel k obchodu s květinami, vyvstala mi v mysli radostná pointa, jež mě závčas odvrátila od palmových teatrálních gest, která by stejně nikdo neoceníl: od září loňského roku totiž musím každý notářský zápis naskenovat a elektronicky podepsat, vyplnit formulář a nahrát do Seznamu dokumentů vedeného v Centrálním informačním systému NK ČR, abych mohl vydat stejnopis. U smluv o manželském majetkovém režimu se na mě v tu ránu rozsvítí velký a výrazný vykřičník, abych smlouvu nezapomněl zapsat i do evidence. Jak jsem byl krátkozraký, když jsem nadával jako špaček na novou administrativu – díky ní totiž nezapomenu snad už nikdy zapsat notářský zápis do příslušné evidence, a v důsledku toho třeba nikdy více nebudu muset navštívit restauraci Kopretina... ■

JUDr. Filip Plašil, člen redakční rady Ad Notam,
notář v Pardubicích

CONTENTS

ARTICLES

- Jaroslav Svejkovský, Vít Lederer: On the meaning and immutability of the trust fund statute 3
- Kristián Fischer: Usucaption by an unauthorized heir and other cases of usucaption in the context of inheritance law (also with regard to the lawsuit according to § 189, paragraph 2 ZŘS) 8

DISCUSSION

- Ondřej Horák: Issues of representation and mandatory heirs 18
- Kamil Hradský: Right to settlement between heirs 24

FROM HISTORY

- Lenka Holíková: History of the transfer of debts from the testator to the heirs – 3rd part 34

CASE LAW

- Liability for debts 44

WORTHY OF ATTENTION

INTERVIEW

- Interview with JUDr. Martin Foukal 52

CURRENT EVENTS

- Unveiling of the commemorative plaque of Professor Václav Hora 58
- Notary World Cup in football 2023 59

FROM ABROAD

- The EU briefly 61
- General Assembly of CNU 62
- International School of Notaries in Rome 63

INFORMATION UPDATE FROM NOTARY CHAMBER

- Commencement and termination of the activities of notaries 64
- Applications for vacant notary offices 65

EXCERPTS FROM HISTORY

- Stanislav Balík: Excerpts from history 72 71

FEATURE ARTICLE

- Filip Plašil: Notary in a healthy food restaurant 72

INHALTSVERZEICHNIS

ARTIKEL

- Jaroslav Svejkovský, Vít Lederer: Zur Bedeutung und Unveränderlichkeit des Treuhandfondsstatuts 3
- Kristián Fischer: Ersitzung durch einen unberechtigten Erben und sonstige Ersitzungsfälle im Rahmen des Erbrechts (auch im Hinblick auf die Klage nach § 189 Abs. 2 ZRS) 8

DISKUSSION

- Ondřej Horák: Repräsentationsfragen und die pflichtteilsberechtigten Erben 18
- Kamil Hradský: Recht auf Vergleich zwischen Erben 24

AUS DER GESCHICHTE

- Lenka Holíková: Geschichte der Schuldenübertragung vom Erblasser auf die Erben – 3. Teil 34

RECHTSSACHE

- Haftung für Schulden 44

WISSENSWERTES

GESPRÄCH

- Interview mit JUDr. Martin Foukal 52

AKTUELL

- Enthüllung der Gedenktafel von Professor Václav Hora 58
- Weltmeisterschaft der Notare im Fußball 2023 59

AUS DEM AUSLAND

- Die EU kurz gefasst 61
- CNU-Generalsammlung 62
- Internationale Notarschule in Rom 63

INFORMATIONEN AUS DER NOTARIATSKAMMER

- Beginn und Ende der Tätigkeit von Notaren 64
- Stellenausschreibung zur Besetzung freier Notarämter 65

GESCHICHTSSPLITTER

- Stanislav Balík: Fragmente der Geschichte 72 71

FEUILLETON

- Filip Plašil: Notar im Restaurant mit gesunder Ernährung 72

CONTENU

ARTICLES

- Jaroslav Svejkovský, Vít Lederer: Sur le sens et l'immutabilité des statuts du fonds fiduciaire 3
- Kristián Fischer: La pension alimentaire par un héritier non autorisé et autres cas de pension alimentaire dans le cadre du droit des successions (également en ce qui concerne le procès selon § 189, paragraphe 2 ZRS) 8

DISCUSSION

- Ondřej Horák: Le problème de la représentation et des héritiers incorruptibles 18
- Kamil Hradský: Le droit au règlement entre héritiers 24

QUELQUES MOTS D'HISTOIRE

- Lenka Holíková: L'histoire du transfert des dettes du testateur aux héritiers – Partie 3 34

LA JURISPRUDENCE

- La responsabilité pour les dettes 44

MÉRITE VOTRE ATTENTION

ENTRETIEN

- L'entretien avec JUDr. Martin Foukal 52

ACTUELLEMENT

- Le dévoilement de la plaque commémorative du professeur Václav Hora 58
- Le championnat mondial au foot des notaires 2023 59

À L'ÉTRANGER

- L'UE en bref 61
- L'Assemblée générale du CNU 62
- L'École Internationale de Notariat de Rome 63

INFORMATIONS DE LA CHAMBRE DE NOTAIRES DE LA RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

- Début et cessation d'activités des notaires 64
- Concours en vue d'occuper des études de notaires vacantes 65

FRAGMENTS D'HISTOIRE

- Stanislav Balík: Les fragments d'histoire 72 71

FEUILLETON

- Filip Plašil: Le notaire dans un restaurant diététique 72

Postaráme se o pojištění
Vašeho vozu za velmi
výhodných podmínek

Obchodní sdělení RENOMIA, a. s.

Exkluzivní podmínky autopojištění pro členy NKČR

Jako dlouhodobý partner Notářské komory ČR v oblasti pojištění Vám nabízíme výhodná pojistná řešení pro Vaš profesní i soukromý život. Šetříme tak Vaš čas i finance. Využijte například exkluzivní podmínky pojištění vozidel, které jsme speciálně vyjednali pro notáře, jejich zaměstnance i rodinné příslušníky.

Rychle, jednoduše a výhodně z pohledu rozsahu pojistné ochrany i výše pojistného zajistíme komplexní pojištění Vašich firemních i soukromých motorových vozidel i další služby, které v souvislosti s provozem vozidel oceníte.

- povinné ručení (pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)
- havarijní pojištění (havárie, odcizení, živelní škody, vandalismus)
- pojištění skel
- pojištění úrazu přepravovaných osob
- pojištění zavazadel
- pojištění nákladů na náhradní vozidlo
- pojištění pro případ poškození vozidla zvířetem
- připojištění asistenčních služeb
- pojištění pořizovací ceny vozidla „GAP“
- pomoc zkušených specialistů likvidace RENOMIA s řešením škodních událostí

Více o službách RENOMIA a dalších exkluzivních produktech pro členy NKČR najdete na www.renomia.cz/notari